Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK
100162 6997

GÖTEBORGS·UNIVERSITETS·BIBLIOTEK

Allmänna Sektionen

Kyrkohist.

SANNINGS-STRÅLAR

ANIMISM OCH MISSIONSMETODIK BLAND PRIMITIVA FOLK

AV

K. E. LAMAN

TEOL. DOKTOR

STOCKHOLM

SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS FÖRLAG

SANNINGSSTRÅLAR

ANIMISM OCH MISSIONSMETODIK BLAND ANIMISTISKA FOLK

FÖREDRAG
VID FORTBILDNINGSKURSEN FÖR MISSIONÄRER
VID HOLSBY BRUNN 1921

AV

K. E. LAMAN

STOCKHOLM
SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS FÖRLAG

Stockholm 1923
P. A. Palmers Eftr.

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBL.

ANIMISM.

Frågan om animismen är ett oerhört rikt, mycket invecklat och djupgående ämne. Den primitiva religiositeten har så ofta mysteriets karaktär, och de infödda själva ha ofta en ganska oklar uppfattning av de religiösa föreställningarna, som härstamma från traditionerna och som bestå av en mängd riter. De äro nöjda med att förbliva i den tro, som inpräglats i dem från barndomen, utan att bruka sitt förstånd för att finna det logiska sammanhanget. Var och en som av dem väntar att få exakta, på skäl grundade uppgifter, blir bedragen.

Då vi nu ingå på animismens religionspsykologiska problem, taga vi de flesta ex. från kongofolkets religion och anföra folkets egna ord och uttryck, emedan jag därifrån har ett rikligt stoff, nedtecknat av de infödda själva. Det är nämligen svårt att finna de rätta uttrycken, ty det är sant vad ärkebiskop Söderblom på ett ställe säger: Orden neka sin tjänst, när vi skola söka komma åt naturfolkens föreställningsvärld.

Bantufolken och de primitiva folken i allmänhet anses vara animister, d. v. s. anhängare av animistisk tro. Men i vad består då deras animistiska tro? Animism innebär enligt prof. Marett icke egenskap av personlighet och vilja utan av själ eller ande. Ordet härleder sig från det latinska *animus*, själ, ande.

Animism är enligt ärkebiskop Söderblom icke i och för sig en religion utan ett slags primitiv filosofi, som behärskar icke blott religionen utan de ociviliserade folkens hela liv. Animism är en själs- eller andeföreställning, varigenom livet och alla dess yttringar förklaras. Människan framför allt har en eller flera själar. Och såsom man tillskriver den eller dessa inneboende eller henne tillhörande själar förtjänsten av hennes gärningar, så bliva på samma sätt alla naturföreteelser och tilldragelser genom otaliga andar förklarade. Dessa andar likna människans ande, men de äro icke ursprungligen och icke alltid uppfattade såsom de avlidna människornas andar.

Tylor, som uppfann ordet animism och därmed betecknade tro på andevarelser, fann i *den* den allmänna primitiva grundåskådningen, ty genom att besjäla allt kunde den primitiva människan finna förklaring på alla företeelser, som mötte henne i livet. Upptäckten härav föranledde mången att tro sig kunna härleda gudsbegreppet från animismen, men man fann snart, att animismen icke nödvändigt är

religionens och än mindre gudsbegreppets ursprungskälla, ty gudsföreställningen finnes även hos folk, som räknas till ett preanimistiskt stadium och som ej heller ha polyteism.

Animismen framstår således som en historisk hypotes. Därmed menas icke, att alla religioner och även de högre skulle utvecklat sig ur animismen, ty säkerligen fanns det även en preanimistisk tid, då det animistiska betraktelsesättet icke var för handen eller var allmänt. Vi finna dock, att det är en mängd egendomligheter i lära och kult hos t. o. m. högre stående folk, vilka blott låta sig förklaras genom den animistiska föreställningen.

Animismen såsom religion kan man först tala om, då människan för den ena eller den andra av dessa andemakter har en känsla av beroende, söker skydd hos, står i förening eller släktskap med och ägnar den sin dyrkan eller tillbedjan. Man måste alltså i princip skilja mellan tron på andar och andedyrkan.

I sin utpräglade form betyder animism att allt, varje sak, varje djur, varje växt, varje människa, varje gudomlighet har sitt andliga väsen eller sin andliga motsvarighet, uppfattad såsom fint materiell. En sådan animism tyckes ej finnas hos bantufolken, men däremot i den indiska Arkipilagen o. s. v., ty Warneck säger angående batakernas religion: Animismen sysselsätter sig med "själen" hos den levande människan såväl som med själarna hos alla levande

väsen och organismer och t. o. m. hos livlösa föremål, vilka den likaledes tillskriver en själ eller rättare själsstoff. Detta själsstoff blir då föremål för dyrkan. Ur en all-själ, ett oföränderligt livsförråd, utgå livssjälarna till människorna, djuren, växterna, metallerna, verktygen, husen o. s. v. Det batakiska folket står, enligt Warneck, icke längre på animismens mest primitiva ståndpunkt.

Dylika animistiska föreställningar har jag icke funnit hos kongofolket. Skilda föremål kunna visserligen i enstaka fall så att säga besjälas av en nkisi- *, ande eller avlidens ande, då han tager sin boning däri, för att av den infödde upptagas och ingå som förnämsta beståndsdel i medicinpåsen eller nkisiguden, som den infödde önskar tillreder, tjänar och helgar sig åt.

Man talar mer om det hemlighetsfulla, övernaturliga, om makter, vilka inom religionsvetenskapen betecknas med det melanesiska ordet *mana*. Det är vad vi i folktron återgivit med makt, t. ex. maktstulen. Mig synes ordet *dynamism* vara ett lämpligt ord för denna maktföreställning dels för maktbegreppets egen skull och dels i motsats till animismen, själs- eller andeföreställningen. Om kraften, förmågan, som tillägges ett naturföremål, icke är klart personifierat utan fattat som en energi,

* Det är en sådan avlidens ande, som upptagits och införlivats med en idol och diverse mediciner i en påse, en snäcka, ett horn etc., vilket gemensamt kallas *nkisi*.

inneboende kraft, mer eller mindre oberoende, ja t. o. m. som själsstoff eller dylikt, hava vi att göra med dynamism och icke med animism. Dynamism är bildat av det grekiska ordet *dynamis*, kraft, samma ord som i Nya Testamentet betecknar makt, makter, det vari en kraft, en makt visar sig verksam.

Dynamism betecknar en universell, primitiv föreställning av något förborgat, hemlighetsfullt, översinnligt, en genomgående energi eller makt, en övernaturlig orsak till företeelser, som man med svårighet kan förklara eller som djupt ingripa i människans liv. Detta fattas opersonligt, om det än understundom kan personifieras. Detta visar sig tydligt genom ordens klassprefix, vilka hänföra orden antingen till personklassen (mu-ba-klassen), semi-person eller trädklassen (mu-mi-kl.), sak-klassen (ki-bi-kl.) eller den abstrakta, hemliga klassen, som är ki- eller bu-kl. o. s. v. Märkligt är att *nlongo*, egenskap av att vara maktbegåvad, ha makt, vara tabu, hör till semi-person-klassen och *bilongo*, medicin, föremål med kraft, hör till sak-klassen eller mat- och hushållsklassen d. v. s. di-ma-klassen. Till djur- och fenomenklassen (yi-zi-klassen) höra djuren i allmänhet och en mängd allmänna företeelser och fenomen, t. ex. regn, blixt, gräseld, Kongofloden, land, värld och även nzambi i betydelse av himmel eller Gud.

Föreställningen om en övernaturlig kraft, makt, som möjligen hör till det osynliga, för oss tillbaka

till ett utvecklingsskede, som ligger före animismen, d. v. s. uppfattningen att alla föremål äro begåvade med en själ, en ande, en vilja, såsom människan.

I kongospråket finnes icke något särskilt ord, som motsvarar *mana*, utan där brukas i allmänhet ordet *ngolo*, kraft, makt. Det hör till makt- eller fenomen-klassen. I särskilda fall uttryckes makten genom andra ord samt genom prefixen *ki* och *bu*, som uttrycka egenskap, värdighet, makt etc., t. ex. *kitata*, fadersmakt, varifrån förfädersvördnaden med sin kult och sina riter härleda sig.

Förhållandet mellan maktföreställningen och själs- eller andeföreställningen är icke något direkt, så att den senare skulle vara en utvecklingsform eller avvikelse från den förra, ty en del människor, djur och föremål hava makt, andra hava det icke. Somliga själar, levande eller döda människor, äga makt och fordra därför vördnad och dyrkan för att man må kunna tillförsäkra sig deras ynnest och makt. Andra äga icke en dylik makt.

Om man även föreställer sig allt besjälat, så uppfattas icke allt vara av religiöst värde, övernaturligt eller gudomligt, utan det sker blott, om det ena eller det andra har makt. Maktföreställningen och själsföreställningen härröra från skilda psykologiska ursprung. Man kan därför, enligt Söderblom, säga, att själs- eller andeföreställningen är början till en idealistisk världsåskådning. Maktföreställningen däremot är en värdemätare och inne-

håller den religiösa graderingen och den religiösa karaktären.

Inom den primitiva religionen spårar man även en annan grundföreställning, som prof. Marett uttrycker med ordet animatism, d. ä. föreställningen enligt vilken naturföremål äro begåvade endast med personlighet och vilja och icke med ett bestämt väsen såsom andar. Detta finna vi i Kongo, t. ex. hos den stora Kongofloden *(Nzadi)* och andra större vattensamlingar med samma namn, hos störtfloden *(Mpulubunzi)*, som uppenbarar sig vid slutet av regntiden m. fl. andra dylika. De stå på gränsen till att bli naturandar eller naturgudar, ja, de uppfattas ofta såsom sådana.

Kongofloden säges ha öron att höra med och ögon att se med, eftersom den utforskar människornas hemliga gärningar, då de färjas över. De gamla ansågo Nzadi (Kongofloden) som ett väsen, som kunde utforska brott och känna det hemliga i hjärtat och även ha makt att vedergälla. Det är tabu att vanvörda Nzadi, att hämta vatten därifrån med en lergryta, att kasta *ngengila*-stenar i den, att stampa på stranden etc. Då man färjar över, får man ej prata eller skratta.

Den som skall färjas över, måste först bekänna sina hemliga synder, såsom äktenskapsbrott m. m. Nzadi förlåter då honom. I Nzadi kunna kraftlösa medicinpåsar och nkisi-gudar kastas. Där upphöra

alla tabu. Allt föres bort mot det oändliga, varifrån intet återvänder.

Mpulubunzi (störtfloden) är ett annat väsen, som uppenbarar sig' vissa år genom stora störtfloder och hastiga översvämningar, som rycka med sig hus, byar och gröda, där han far fram. Han är som en vattnens hövding. Personer i närheten kunna falla i extas. Själv är han icke något nkisi-väsen och kan ej läggas i någon medicin- eller nkisi-påse. Söder om Kongofloden heter han Ndona Bidi och anses vara ett kvinnligt väsen, som med sin framdragande skara bebådar torrtidens snara ankomst. En strid med torrtiden förestår nämligen, innan regnen övervinnas och de himmelska väsendena falla i dvala.

Blixten, åskstrålen, regnet, solen, månen, några av stjärnorna och även himlafästet uppfattas såsom personliga väsen men höra till djur- och fenomenklassen. Himlen i och för sig uppfattas personligt, så att man säger: Himlen 'regnar', dryper regndroppar, himlen 'åskar' o. s. v. Himlen råder över regnet och ej *Nzambi* (Gud), ty himlen förmår att hålla regnet. Det är på grund därav och genom de himmelska medicinerna, (d. v. s. sådana som anses falla ned från himmelen) som *banganga*, medicinmännen, genom sin konst kunna hålla eller giva regn. Gud är absolut. Han kan ej betvingas. Rådde han över regnet, hade banganga ingen makt.

Blixtarna äro farliga, ty de kunna sända åskstrålen, som slår ned och bränner. Blixtarna äro

himmelens medhjälpare, som slå ihop sin makt och låta regnet falla. Regnet tänkes rå om människorna, därför att det giver dem mat till att äta o. s. v.

Av himlakropparna är månen den starkaste och förnämsta. Månen är en manlig herre med större makt än solen, ty han förmår att på morgonen värma sig av solens sken. Hans hustru är morgon- eller aftonstjärnan, ty den heter på kongospråket *nkazi angonda* (månens hustru).

Månen är mäktig att hindra regnet, såsom han är mäktig i många andra ting, ty "vi se", säga bakongo, "att då det är månsken och himlen väl kan mulna, dåna och mullra, så träder till sist herr Måne fram och lyser igenom molnen." Genom inflytande från annat håll kan söderut i landet den första jordnöten, den första maniokroten liksom offras till månen, i det man tackar månen och kastar t. ex. en jordnöt först åt öster och sedan en åt väster. Härvid beräknas även solens medverkan, vadan hon får sin del. Egentligen offras av första skörden till *Simbi-* eller vattenandarna, som äro de äldsta och bästa förfäderna enligt folkets utsago.

Månens makt framträder starkast vid nymånaden, då människorna bli sjuka och de sjuka bli allt värre och värre. Då välsignas ock nkisi-gudarna och medicinpåsarna genom att man påtänder krut för dem och på andra sätt upplivar dem till makt och kraft. Man kan även bedja månen hjälpa medicinmännen genom att förena sin kraft med nkisi-gudens

kraft, dels så att djuren lätt fångas av de människor, som söka medicinmännens hjälp, och dels så, att folket må bli slaget med allehanda sjukdomar, så att de uppsöka medicinmännen, att de måtte tjäna sina pengar genom att bota dem.

Solen är en kvinna. Hon nitälskar för sina arbeten och vill ej, att det skall mörkna fort. Hon skingrar mörkret, som månen förorsakar. Solen uppehåller människorna på jorden. Hon är god och mild som en kvinna. Om månen finge råda, skulle alla snart dö, ty genom sin kraft att avtaga i skenet går den ned mot jorden för att förtrolla, och då nytändningen visar sig, skälver jorden, ty då tar han med sig människors och djurs själar.

Mellan månen och solen är därför en tvekamp. Då sol och måne mötas och slå ihop, förgås människorna. Männen bli ödlor och kvinnorna grodor.

Åtskilliga sägner finnas om månen och solen, bland annat om orsaken till månfläckarna. Månen och solen möttes vid vattnet för att bada. Solen bad då månen tvätta ryggen. Månen gnodde på lera och tvättade och tvättade solens rygg med vatten, så att den blänkte. Solen började likaledes smeta lera på månens rygg och tvättade den med vatten men blott på en del ställen, så att stora lerfläckar blevo kvar. Därpå flydde solen. Månen skyndade efter för att taga fast henne, men till denna dag har icke månen hunnit fatt solen.

Av stjärnorna kallas plejaderna eller sjustjärnan jordnötssättarna, de tre vise männen de tre jungfrurna, aftonstjärnan månens hustru o. s. v.

Men överallt står ett högre väsen, en skapare, som skapat människan, djuren, växterna och allt. Han som i en avlägsen forntid insatt folket i stammens heliga anordningar, mysterier, riter, tabu-föreskrifter m. m. Denna föreställning är mer än animatism. Det är teism, d. v. s. gudsföreställning, ja, monoteism, d. v. s. engudsföreställning och icke polyteism. Bland bantufolken finnes ingen verklig polyteism men väl hos batakerna m. fl. i den Indiska Arkipilagen, där den har uppkommit ur den animistiska tron. Där talas om tusentals andar på jorden, i luften, under vattnet, i bergen, i träden, alltså naturgudar av olika slag.

Detta högsta väsen skiljes noga från de avlidnas andar. Han är urfadern, frambringaren av allt. Ehuru han, där naturandar och polyteism finnes, understundom förbindes med naturföreteelser, framträder även där en tydlig skillnad mellan naturmakterna och urfadern, som där även kallas "farfar".

Den idé vi möta hos bakongo om Nzambi, den högste, skaparen av allt, är visserligen ett svagt gudsbegrepp, men det visar sig tydligt, att det icke kan härledas från någon annan slags föreställning, icke är en avvikelse därifrån eller sidoordnat med de övriga föreställningarna.

Av dynamismen kommer föreställningen om maktbegåvning, övernaturlig makt, som brukas vid magi, medicinsk behandling m. m., där en mängd taburegler finnas. Av ánimismen kommer föreställningen om människans själ, livet efter detta, de avlidnas andar och dyrkan av dem; om förfädersandar, som kunna ingå i nkisi-gudar, medicinpåsar o. dyl. eller övergå till andra former och platser än graven; om andar eller själar, som kunna lämna sin kropp för att gå ut att förtrolla människor, boskap, gröda etc.; eller andra själs- eller andeteorier samt i de utom bantufolken varande animistiska religioner om naturandar och mångguderi. I flera av dessa föreställningar finnas naturligtvis inslag av såväl animatism som dynamism.

När man nu möter denna så att säga isolerade monoteistiska föreställning, har religionsvetenskapen tvenne vägar att gå: att antingen söka finna en annan utvecklingskedja, där utvecklingen har andra orsaker, beroende av andra faktorer, eller att antaga en urmonoteism, naturligt uppkommen av en uruppenbarelse.

Vi måste lämna detta intressanta problem för att nu först studera gudsbegreppet hos kongofolket och sedan övergå till deras egentliga religion: dyrkan av förfädernas andar och nkisi-andar eller gudar.

För att på bästa sätt lära känna gudsföreställningen skola vi giva akt på såväl gudsnamnet som s. k. ärenamn och andra benämningar och

uttryck, som brukas om Gud, ty namnet bland de primitiva folken står i sitt förhållande till person eller sak såsom själen till kroppen. Det är även beskrivande och betecknande egenskaper, förmågor m. m., som någon eller något äger eller anses äga.

Nzambi, Nzambi Mpungu, är namnet på det högsta väsendet. Detta gudsnamn brukas över hela västra halvan av Central-Afrika, ty folken därstädes ha haft samma ursprungliga hemort i södra delen av Sudan omkring sjön Tsad och floden Chari, identisk med Nzadi = Kongofloden. Likaså är Chambi, Nchembe därstädes identiskt med Nzambi.

Nzambi är den i höjden högste, störste, den över alla makter tronande härskaren. Nzambi betecknar även annat, som är till sitt väsen, till sin makt och kraft större och högre, något ovanligt, ofattligt, hemlighetsfullt, övernaturligt, gudomligt.

Uttrycket nkulu anzambi betecknar den första, äldsta, största nzambi-människan, förfadern, varifrån alla seder och bruk, ja även döden kommit. Med nzambi kan man även beteckna högre, större mänskliga väsen. Så har man i Kongo som annorstädes i Afrika kallat de första vita, missionärerna, för nzambi. De voro övernaturliga varelser.

De fordom mäktiga och krönta konungarna ansågos som Nzambis representanter och stå över alla människor, varför man som svar på deras tillrop alltid måste säga: nzambi! Det var tabu att säga nzambi

till någon annan. De kallades även nzambi ku nsi = guden på jorden.

Nzambi betecknar även människan för att utmärka henne såsom en nzambi-varelse med övernaturlig karaktär, i motsats till djuren och andra skapade varelser. Detta gäller dock egentligen om 'de goda,' d. v. s. barn och sådana som ej äro besmittade av häxeri.

Likaså säges om vissa s. k. heliga ting, insekter m. m., som äro förbjudna eller tillskrivna särskilda egenskaper, att de äro Nzambis tillhörighet.

Märkligt är även, att jorden personifieras och kallas nzambi, modern, i motsats till himmelen, fadern. Då barnen och de unga förmanas att ära sina föräldrar, kallas därför fadern himmelen eller den himmelske nzambi, 'han, som avlat barnet, han som har makt att välsigna det eller förbanna det', och modern kallas jorden eller den jordiska nzambi, 'hon, som framfött barnet under smärtor; hon, som orenas av barnet (genom avföringar) men som ändock vårdar det'.

Nzambi-begreppet förstärkes med tillägg av flera namn, t. ex. Mpungu, Nene, Mpungu nene, Nkulu, för att beteckna den störste, högste och mäktigaste. Nene betyder stor men Mpungu och även Nkulu kunna härledas från mungu och kulu eller yulu, som likaledes betecknar himmelen och Gud inom skilda bantufolk.

(Inom parentes vill jag här i korthet meddela, att jag genom mina undersökningar i en mängd bantuspråk angående de brukliga gudsnamnens betydelse funnit, att de i likhet med många andra gudsnamn härstamma från rötter, som betyda ljus, sken, det sig spridande ljuset eller skenet.

Redan på 900-talet och sedermera i orientalisk litteratur angives gudsnamnet hos bantufolket österut vara *Nkulu-ngulu* och även *Mukulu*, som förklaras såsom 'Den store Herren'. Det finnes verkligen en stam *kul-*, varav *kula*, växa, bli stor, bli gammal, och *nkulu*, storhet härledes, men under min resa i Franska Kongos ekvatorialskog fann jag hos *bawumbu*, att det ord, som hos bakongo betecknar himmel *(yulu, zulu)* där uttalas *kulu* eller *li-kulu* och betecknade såväl himmelen som Gud. Det är märkligt, att de tre allmännaste gudsnamnen (ja även andra) med sina olika variationer alltid kunna beteckna såväl Gud som himmel, höghet, storhet, eller lik, död person. Det senare är naturligtvis en eufemism med sin särskilda betydelse.

När vi undersöka ordet *zulu, yulu, e-gulu, di-guru, li-kulu* och andra variationer, finna vi en slående likhet med t. ex. det assyriska *urru* (ljus) urindoeuropeiska *diu, dyu,* (sanskrit *jut* = *dyut)*, som betyder lysa, ljus (lat. *lux*) och varav härledes det latinska *Deus* med sina variationer *Dio, Dieu, Dios* o. s. v. Bland avledningar märkas *Jupiter* (= *Dyupater*), ljusfadern, himlafadern.

Detta gäller även stammen *ngu* (ngyu) i *Mungu* m. fl. Märk, att många lärda vilja härleda Gud från nämnda rot: *ḍyu*, under det att andra föredraga roten ghu (lat. *invocare, invoco*, engelska *invocate, invoke*, åkalla, anropa). En annan rot, som betyder offra, anses åter av andra vara den riktiga. *Ngu* i betydelsen av ljus, sken, ingår även för att bilda andra ord, t. ex. *ngonda*, måne, *ntangu*, sol, o. s. v. Dessutom betecknar det himmelen, såsom i gudsmannen *Mungu, Mulungu*, m. fl. variationer. *Mungu, Muungu, Muhungu, Mpungu*, är säkerligen icke annat än *mongo*, som väl hos oss söderut numer betecknar höjd, berg, men högre upp har det samma betydelse som *yulu, zulu*, himmel. *Mulungu* är österut i Afrika ett allmänt namn på vita, européer, emedan man ansett invånarna i himmelen vara vita, egentligen rödletta, såsom skenet på himmelen är och betecknas.

Nzambi har samma betydelse, men rotens vokal är här *a, ya* i st. f. *u, yu* och avledningen har följt den förut nämnda fonetiska linjen, *nya, nza* eller mera emfatiskt uttalat *cha, nche*, såsom av bakongos förfäder i Kasai-området och numera av baluba norrut m. fl. Variationer av *Nzambi* äro bland andra dessa: *Nzyambi, Nzembe Dzampi, Nzami Nzã Nyambi, Anyambie, Jambi, Shamba*, m. fl. Ett annat ord av samma rot är *nzazi, nzali, nyali*, åskstrålen, d. ä. *nza* = ljusfenomenet, *-zi*

eller *-li* onomatopoetiskt = ett vinande, brakande ljud. I tekespråket heter stjärna *nyati*.

Roten i *Nzambi* synes beteckna själva ljusfenomenet, det frambrytande ljuset, skenet, dagern över himmelen. Samma rot förekommer ock i orden *mu-nya*, *i-nyi*, *mw-ini*, dagen, solljus, solsken.

Ifrån vilken synpunkt man än undersöker ordet *nzambi* enligt den fonetiska lagen och den musikaliska accenten med avseende på härledning och sammansättning — jag hoppas vid annat tillfälle få ingående behandla detta intressanta ämne — kommer man till det resultat, att ordet framför allt betecknar Ljusspridaren, Väsendet som sänder ut det frambrytande dagsljuset, som tänder morgonrodnaden runt fästet, som spänner regnbågen till sin fulla rundel o. s. v.

Med hänsyn till ordets bildning hör det grammatiskt till fenomenklassen (zi-klassen), men då det gäller andeväsen och personer hänföras orden ofta till denna klass (zi-klassen) för att beteckna en särskild förmåga, funktion, maktgärning, t. ex. *banga*, säga emot, *mbangi* (enl. personklassen) en som säger emot, *mbangi* (enl. zi-klassen) vittne, varav härledes *kimbangi*, vittnesbörd, *ta kimbangi*, att vittna. Likaså härledes av *vola*, suga ut hagel, stenar o. dyl. från ett skottsår, *mvodi*, person som suger ut, som utför handlingen, men *Mpodi* (enl. zi-klassen) den nkisi, det väsen, eller den med andlig, övernaturlig makt, kraft förlänade personligheten, som hjälper nganga

att suga ut och som på så sätt helar de i kriget sårade. *Mpodi* betraktas såsom en personlighet, ty man säger alltid om honom: *yandi*, han. Är det flera säges alltid *'ba mpodi* och ej *zi mpodi*. Ett annat allmänt gudsnamn är *Luba, Loba*, som likaledes betecknar himmelen och Gud, men som i sina variationer även betecknar solen, t. ex. *li-luba, i-zoba, li-woba* o. s. v.

Det är alltså på grund av himlaljusets utsträckning över himmelen som gudsnamnen kunna beteckna himmelen, himlafästet, och på grund av namnets innebörd av att beteckna den i höjden tronande, genom ljuset upplysande, genom solen uppvärmande, genom regnen frambringande, d. v. s. skaparen, som gör att gudsnamnen även beteckna övernaturlighet, gudomlighet, storhet och höghet i olika betydelser.)

Till sist några uttalanden av de infödda om Gud. Nzambi är god, lik människan till sin skepnad och lik stenen, klippan, till sin karaktär, d. v. s. fast, orubblig. Han har skapat världen och bor i himmelen. Han gör intet verkligt ont, fruktas ej och tillbedes icke. Han befattar sig icke i regel med människorna, ty han har givit medicinpåsar och nkisi-gudar till deras hjälp mot sjukdomar m. m. Då någon kommer i särskilda svårigheter och nkisi-gudarna icke kunna hjälpa, anropas han om förbarmande under hopp om hjälp. Vid edgång tages Nzambi till vittne med tillsägelse att hämnas på den

vittnande, om han begår mened. Vid dödsfall, som ej av medicinmän kunna förklaras, d. v. s. vilkas upphovsman man icke kan finna, anses Nzambi vara den ingripande. Inför honom måste man resignera och underkasta sig. Han kan ej betvingas, hans vilja är absolut. Därför har ingen kommit på den idén att göra en bild av Nzambi och tillbedja honom, ty orsaken till dyrkan är fruktan och känsla av beroende. Ingen har heller försökt taga Nzambi eller hans ande för att lägga i någon nkisi-påse eller nkisi-gud. Åskan, blixten, regnet, ja, sol och måne kan man taga och bör man taga för att genom nkisi-gudar kunna regera dessa föremål eller utöva något inflytande på dem. En skriver: Varför blev människan skapad? Härpå svara de gamla i Kongo: Jo, för att leva och föda andra, odla jorden, uppföda djur, regera över landet och se till varandra, suckande till vår Nzambi. De sade: Nzambi Mpungu, du är i himmelen. Du store Nzambi. Det var liksom deras lilla bön de bådo.

Vidare: Nzambi synes ej. Han är som vinden, som blåser överallt. Han vistas ej i vattnet och icke i jorden. Folket har ej öppet uttalat det, men eljest är det nästan så att de tänkt, att allting regeras av honom, att han är herre över de avlidnas andar i dödsriket, över trollen, djuren och över allt annat.

Många underbara och djupsinniga tankar uttalas om Nzambi, hans väsen, makt och egenskaper, men

vi kunna icke nu delgiva dem. Till följd av att man underskattar de primitiva folken, vill man gärna tro, att sant religiösa sanningar och stämningar, som uttalas av dem, äro ett lån från främmande religionsformer, judendom eller kristendom. Men det är icke så, som man ofta tror, att kristna sanningar gärna upptagits eller lånats för att utveckla och fullända den religiösa föreställningen. Det är snarare tvärtom, ty i regel ha kristna sanningar misstytts och missbrukats samt övergått till magi. Detta finner man även på Afrikas västkust, så långt den forna katolicismen haft något inflytande. Även Nzambinamnet har neddragits och profanerats. Allt ont har man skyllt på Nzambi. Han har snarare blivit den onde i stället för den gode. Han har jämnställts med sjukdomsdemoner och andra andeväsen, som söka fördärva människan. Det är sant, vad en av mina bästa medarbetare har skrivit: "De gamla talade aldrig så förnedrande om Nzambi, som man nu gör. Man hörde alltid, att det var demoner och utövare av svartkonst, som åto människan. När sjukdom och lidande blevo för svåra och icke kunde avvärjas, suckade man till Nzambi, liksom begärde man nåd."

Denne Nzambi fattar den primitive okonstlat och naturligt såsom ett högsta väsen, bättre och rättfärdigare än det nuvarande kan bjuda på. Men detta uppväcker ej till en medveten längtan efter Gud, det har ringa inflytande på det religiösa

tänkandet och ännu mindre på livets religiösa utveckling. Han känner sig icke stå i beroende av Nzambi såsom av de omgivande makterna, demonerna och förfädersandarna, vilka därför bli det centrala i religionen och kulten.

Vi övergå nu till maktföreställningen för att se vilken roll den spelar i den primitives religion. Makten, det med makt begåvade, är det värdefullaste. Det giver livskraft, framgång och lycka. Det gäller att bliva delaktig därav för att såväl för sina egna syften som för stammens försäkra sig om dess hjälp. Alla steg, som ha till mål att vinna makten kunna i vidsträckt bemärkelse betecknas som religion, om än de innehålla, vad som på ett senare stadium betecknas som magi. Den grundläggande skillnaden mellan religion och magi är, att människan vid den religiösa stämningen i första rummet vänder sig till makten eller makterna såsom något högre med bön och underkastelse, under det vid magi makten behandlas utan vördnad och religiös fruktan, är blott som ett medel eller verktyg. Denna skillnad är på det primitiva stadiet mången gång svår att fasthålla. I praktiken torde det i de flesta fall övergå till magi. Men vid magin är ock vetenskapen bestämmande, då riter, praxis och föreställningar äro inspirerade av verklig kunskap, grundad på iakttagna fakta.

I växter, djur, stenar finnas gömda krafter, som kunna vara till nytta eller till skada för människan.

Medicinmännen äga en mer eller mindre hemlig, esoterisk kännedom om dessa saker, och magiker, begåvade med särskild förmåga, kunna erhålla kontroll över dessa krafter och bruka dem i medicinsk konst eller magi.

Viktigast för den primitiva religionen är människan, i vilken en övernaturlig makt framträder, såsom medicinmän, präster, domare, hövdingar, huvudmän för familjerna m. fl. De betraktas som stammens livskraft, som förmedlare av maktenergien till skydd och hjälp.

Som magin är beroende ej blott av maktföreställning och vetenskap utan även av tabu-föreställningen och animismen, vilja vi först skärskåda dessa föreställningar.

Makten är värdefull men även farlig. Den kan liknas vid elektriciteten, som kan brukas till oberäkneligt nyttiga saker men med risk, ja, till döds, om man ej förstår dess karaktär, så att man kan bruka dess nyttiga egenskaper och skydda sig för dess farlighet.

De med makt fyllda sakerna och personerna måste såsom elektriciteten isoleras och behandlas med nödig försiktighet. Om man genom beröring av en sak, person, nkisi-gud etc., som är mättad med dylik maktenergi, blir smittad av det främmande maktämnet, förorenad, så måste vissa steg tagas för att befrias från denna smitta och orenhet. På grund av denna föreställning finnes en massa bestämmelser,

som väl ibland äro till nytta och äro rimliga men oftast synas vara mycket absurda och hålla folket fånget i en mängd förbud.

Maktens farlighet betecknas med det polynesiska ordet *tabu*, något utmärkt, anmärkningsvärt i motsats till det vanliga, profana, som man fritt kan umgås med. Praktiskt betyder tabu: du får icke, du skall icke.

Tabu är allt, vad som till mysterierna och dyrkan hör såväl som viss mat, vissa djur och växter samt för övrigt allt, som på ett särskilt sätt är maktfyllt och synes lända den enskilda eller stammen till skada. Präster, medicinmän och hövdingar äro tabu, och personer, som i allmänhet icke äro tabu, kunna bliva det på grund av vissa omständigheter och vid vissa tillfällen, såsom liket, graven, män i krig och män på jakt och fiske m. m. Och taburegler, som sammanhänga med den sociala organisationen, äro mycket viktiga, t. ex. vid äktenskap etc.

Tabuföremålen kunna indelas i sådana som på grund av sin egen beskaffenhet äro tabu och sådana som äro det genom mänskliga bud.

Tabufruktan brukas även för utnyttjande av makt, t. ex. hövdingars makt och befallningar. Men även här ligger fara till grund.

Vissa tabu äro ovillkorliga, andra, som man ej kan undvika, göras oemottagliga för tabusmittan genom vissa riter, vars uppgift är att antingen avlägsna eller binda den inneboende faran. De äro

en mängd ceremonier vid skilda tillfällen under människans liv, synnerligast vid tiden för manbarhet, vid begravningsfester m. m. Försyndelser mot tabu bestraffa sig i regel genom samvetskval och självsuggestion, så att den skyldige kan bli sjuk därav, ja, dö. I andra fall straffas det av folket eller dess överhet, som satts att vaka däröver.

I tabuföreställningen komma vi djupare in i den primitiva religionens väsen. Tabu är icke blott något farligt, det betraktas till sist antingen såsom något orent, något förbjudet, som smittar, eller något avskilt, helgat, heligt. I tabu-föreställningen ligger fröet till helig och oren; man vet ej alltid vilketdera. Här framträder för den primitive, vad som är sedligt rätt eller orätt, vad som är övernaturligt och som måste noga iakttagas och efterföljas för att ej bringa olycka eller skuld med påföljande böter, försoning, för att räddas från de olyckliga följderna. I detta övernaturliga framträder religionens mysterium.

Tabu heter hos kongofolket *nlongo* och är det bästa ordet för att beteckna helig, avskild, något övernaturligt, något som icke får röras, ätas eller brukas. Gör man det, blir man besmittad, oren, brottslig, syndig. Motsatserna bliva för tabu — det vanliga, allmänna; för helig — det profana; för oren — det rena. Då sedermera sedliga synpunkter bliva det utslagsgivande, bliva motsatserna för helig eller ren — det orena. Det är märkligt att man

därför i Kongo bör översätta helig i betydelsen ren med ett annat ord än nlongo, nämligen *vedila* = vara ren.

Beträffande nlongo, tabu, säga bakongo, att nlongo är ett bud, förbud, varigenom de bevaras till kroppen och varigenom deras by och djur bevaras, d. v. s. då budet efterföljes. Nlongos ändamål är välgång. Att efterfölja nlongo är att må väl, leva länge på jorden och mottagas med ära av de avlidna. Att orena, överträda nlongo, tabu, är motsatsen.

Bryter banganga, medicinmännen, prästerna, mot en nkisi-ande eller gud, orenas även den, d. v. s. dess helighet, övernaturlighet, har ej bevarats, dess kraft eller maktförmåga har avtagit eller 'stängts', såsom de säga. De måste alltså helgas, 'resas upp igen', vilket sker därigenom, att den som orenat nkisi-anden eller guden ånyo renar sig och helgar sig åt densamma, fullständigt underkastar sig dess tabu och riter och betalar försoningsböterna, d. v. s. offret. Oftast måste då nkisi-gudens överstepräst tillkallas för att rena såväl nkisi-guden som den skyldige.

Genom tabubuden framträder nkisi-gudens vilja. Då jag var på resa i ekvatorialskogen och skulle översätta en sång för att sjunga för de infödda och sökte få begreppet 'synd' eller 'synda', fick jag uttrycket 'orena Guds tabu', d. v. s. göra något emot Guds bud, Guds vilja.

Mänskliga, profana bud, förbud, betecknas med ett annat namn, och om dessa säger man, att man 'dödar', 'nedriver', då man överträder dem, och icke 'orenar'.

Många tabu-regler finnas för att undgå Simbi-andar samt *bankuyu*, sådana avlidnas andar, som oroa och förfölja människan. Det är även av stor vikt att beakta dessa tabu, på det att andarnas makt måtte hindras.

Över tabu-förbudet finnes ingen instans. Där givas inga undanflykter. Man är skyldig och känner sig skyldig. Så snart man invigt sig till eller antagit den eller den nkisi-guden, har man ett starkt tvång på samvetet och en medveten lag, som man känner sig ovillkorligt förpliktad att följa. Pliktkänslan har på så sätt väckts. Då man bryter däremot, känner man sig brottslig, och brottet avtvås ej på annat sätt än genom den ena eller andra offer- eller försoningshandlingen.

Försoningen är alltid ett blidkande, bötande, för förseelsen, och när man betalat, känner man sig fri såsom vid annat bötande. Man bötar icke med glädje och anser det i regel icke såsom nåd att på så sätt undslippa straff. Guds vilja är absolut. Honom kunna de icke blidka eller genom offer eller på annat sätt vinna för sina egoistiska syften såsom deras förfäders-andar eller nkisi-andar. Det är säkerligen på grund härav, som de primitiva så snart fatta, att Gud måste förlåta synden, om den skall

kunna utplånas. Genom förlåtelsen väckes helt andra känslor än genom böter. Ett innerligare förhållande uppstår mellan parterna än vid böternas erläggande.

Visserligen fattas i allmänhet både orenandet och renandet nästan på ett fysiskt sätt och förefaller helt naturligt för den primitive, som uppväxt därvid, men å andra sidan måste han betyga: "Vi förstå det ej. Det är påbjudet av våra förfäder. Vår förste fader gjorde så och så. Han fick uppenbarelse därom. Vi måste ock göra så, att vi måtte leva." Denna ogenomträngliga hemlighet framträder på så många andra områden, där något övernaturligt eller ovillkorligt förekommer.

På grund av de stränga tabu-reglerna och av fruktan att överträda dem eller av olust och motvilja i att lyda dem och underkasta sig dylikt samvetstvång, är det märkligt, att många icke vilja antaga någon nkisi-gud, helga sig åt den eller tjäna den. Alldeles samma tankegång som hos många inom kristenheten, ty de anse Guds bud vara för tunga och för tvingande.

Innan vi övergå till själsteori och andetro hos bakongo, vilja vi vidröra en annan föreställning, den s. k. *totem*-föreställningen, som är karaktäristiskt utbildad i Australien och dess övärld. Totem betyder en djurklass, med vilken en klan (familj) är förbunden och besläktad och med vilkens namn dess medlemmar kalla sig. Totemism betyder i en-

lighet därmed förbund och släktskap mellan en hel djurart och en hel klan av stammen. Totemdjuret betraktas och behandlas såsom en medlem av klanen. Ibland men ej alltid är det förbjudet att dödas och ätas. Totemdjuret anses såsom en hjälpare och beskyddare och anropas i nöd eller före sömnen.

Totemismen såsom sådan är ingen religion utan en slags social bildning, organisation, varifrån klansystemet i regel uppstått och den därmed sammanhängande exogamin, d. v. s. giftermål utanför klanen. Exogamin är strängt iakttagen hos bantufolken och är således av totemistisk karaktär, men totemism, sådan den framträder i Australien, synes icke finnas hos bantufolken. Att närmare belysa detta skulle föra oss för långt in i klansystemet m. m.

Vi komma då till kongofolkets själsteorier och andetro. Det kan synas som om folkets tankar här vore mycket svävande, olika och motsägande, men så är icke förhållandet, ty ju mer man studerar dessa problem och de olika termerna för de skilda begreppen och jämför dem med varandra, desto mer skall man finna, att tankegången är densamma.

En sammanfattning därav är följande: Människan är en dubbelmänniska. Hon består av den yttre och den inre människan. Den yttre är ett synligt väsen med en synlig kropp och den inre, d. ä. själva människan, är ett osynligt väsen med en osynlig kropp.

Den yttre människan, kroppen, har ock en dubbel-natur. Ytterskalet, omhöljet, som begraves

och ruttnar i jorden såsom en svamp. Den inre substantiella delen ätes på ett magiskt sätt av trollmänniskorna, d. ä. *bandoki, baloyi* eller *balozi*, såsom de kallas över hela Afrika. De äta kroppen ensamma eller i bolag med nkuyu- eller nkisi-andar.

Den inre eller själva människan består dels av *nsala*, den osynliga själskroppen, själen, och dels andedräkten, anden eller livet, andningen. Längre in i landet finnes ej nsala-teorin, utan man talar om skuggan, livet, andedräkten. Själen uppenbarar sig synligt i form av skuggan, såsom skuggan av en levande i sol- eller månskenet. Hos många äro de identiska, så att det är tabu att trampa på en annans skugga.

Om skuggan säges det, att den är människans likhet, liksom personen själv. Jag kan se skuggan av någon utan att se personen själv. Det är alltså en annan del av kroppen. Skuggan är själens likhet eller like, ty skuggan kan gömmas såsom själva själen. Får man fatt på själen, återvänder skuggan genast i kroppen. Nsala-själen är såsom ett väsen. Man tänker sig den som en inre människa med sin ande såsom varande ute under sömnen. Anden förmedlar sina intryck till själen, som genom drömmen meddelar människan vad den sett.

Om själen heter det: De gamla menade därmed den inre, osynliga människan. Den finnes i hela kroppen, ty man säger vid en sjukdom: hans själ har börjat gå sönder, avtaga, jämförande det med

månens avtagande i nedan. Då själen är hel och full, har människan ingen sjukdom. Hon är frisk. Om själen går sin väg, blir blott omhöljet, ytterkroppen, kvar. Själen bevaras av de döda anförvanterna. Bevaras den hel, full, är människan frisk. Själen går ej bort ur kroppen, förrän människan blir sjuk till döds och skuggan börjar vandra. Livet är kvar i det inre vid hjärtat. Andedräkten går ej bort, förrän människan är död. Det är den, som förorsakar andningen hos människan.

Själen kan gömmas nästan var som helst. Det är de dödas, de avlidna anförvanternas sak att komma och lägga själen varhelst de önska. Varför? De vilja ej att deras släkting skall dö brådstörtat. Vilja de hämta den hem till sig själva, så gömma de ändock själen någon tid, ty somliga av dem torde önska, att deras släkting skall stanna t. ex. för att se efter kvarlämnade barn. Ibland sker det mot deras vilja, då nkisi-anden eller trollmänniskor vilja göra av med släktingen, och då gäller det att väl gömma själen. Den hålles liksom i ett slags fångenskap eller förvar av de döda. Den kan på så sätt bevaras och gömmas i en kruka, en kalebass, i ett träd, i graven, hos de döda o. s. v., men den kan ock gömmas hos en människa på ett magiskt sätt.

Då själen lämnat kroppen helt och hållet, går den till dem, som rå om den bland de döda. Det är alltså bland de våra, som förut ha dött, som

banganga söka själen. Deras arbete kallas att återföra själen och är ett av deras förnämsta arbeten.

De gamla ha förstått, att djurens ande (liv) är av annat slag och likaså småtingens. Ha de dött, så ha de dött en gång för alla. Endast om hunden säga de, att han lever upp igen, ty om en jägare dör, kommer han och hämtar sin hund eller sina hundar.

De ha tänkt, att djuren ha nsala-själ, ty om den ej farit sin kos, kan ett djur icke dö. Om själen är ute och vandrar, kan den gå in i ett meddjur eller i en nkisi-påse, ty nkisi-anden kan på ett magiskt sätt sända iväg djuret för att dödas av jägaren. Djuret går tillsammans med andra djur för att äta, men då jägaren kommer, fly alla de övriga utom det, varifrån själen flytt. Det stannar och skjutes ihjäl.

Djurets ande (liv) går ej till de dödas värld. I de dödas land finnas inga djursjälar. Djuren, som finnas där, äro lika dem som finnas här. Man jagar dem och äter dem och så är det slut med dem.

Träden ha ande (liv), eftersom de kunna växa och frambringa blad och frukter. Om de torka, dö de. Anden (livet) sitter i rötterna, ty om de dö (torka), så dör hela trädet eller växten. Sin makt ha de fått av Gud.

Floder, sjöar och vatten hava även ett slags liv, likaså skogarna, som frambringa träd, samt gräselden eller den vanliga elden, som bränner upp

saker, och jorden, eftersom den bär frukt. Om stenarna disputeras det. De brukas dock i nkisipåsarna och ha sin särskilda förmåga.

Om hjärtat tänker man, att det håller kvar andningen, livet, i kroppen, ty om hjärtat stannar, så inträder döden, likaså dör den, som får ett skott i hjärtat. Hjärtat är alltså det förnämsta. Blodet är likaså vårt liv.

Livet är liksom en stark fiber av raphiapalmen. Fibern kan vara mycket lång, d. v. s. lång levnad, men till sist brister den, och då dör människan. Livet har gått ur kroppen, och omhöljet, skalet, är kvar.

Om omhöljet, kroppen, säga de gamla, att det icke uppstår utan ruttnar. Det liknar en svamp med stor ruttningsförmåga. Att dö är såsom att byta om kropp eller ömsa skinn såsom ormen. Man kan se, var skinnet ligger, men själva ormen har gått till en annan plats.

De, som dö och uppstå, äro sådana, som åter föras till jorden för att tillse barnen, då ingen annan finnes, som kan göra det. Livet återgår i deras kroppar. Andra säga, att de, som i de dödas land äta peppar, återfå sin mänskliga kropp, men de komma då icke till sina egna byar utan till andra, okända, emedan det anses skamligt att komma tillbaka till jorden. Andra bli vattenandar och upptagas av människan.

Drömmen, sömnens huvud, som den kallas, drömintelligensen, är berättaren, siaren. Då människan

sover, ser och drömmer hon tydligt allt det, som den andra personen i kroppen (d. v. s. den inre människan) ser och hör. Den första personen är den yttre människan, som är utanpå den inre människan. Den andra personen är det, som är ute och vandrar i drömmen. Då den första vaknar, somnar den andra, den andliga. Då den andliga vaknar, somnar den första. Dessa båda personer finnas i hela kroppen. Då vi äro vakna, utföra vi våra arbeten, äta, dricka, sjunga, hålla rättegångar o. s. v. Då är det den första personen, som drömmer, ty då han arbetar är det som en dröm. Då det mörknar, somnar den första. Då börjar den andliga personen utföra sina arbeten. Den ser och utför dem mycket väl i drömmen. De båda personerna i människan hjälpa varandra.

Då anden är ute och vandrar under sömnen, vill den se och lära känna det ena och det andra angående sin egen och andras kroppar där i byn, men den vill ock känna, vad som skall hända framdeles. Anden kan då uppenbara det och giva sin egen kropp de råd, som behövas. Anden kan även fångas av trollmänniskorna och nkuyu-andar, ty då människans ande vandrar omkring, kan den möta en avlidens ande. Om den dödes ande håller fast dens ande, som är från jorden, och denna icke får hjälp, så blir jordeanden sjuk och kan dö.

Om han möter en trollmänniskas ande och själv icke besitter förmågan att äta sina med-

människor så begynna de strida med varandra. Om den med trolldomsförmågan skulle segra, måste människan strax efter uppvaknandet med hög röst ropa ut händelsen; sjunga och smäda den, vars ande slogs med henne. Därefter skall hon ock anropa sina nkisi-gudar. Oftast besegrar en vanlig människas ande både nkuyu-anden och troll-anden. Skulle den senare kasta sten och träffa den vanliga människans ande, blir människan sjuk vid uppvaknandet.

I drömmen kan man ock se och känna en människas handlingar och tankar på avstånd. Då andarna mötas och samspråka med varandra, lär den enes ande snart känna den andres ord och gärningar, och så få de veta, om de ha lust att hjälpa varandra eller om de vilja träta.

Det är den inre, osynliga, andliga personen i kroppen, som drömmer och arbetar. Det är den, som far till de dödas värld. Den yttre begraves och ruttnar. Sömnen liknas därför vid dödens broder.

Drömmar om nkisi-andar äro tjänare, som meddela, vilken nkisi-ande det är, som gör människan sjuk.

Många andra intressanta meddelanden finnas t. ex. om förståndet, det s. k. sömnens huvud, herren i örat, pupillen, själen hos tvillingar, hos albinos m. m., men vi vilja stanna för ett par andra teorier.

Även i Kongo har man förmågan att *'bonga-kibulu'* såsom det heter, d. ä. taga djuregenskap,

djurmakt, djursjäl, djurliv. Människan förstärker nämligen sin själsmakt och förlänger sitt liv genom att taga ett djurs kraft eller förmåga i allmänhet. De djur, som så tagas, äro vanligen de större, såsom buffeln, leoparden, elefanten, boaormen, krokodilen, men ock mindre, såsom uttern, kameleonten, *kinkanda*-djuret m. fl. De tvenne sistnämnda sägas de personer hava, som leva mycket länge trots avmagring, d. v. s. de se ut som kameleonter med sin vassa rygg eller hava elakartade sår m. m. och dö dock icke utan äro seglivade som kinkanda-djuret, vilket aldrig vill dö i en fälla, om den fångas. Djur, som så tagas, kallas 'förvandlingsdjur'.

Man kan taga ett djurs förmåga på olika sätt med tillhjälp av nkisi-andar. Men man kan ock få den genom födelsen. Fadern säger till barnet: Detta är ditt 'förvandlingsdjur'. Bevara det väl, var ej ivrig i att ofta sända det ut till byarna för att taga höns och röva, ty det kunde då snart dödas och då dör även du.

Då man tagit en djuregenskap, kommer människans själ och liv i en särskilt innerlig förbindelse med djuret och djuret likaså med människan. Djurets liv blir beroende av människans och tvärtom. Dör den ena, dör ock snart den andra. Djuret kan likaledes sändas av sin herre till det ena och det andra. Det kan bispringa sin herre vid behov av hjälp o. s. v

Att i arv mottaga eller själv taga dylik djursjäl betraktas såsom ganska riskabelt, ty det gränsar

mot att bli en trollmänniska, som äter sina medmänniskor, och en sådan måste äta gift och dö.

En och annan kan även upptaga en nkuyu-själ eller ande till sin beskyddare och hjälpare.

Vissa banganga ha ock förmåga att gömma sin själ i vissa djurs skepnad eller i träd. De förvandlas då till djur eller träd, så att den, som söker fånga dem eller döda dem, ej kan finna dem. Han finner i stället en groda, en ödla etc. i eller utanför huset. Många intressanta berättelser om dylikt finnas.

Själsmaktens samhörighet förstärkes på flera sätt. Vanligtvis sker det genom att kontrahenterna avskära en del av varandras hår från olika delar av kroppen samt bitar av naglarna, vilket allt lägges i en gemensam nkisi-påse eller gud, som man invigt sig åt, eller ock låter man det invigas av banganga, som då lägga det i de större Nkondi-gudarna.

Skulle någon av dem som ingått ett dylikt förbund dö, måste de andra företaga särskilda ceremonier för att ej hämtas av den avlidne.

Vid förbund mellan hövdingar, vid edgång etc. tages likaledes hår och naglar för att helgas och läggas i nkisi-guden. Man har därigenom satt sitt liv i pant, ty sviker någon, överfaller honom nkisiguden.

Vid stöld och andra brott tages någon bit av det ena eller det andra, som varit i beröring med brottslingen, och lägges i nkisi-guden, som på sådant sätt kommer brottslingen på spåren.

Människa eller själ med *kundu* är den, som har kundu, trollkörtel, d. v. s. förmåga att äta sin medmänniska. Kundu betyder körtel och dyl. i människan.

Dessa och andra, som utöva svart magi, kallas numera bandoki, baloyi, balozi. (Vi bibehålla ordet *kundu* i st. f. att säga trollkörtel).

Kundu-egenskapen tillskrives människan både såsom ofrivillig och frivillig, omedveten och medveten. Det kan hända att moderns kundu överföres till barnet i hennes liv eller att någon ofrivilligt får s. k. människokött av kundu-människor.

Kundu tages i de flesta fall genom andra kundumänniskor.

Att äta människor sker på ett magiskt sätt genom att förtära köttsubstansen antingen på vissa ställen av kroppen, då sår uppstå därstädes, eller människan i sin helhet, då hon magrar av och tvinar bort, eller någon annan viss del, såsom förståndet, då hon blir svagsint och själen till sist flyr.

Själen hos kundu-människan har till sin uppgift att nattetid äta de sina. Den äter utan urskiljning. Det heter: "Kundu (elakheten i magen) väljer ej, vem den skall äta." Det må bliva barnet, hustrun eller mannen. Det säges således ske liksom mot hans egen vilja. Hans kundu vill ha människokött, och den allena regerar. Han kan ej gärna vara ensam utan har sällskap med avlidnas onda andar. Det är som när människor hålla sina händer ihop

med lillfingrarna om varandra, d. v. s. det ena lillfingret griper om det andra, såsom folket ofta gör under vissa ceremonier.

Kundu-människan lämnar sin kropp på helt annat sätt vid sömnens inbrott än en vanlig människa. Man ser kroppen liksom sovande, men kundu med sin själ har helt och hållet gått ut ur huset, d. v. s. ur kroppen. Han går att sända maran på folk, binda och äta. Den, som saknar kundu, sover verkligen, men kundumänniskan har blott lämnat ytterskalet kvar på sängen.

Mången vet ej, att han har kundu, ty då man sover, är det kundu, som går ut och äter andra. Det visar sig först, då man drömmer om personen i fråga. Det, som är kvar av människan, då kundu ätit henne, är liksom det ömsade ormskinnet, därför säger ett ordspråk: Kundu-människan har tagit det avkastade ormskinnet till sin sinnebild.

Har någon kundu, så har också hans själ kundu. Själen avtager och flyr sin kos, då nkasa-giftet ätes och drickes, och så dör människan.

Dessa kundu-människor kunna ikläda sig vilken kropp som helst. När därför banganga besvärja nkisi-gudarna att förfölja och uppsöka kundu-människan, så uppräkna de alla möjliga djur, växter, saker, ja, stjärnor, månen etc., ty lyckas de ej angiva föremålet, vari hon gömt sig eller den skepnad hon tagit, kunna de ej heller finna henne och då ej heller bota den sjuke, som hon börjat äta.

Kiungu-egenskapen är en annan själsegenskap. Den består i att äta boskapsdjur, ägodelar, tyg, skörden etc. Den är lik kundu-egenskapen och fördömlig såsom denna.

Vidare säges en del personer ha *nkabi*-spott. Nkabi är en antilop, som gärna betar på jordnötsfälten. Andra ha röda eller onda ögon, med vilka de skada sina medmänniskor.

En annan märklig och verklig psykologisk förmåga, som kallas *mayembo*, finnes hos en stor del av folket, men blott vissa personer ha förmåga att bruka den i sin tjänst. Denna förmåga består i att genom krampaktiga ryckningar eller stötar kunna utforska något, d. v. s. då man funnit det rätta, bekräftas detta genom nämnda företeelser i kroppen. Mången tror kanske, att detta är humbug, men jag har genom flera experiment övertygat mig om, att det är verkliga fakta. Denna förmåga är medfödd men kan naturligtvis utvecklas. Å andra sidan fuskar man mycket vid dess utövande, ehuru folket väl ser och förstår, då man låtsas hava denna förmåga.

Det är på grund av denna förmåga, som man kan taga reda på gömda saker, läsa andras tankar, ställa diagnos på vissa kända sjukdomar, söka rätt på en tjuv o. s. v.

Mayembo kan sägas vara av tre slag: 1) den som kan kontrolleras och brukas; 2) den som driver en till extas och handlingar, troligen omedvetet;

3) den som kommer på hastigt, då man ser någon snurra runt, hör något taktmässigt slå, plaska i vatten o. s. v. Mången faller i gråt, skakar, rullar sig o. s. v.

Denna mayembo-förmåga söker man utnyttja i alla möjliga fall, då det gäller att taga reda på trollmänniskor, onda andar som oroa en, utfråga avlidnas andar o. s. v. På detta sätt uppenbarar sig ock ofta en nkisi-ande, som vill bliva upptagen till nkisigud för att hjälpa sina släktingar.

Genom dans, trumning, viftning med tyg etc. kan denna mayembo övergå till hänryckning, som smittar andra så att de komma i ett exalterat tillstånd. Detta brukas mycket, då man skall återföra själen i den sjukes kropp.

Vi hava stannat åtskilligt för dessa själsteorier, ty de förklara en hel mängd företeelser, som vi missionärer möta bland de primitiva. Vi kunna dock ej nu ingå på dem och visa sammanhanget. Somliga framträda i det följande vid förfäderskulten och nkisi-kulten.

Vi hava i det föregående funnit, att endast det med makt mättade är av värde och kan bliva föremål för uppmärksamhet genom taburegler och riter av olika slag. Så bliva en del själar efter döden på ett eller annat sätt förgudade och bli föremål för kult. Verkningarna i naturen tillskrivas sedermera de avlidnas andar, och därav uppkommer en föreställning om naturmakter, naturandar, naturgudar, som väl ej härstamma från själskulten men leda sitt

ursprung från både en animistisk och dynamistisk natur. Sällan blir hos de primitiva naturföremålet självt tillbett såsom vid solkulten, men en förbindelse existerar mellan den vidkommande anden och naturföremålet. Sedermera framträda särandar, särgudar, som lösryckas och som ge lycka som hjälpare och gudar i allmänhet. Och därmed äro vi inne på polyteismen, som förekommer inom högre animistiska religioner.

Hos de högre stående primitiva bliva de föreställda makterna genom individualisering berg-, skog-, vatten-, öken-andar, framställda såsom fria, svävande andeväsen, som omgiva människan hemlighetsfullt på alla sidor och utsätta henne för faror. Den väsentligaste delen av religionen består då i föreskrifter för att avvända deras farliga inflytande och för att betvinga dessa makter.

Förfädernas kult hos bakongo leder sitt ursprung såväl från maktföreställningen som från själs- eller ande-föreställningen. Denna kult omfattar i första rummet de nyligen avlidna och sedermera vissa av dem, som för längre tid tillbaka dött. Så snart de helt och hållet försvinna ur minnet, upphör deras egentliga dyrkan.

Det förnämsta motivet till denna kult är den hemliga makt (kitata), som fäderna, huvudmännen för familjerna och hövdingarna, anses äga, både medan de leva och sedan de hava dött. Om modersmakten i denna betydelse talas icke så mycket, ty

på grund av den härskande modersrätten, matriakatet, tillhöra barnen modern och hennes släkt, varför modern ej kan hava någon nytta av att på det ena eller andra sättet utöva sin makt till att skada barnet.

Men då fadern står i ett helt annat förhållande till barnen, skulle det ligga nära till hands, att de uppväxta sönerna och döttrarna ringaktade sin fader, som såsom fader äger sin fadersrätt med vissa rättigheter, som ej få försummas. Ve den son eller dotter, som föraktar fadern eller ej giver de gåvor och förmåner, som tillkomma honom. Fadern låter då sin kitata-makt drabba dem, vilket snart visar sig däruti, att sonen ej lyckas fälla något villebråd och dottern ej lyckas i sina arbeten och ej heller får någon avkomma.

Makten tillskrives fadern på grund av avlelsen, faderskapet, men ock på grund av de många svårigheter han kan vara utsatt för under hustruns havandeskap, emedan detta i och för sig medför en viss makt, som i flera avseenden kan bliva ödesdiger såväl för mannen som för kvinnan själv. Å båda sidor måste de strängt iakttaga tabuföreskrifterna jämte andra regler för att allt skall avlöpa väl och modern föda ett välskapat foster.

Fadersmakten kallas även *lubindu*, d. ä. egenskapen att kunna stänga, göra oförmögen, maktstulen, förtrollad, så att en person ej lyckas i sina förehavanden. Även husdjur, palmer m. m. taga

skada därav. Son eller dotter, som blivit föremål för denna makt, säges vara stängd, bunden, vara sjuk i olyckan, vara förtrollad, förbannad. Olyckan, förtrollningen och förbannelsetillståndet betraktas som en sjukdom.

Fadersmakten kan utövas på trenne sätt: 1) genom att önska sonen eller dottern ont, 2) genom att uttala en för sonen eller dottern känd eller hemlig lindrig förbannelse, 3) genom att i hela släktens och i sonens närvaro uttala förbannelsen över honom.

Men faderns makt består ock i att välsigna, ehuru man ej talar därom så mycket som om förbannelsen, vilken man fruktar.

Fadersmakten ligger icke blott hos fadern själv utan även hos huvudmannen för familjegruppen samt hos chefen för klanen. Dör fadern, har därför icke fadersmakten upphört här på jorden, utan den uppehålles av ovan nämnda personer. Även den avlidne faderns makt och rätt kvarstår, vilken tillgodoses genom offergåvor och vördnadsbetygelser av olika slag.

Om fadern finner, att sonen skaffat sig en bössa och fäller några villebråd, utan att han får det s. k. hjärtat, säger han i sitt sinne för sig själv: Han skall få se det, han skall få se det. Härvid må erinras att ett äktenskap i Kongo icke bildar en ny familj; fadern bor oftast i sin by hos sin klan. Sonen skjuter kanske något igen men giver intet åt fadern eller ock har han drabbats av den lindriga

förbannelsen och kan ej vidare skjuta något djur. Han håller dock ut och ödmjukar sig icke. Då uttalar fadern en lindrig, hörbar förbannelse, då sonen är närvarande eller frånvarande. Han säger: Är icke jag din fader, nanzambi mpungu, d. v. s. jag din fader, en gudamänniska med makt, men om jag nu är din fader, skjut hanar, skjut honor, skaffa dig ägodelar från ovan, skaffa dig ägodelar från nedan. Detta säges i vrede, underförstått, att så aldrig kan ske. Sedan stryker han sig under armhålorna, sträcker ut händerna och blåser mot sonen. Genom dessa gester gives ock fadersvälsignelsen, då sonen förödmjukar sig för att mottaga förlåtelse och välsignelse.

Ett ännu svårare straff är att binda sonen vid *kandu*-förbannelsen. Detta kan dock ej fadern göra annat än i det fall, att modern blivit köpt eller ärvd av fadern och alltså räknas till hans egendom och släkt. Det är att märka, att dylik förbannelse samt trolldom, svart magi m. m., aldrig har någon verkan utom klanen. Icke heller de döda eller trollen etc. kunna skada en person inom en annan klan.

Vi förbigå kandu-förbannelsens ceremonier för att se huru fadersmaktens eller förbannelsens följder upphävas.

Så snart sonen genom — vi kunna kalla honom utluktaren — fått veta, att hans otur eller olycka beror på att han ringaktat sin fader och ej givit

honom vad honom tillkommer, går sonen till fadern och tager en stor kalebass palmvin med sig, omtalande vad prästen sagt. Fadern svarar: "Ja, jag är vred på dig, men kom tillbaka en annan dag, den och den dagen." Han säger 'en annan dag' för att visa, att palmvinet ej bevekt hans hjärta, att lyckan ej kan köpas.

Sonen kommer åter, sägande: "Min fader, på grund av den 'sjukdom' (förtrollning) jag blivit stängd med, kan jag ej mer skjuta något villebråd, mina husdjur trivas ej o. s. v., därför vill jag nu påklädas *kimbanzia*-gräset till ett tecken, att makten, sjukdomen, är hävd. Fadern gör detta under vissa ceremonier, sträcker ut sina händer, spottar sakramentalt och välsignar honom samt befaller honom att hoppa upp och ned ett par gånger till tecken att han är fri.

Kandu-förbannelsen, som fadern ofta uttalar på sotsängen, kan även hävas efter faderns död genom att en gosse gives faderns namn och sålunda representerar fadern. Ceremonierna äro ungefär desamma som vid lösande av annat fadersbann.

Då livet på *nseke mpanga*, det tillredda landet, världen, har ändat, far den inre människan till graven, som ock kallas 'där vi skola förbliva' eller de dödas land. Kroppen, det avkastade skalet, skinnet, likt ormens, begraves. I de dödas land få de andra kroppar, renade från sjukdom, sår och lyten. *Mentete*, den förste, gör dem i ordning på så sätt.

De tänka sig ett verkligt sammanhang mellan den levande och hans existens efter döden. De säga: Att dö, det är såsom att byta om kropp eller ömsa skinn. Döden är en övergångs- och utvecklingsprocess, ett avkastande av kroppen, det yttre omhöljet, varigenom den inre människan med sin natur, sitt sinne och sin själ blir en lika verklig personlighet i den fortsatta tillvaron, som hon var här i livet. Den inre människan är ju redan av osynlig och andlig natur, och därför blir den i döden framträdande nya kroppen, personen, av samma natur.

De avlidna kunna uppenbara sig för människor, men de antaga då en synlig kropp lik den de hade, då de voro levande. De kunna ock taga annan gestalt, t. ex. uppenbara sig som ett djur etc.

Man kan dock icke se deras verkliga väsen och kropp sådan den är i de dödas värld, men väl de döende, som börjat förvandlas. De tala om dem, huru deras anförvanter stå hos dem, väntande på dem för att föra dem hem till de sina. De känna vägen i de dödas land.

Förbindelsen mellan de döda och de levande är mycket livlig. De döda hjälpa de levande och tvärtom, då svårigheter påkomma.

Man talar med vördnad om dessa *bakulu*, de gamla hövdingarna, eller *binunu*, de överåriga, och anser dem vara regerande furstar i gravens rike. Den gamle osynlige chefen för klanen står där om

natten lutad mot sin stav och blickar ut över byn för att vakta folket från onda andar, troll, som om natten komma för att oroa dem eller äta dem. På dagen uppenbara de sig på andra sätt. Vid hemkomsten kanske modern finner den vänliga ormen *nkembi-nkembi* vid barnets sida, där det sitter på marken. Modern tar då en nypa jord, välsignar den med 'pfu' (sakramentalt spottande) och kastar den på ormen och säger: "Jag tackar dig så mycket, gå nu din väg." I denna gestalt kallas de ock *basimbi*, goda och lyckosamma andar.

Huru dessa gamla kunna leva för evigt, tänka de sig ske genom att de byta om skinn såsom ormen. Det är en slags föryngring, som de kalla ålderdomlig föryngring.

Med sin kult vänder man sig till dessa gamla fäder, då de yngre, nyligen avlidna, ej längre vilja lyssna till ens böner.

De avlidnas andar kallas i allmänhet *bankuyu*, men man tänker då förnämligast på dem, som gå igen, spöken, som oroa de levande och därför anses vara onda. De äro mäktiga andar, som ej låta sig förhindras i sin elakhet av dessa s. k. gamla, som vilja avstyra deras ofog. Dessa goda andar kallas vanligen basimbi. De övergå till andeväsen, som vistas i vatten och raviner. De upptagas som nkisi-andar för att införlivas med nkisi-påsarna, med eller utan idoler. Till deras ära uppföras norrut i landet smärre hus, tempel.

De, som på jorden levat stilla och ej utövat någon slags svart magi eller haft med nkisi-andar o. dyl. att göra, förbli alltid stilla i graven och befatta sig ej med de' levande. De höra till de goda och rättfärdiga. De kallas även 'de blinda', *nzambi*-varelser eller *Nzambis* barn.

De avlidnas gemenskap med de levande beror på deras stora samhörighet med sin klan. Fäderna följa de efterlevande för att se till, om de i fädernas ställe väl vårda de minderåriga och föräldralösa barnen. Hövdingarna ha sitt intresse för hela klanens väl. Vad som därför underlåtes eller direkt göres för att skada, hämnas av fäderna, vad barnens fostran beträffar, och av hövdingarna, vad klanens vård angår.

Då någon av de avlidna vill, att ett av deras barn eller en av släktingarna skall komma till dem, d. v. s. dö, hålles i regel rådplägning därom. Om de s. k. gamla ge sitt samtycke, dör personen, i annat fall återföres den sjukes själ, på det att personen i fråga må leva.

Förbindelsen mellan de levande och de avlidna är mycket livlig. De levande söka komma i kontakt med de döda genom medier, varvid banganga äro de förnämsta. De döda åter uppenbara sig på otaligt många sätt och icke minst genom en hel del ljudeliga företeelser, såsom klappandar o. dyl., som man känner från ockultismen. Jag har sett och hört dylikt och sökt undersöka sakförhållandet. Vilka

krafter som varit verksamma har ännu varit omöjligt att med säkerhet utröna.

Fadersmakten hos de avlidna är icke alltid så utpräglad och framträdande hos alla. Det är blott vissa fäder och hövdingar, som medan de leva få ett stort rykte om sig att hava dylik makt och även annan makt samt andra personer, som genom bangangas undersökningar bevisats hava dylik makt efter döden. Dessa bliva mer än andra föremål för kult.

Förfädersdyrkan heter på kongospråket *ngiobolo atobe*, badning med 'gravjorden', d. v. s. av jorden på gravarna, där förfäderna äro begravna, emedan jorden på graven är mediet mellan den levande och den avlidne. Jorden i graven har blivit *ett* med den som begravts enligt lagen för magin, och graven är hans enda synliga hem. Den jordade har ej förintats. Han lever. Där är livets och lyckans värld. Jorden därifrån förmedlar liv, hälsa och välgång.

Gravarna och hela kyrkogården hålles i helgd och har många tabuföreskrifter. Vid slutet av den torra tiden, då gräseldarna tändas, går byfolket ut dit för att hacka rent från ogräs. Särskilt uppmärksammas hövdingarnas stora gravinhägnader. Efter renhackningen utgjutes palmvin till tackoffer med bön om välsignelse.

Har en större hövding dött, utgjutes palmvin under en längre tid på hans grav. Därjämte offras det s. k. hjärtat av de djur, som skjutas. Vid renhackningen av graven skjutas flera salvor. Cere-

monierna vid begravningar m. m. måste vi förbigå, ehuru de äro mycket lärorika.

Är det en 'större' familjefader, ägnar man honom mycken omtanke. På sina ställen begraves han i sitt eget hus eller i familjens allmänna samlingshus, där han förr suttit och druckit palmvin med de sina. Om nätterna underhålles eld i huset, och någon sover därstädes. Så snart man dricker något, utgjutes alltid den första muggen på graven. Ofta göres en stor bild av mattor, en bild i sittande ställning med den ena armen uppåt och den andra framåt, föreställande en gest av en levande, talande person. Inför honom hälles palmvinet. En bit av det dödade djurets hjärta lägges ock där. Är han begraven i närheten, uppbygges ofta ett hus eller tak över graven, och palmvin och kött offras där. Även mat utsättes, och jaktredskap etc. uppsättas där. Ofta göres gravplatsen till ett allmänt ställe för blandning och drickning av palmvin, på det att de gamla ej skola glömmas.

Även bygges ett eller flera smärre välbyggda hus i byn vid de olika byavdelningarna till de gamlas kult och för deras andar att vistas i, då de om natten komma och hälsa på i byn. Däri förvaras ibland endast muggen för palmvinets utgjutande. Som präst tjänstgör i detta fall den, som i andra fall för familjens talan.

På andra platser insättas i husen ej blott de avlidnas redskap etc. utan även s. k. förfädersbilder

av trä eller tyg. Somliga äro större och förvaras hemma. Dessa kallas även *bankuyu*, d. v. s. vari avlidnas andar tagit sin boning. De äro särskilt invigda medels vissa ceremonier och begjutna med blod av offrade höns etc. De mindre medtagas på resor för att med sin närvaro skydda, hjälpa och meddela vad den levande skall göra för att lyckas väl. De äro ett slags skyddsandar. Man talar till dem, tuggar kolanöt och spottar ut över dem till offergåva, beder till dem och umgås med dem på detta sätt.

Då man är oviss om vilka avlidnas andar man skall bevara i huset, uttagas de genom palmnötter, varje nöt representerande en namngiven. Genom prov uttagas dessa, som önska stå i förbindelse med släktingarna och bo i huset. Genom vissa ceremonier läggas de i en grop och andra palmnötter inramas i lera i en välformad halvcirkel ett par decimeter hög nära väggen med de övriga palmnötterna i mitten vid väggen, allt mäktigt påminnande om ett altare. Där utgjutes palmvinet. Längre upp bland bakuta användas både förfädersbilder och kranier av de döda till medier. Dessa insmörjas med olja och röd pomada, givas offergåvor och bevaras inne i husen, där de bli alldeles svarta av röken från stockelden.

Skulle den levande ringakta sina förfäder och ej giva dem tillbörlig aktning och dyrkan med offergåvor, kan fadersmakten bland annat komma i form

av en hund, orm, spindel etc., som biter honom. Så snart de genom utluktaren fått reda på, vad orsaken till bettet är, gå de till familjegravarna, där släktens äldsta och förnämsta äro begravna, för att först hacka dem rena från ogräs och sedan för att utgjuta palmvin på de skilda gravarna under böner och offer av något djur, ett höns eller en get. Sedan detta är gjort, uppsamlas litet av leran från de olika gravarna, som begjutits med palmvin, för att därmed bestryka dels den som i första rummet drabbats av bannet och sedan de övriga, som tillhöra familjen.

Vid större olyckor och dylikt, som förfäderna förorsaka, samlas hela klanen med barnbarnen och alla andra 'såsom tänderna i svinets mun', som det heter. Större offerdjur slaktas, och den äldste säger t. ex. så: Du, fader Lunkabi, och du, Samba, fader till Maniundu, och de andra hos dig, som äro först i släkten, hören noga till, och I, fäder och mödrar, barnbarn, barn av släkten och barn av slavar, I alla, som gått förut till graven, stillen edra sinnen, sänken edra hjärtan (d. v. s. bliven milda), höjen ej edra hjärtan till nitälskan (vrede) och ej heller edra ögon! Kommen ej hit till oss på jorden, ty då I kommen för att taga oss, vilka skola då taga hand om våra systrar, mödrar, barnbarn och barn, som I haven lämnat! Vem skall hjälpa dem? O, I fäder och mödrar, gören ej så, låten oss bli starka och fullt friska och kraftiga! Låten oss förökas, låten våra

hustrur föda friska och duktiga barn o. s. v. I, våra fäder och våra hövdingar, äten svinets och getens blod, men äten ej vårt, som är människoblod. Låt oss få gå ut på heden och skjuta våra djur o. s. v. I alla, blåsen på oss (d. v. s. välsignen oss), given oss själ (liv) och armar (kraft)! Andra edra barn ha kommit för att nu badas med jorden här på gravarna av edra fäder. I barnbarn (efterkommande), hören edra barnbarn här, att de må få välsignelse! Haven barmhärtighet med oss! I mödrar, I fäder, I hövdingar, I präster, vi nedfalla såsom geten, vi böja våra knän som kiden, förbarmen eder över oss!

Härefter bestryker huvudmannen för klanen barn och barnbarn med leran från gravarna, som begjutits med palmvin. Barnen bestryka sedan huvudmannen för familjen. Alla nedfalla och giva sin hyllning såsom inför en stor hövding där vid gravarna. Blodet hälles på graven i muggar, som ha hål i bottnen, samt i mynningen på nedsatta bösspipor. Även krut avskjutes.

Skulle någon av de senare avlidna i graven ej lämna de efterlämnade i fred utan övergå till en ond ande, finnas flera sätt att stävja dennes ofog genom mäktiga nkisi-gudar. Om det är en trollmänniska, kan man t. o. m. döda honom i graven eller gräva upp honom och bränna honom.

Vid edlig försäkran tages ofta de döda till vittnen och anropas vid namn.

Förfädersdyrkan hos bakongo inom det belgiska området synes för rätt länge sedan vara nästan utdöd, ty där florerar nkisi-kulten, men genom mina resor och undersökningar har jag funnit, att förfädersdyrkan varit lika allmän därnere som den är högre upp inom det franska området. Gamla personer betyga, att det fordom även på det belgiska området fanns blott mycket få s. k. nkisi, och dessa voro förfädersbilder, idoler, av de mäktiga klanstiftarne *Nsundi, Kongo, Mbenza* m. fl. Av dessa har jag lyckats finna bilder såväl i sten som trä från de djupa Mayombeskogarna, där kulten bibehållits. Jag har även en bild av *Ngunu*, varifrån *Ngunus barn* härstamma: de fem stamgrupperna, jag besökt i Franska Kongo.

Dessa stam- och hjälteandar, gudar, voro allt i alla och kunde brukas såväl i den medicinska tekniken och häva sjukdomsandarnas kraft som betvinga onda andemakter och vara rättens och sedernas väktare. Av dessa blev *Bunzi* i Mayombe den förnämsta, så att man talade om honom såsom skapare av allt, den högste över alla.

Andra voro mäktiga vatten-, skogs- eller bergsandar, varom intressanta legender och meddelanden finnas.

Det förnämsta uttrycket för den närvarande religionsformen är nkisi-kulten, som mer och mer börjat övergå till magi.

Vad är då *nkisi?* Nkisi är enligt vad jag funnit ungefär samma ord som nkuyu, d. v. s. en avlidens

ande. Nkisi användes i den betydelsen ännu österut i Kasai. Nkuyu användes ännu även hos oss längre norrut ungefär i samma betydelse som nkisi i synnerhet om idoler och dylikt, som representera anden i nkisi-påsen. Nkuyu-kulten där synes vara en länk mellan den egentliga förfäderskulten och nkisi-kulten, som ock är en slags förfäderskult, såsom vi skola finna av det följande.

Härmed några uttalanden om nkisi av folket. "Nkisi kallas det, som vi bruka, när någon är sjuk, för att göra honom frisk. Nkisi bevarar människans själ och beskyddar den från sjukdom. Nkisi förföljer även sjukdomen och tar bort den ur kroppen, därför tycka många om att skaffa sig en nkisi och helga sig åt den för att följa hans tabu-regler, att den må bliva hans beskyddare. Nkisi är ock en barnauppfostrare, d. v. s. ger hälsa och kraft åt barnen, ty i nkisi-påsen är själarnas gömställe. Därför skaffa de sig nkisi, att deras själar må leva. De tillbedjas och man tackar dem för deras hjälp.

Nkisi har liv. Huru skulle den eljest kunna helbrägdagöra och hjälpa människan? Men livet är av annat slag än människans. I nkisis liv kan man slå ett knivblad, man kan bränna den, bryta av en lem etc., men man kan ej se blod flyta eller höra rop. Detta liv och denna kraft, som nkisi har, finnes från dess första början. När nkisi vill visa sin kraft, överfaller han människan till dess en nganga, präst, avstyr nkisi, ty han har makt därtill. Nkisi över-

faller, på det man må anropa honom och så bli botad. Han blir då ärad och skaffar ägodelar åt sin präst, ty detta är den hjälp, han ger åt honom.

Vore nkisi full' av lögn eller ej ville höra, så vore han en död tingest helt och hållet. Men då prästen talar, läser upp sina ord för honom, vet han, att han hör.

Nkisi är av olika kön och styrka som människan. *Bilongo*, kraft, maktmättade saker: löv, rötter etc., som vanligen kallas medicin, läggas i nkisipåsen och äro såsom lemmar i kroppen för att hjälpa och stärka nkisi. Nkisi själv är sådan han är, men om den saknar medicin, kan den ej göra något, ty dessa ting äro såsom armar, ben, ögon, öron o. s. v.

Den första nkisi var från *Mentete*, det är den första nzambi-varelsen, den nedstigande Nzambi från himmelen. Han har lärt och uppenbarat, huru de skola brukas och förfärdigas. De ha fått av Mentetes makt och kraft. Nkisi har själ, liv och kraft, men den kan ej överträffa vår skapare Mentete i makt och kraft. Man får ej smäda den, ty då blir man sjuk.

Nkisi är en nzambi (gud), som hjälper människan och botar henne. Om den ej funnes, skulle människan dö. Nkisi-kraften kommer ock från nganga, ty då han dör, tar nkisis kraft slut. Nkisi blir även vred, om ej prästen kan bota, ty då faller den i vanrykte, och smädas.

Nkisi-kraften försvinner även, då dess herre, prästen, ej håller de föreskrivna tabu. Nkisi orenas och måste åter upprättas, helgas, tillika med prästen av dess överstepräst för att åter få sin forna makt. Det är liksom att nkisis själ har flytt sin kos såsom hos människan, då hon blir sjuk och dör.

Nkisi kan ej förfärdigas av vem som helst. De gamla tänka, att dessa nkisi ha kommit från människornas själar, andar, ty sedan de dött och levat och blivit gamla, ha de blivit simbi-andar, som bo förnämligast i vatten men ock i raviner och skogens gömslen och hålor. De ha sedan på olika sätt uppenbarat sig för att upptagas av människor och bliva nkisi för att bo hos de sina, hjälpa och välsigna dem.

Ingen kan därför av sig själv förfärdiga en nkisi, och ingen kan hitta på någon ny, ty det måste alltid finnas en överstepräst till densamma, som känner den och dess tabu. Nkisi söker därför själv de sina, som han vill bo hos, och dem, som skola förfärdiga honom eller bevara honom. Detta sker ofta därigenom, att han låter en stark *mayembo*, extatiskt tillstånd, komma över personen på en viss plats, vid åsynen av ett visst föremål eller så att personen rusar ned till vattnet eller annorstädes för att taga vissa föremål, som han bär hem till byn. Detta utgör då huvudbeståndsdelen i nkisi. Det är nkisi-anden själv, som låter sig tagas på detta sätt. Personen bevaras i ett särskilt inrett skjul eller hus,

och utluktaren tillkallas för att taga reda på vilken slags nkisi det är, och sedan kommer dess överstepräst för att undervisa om huru nkisi skall förfärdigas, vilka bud han har, huru den skall användas o. s. v., varefter den välsignas och överlämnas till personen i fråga, som då blir dess herre, präst. Men nkisi-anden överfaller ock en person genom sjukdom, då den är och blir den nkisi, varmed samma sjukdom skall botas. På många andra märkliga sätt uppenbarar sig nkisi-anden för att upptagas till folkets bästa.

Nkisi består av tvenne huvuddelar. Den ena är den upptagna anden i idolen m. m. och den andra är dess synliga kropp, påsen etc. med mediciner, alltså en ande (själ) och kropp. Den fattas som ett personligt väsen. Orden nkuyu och nkisi höra grammatiskt till semi-person-klassen, (mi-kl.), men i dagligt tal hänföres de till person-klassen (ba-kl.).

Då någon stor och mäktig nkisi skall förfärdigas, sökes hans ande på olika sätt, framför allt på graven hos en föregående beryktad präst eller märkligt maktbegåvad avliden hövding för att taga hans ande.

Då *Nakanga vangu* vid Kibunzi för många år tillbaka tillreddes, dödades en man och en kvinna, och deras blod blandades med nkisi för att göra den 'levande'. Den hade för den skull två idoler för att representera dessa och göra nkisi personligt levande. Då dessa båda människor togos, bundos de ytterst hårt, så att de skulle skrika och

vrida sig, vilket enligt den magiska teorien skulle göra nkisi stark och kraftig, så att människor skulle skrika och vrida sig under dess makt.

Vid dylika nkisi kan man ock taga bandokis liv, dessa som överlämnats att dödas, då de genom nkasagiftets verkningar bevisats vara trollmänniskor. Men det är ock nog att avskära lillfingret av en sådan och taga blodet eller att taga en benbit efter någon sådan och lägga i nkisi.

Den synliga delen, nkisi-kroppen, består av ett ytterskal, som är en påse, en snäcka, ett horn, en kalebass etc. med eller utan påhäng av diverse skinn, ben, skallror o. s. v., dels av den inre delen, varibland krita är nummer ett, samt sedan en mängd föremål av olika slag enligt lagen för nkisis sammansättning. Därvid märkas bitar av en mängd medicinska löv, rötter m. m. dylikt, som till följd av visst namn har den däri liggande betydelsen av förmåga, kraft etc. Därtill finnes en mängd andra föremål, som brukas enligt den magiska teorin delen = det hela och lika verkar lika. Klor av leoparden giver t. ex. kraft som hos leoparden; ben av en apa snabbhet; bit av en boaorm slughet och kraft; klo av den stora läderlappen makt att gripa, hålla fast; skinn av *kinkanda*djuret seghet, uthållighet; en bit av kopalen blixt, blixtrande tanke, känsla, om fara är å färde; krut explosiv kraft; glimmer blixtens kraft och egenskap; *tondo* (kärlekssvampen) för att uppväcka kärlek till nkisi i fråga, eller kärlek vid älskogsaffärer;

diba (glömskans svamp) för att förorsaka glömska i hämndtankar vid överfall; släckt eldkol för att släcka vrede; *lusaku-saku*, (förökelseörten) för att välsigna och föröka ägodelar m. m.; *ngongo* (orolighetskärnan) för att väcka orolighet. Detta är för övrigt den kända och giftiga Calabar-bönan, men dess gift synes icke vara känt och brukat officiellt i Kongo. Huvud av *ntoyo*-fågeln ger förmåga att kunna spå såsom han; fjäder av papegojan kunskap och talekonst; fjäder av pärlhönan att göra en person "fläckig" = virrig i rättegång etc. Ett 150-tal dylika saker finnas, och de hava var och en en sinnebildlig betydelse av olika förmågor. Allt detta är som köttet, lemmarna, kroppen i nkisi, varifrån icke blott stor styrka och kraft meddelas utan ock klokskap, snabbhet och alla andra egenskaper, som representeras i sammansättningen. Det är att märka att såsom människan anses ha två hjärtan, två tankar, en god och en ond, om man så vill, ha ock dessa nkisi en dubbelnatur, förorsakad av dessa beståndsdelar, mediciner, i det att den ena delen uppväcker nkisi till makt, vrede, att förvärra det onda, beslå med sjukdomar o. s. v., då däremot den andra delen kväver det onda, mildrar, botar, bortdriver onda andar o. s. v. Detta betraktas även såsom manlig och kvinnlig kraft och är ofta fördelat i skilda manliga och kvinnliga påsar med ibland skilda manliga och kvinnliga idoler.

Då dessa nkisi anropas, åkallas, är det nkuyu-anden i dem, som är verksam, utför saken, den handlande, men med två krafter, dels den han fått vid graven av anden och dels den han fått genom sina lemmar, sin kropp, de många kraftmättade föremålen. Därtill kommer hans herres, prästens, klokskap och förmågor vid bruket och handledningen av nkisi. 'De vid graven' (andarna) kunna icke välsignas och ej heller mottaga den jordiska kraften. Nkisi ha därför gudomlig rang och sägas vara för mer än himmelen, ty de kunna giva regn. Man anropar och åkallar dem, ty det är deras sak och icke Nzambis att giva såväl sjukdom som hälsa. Likaså skola de välsigna människan och ge henne lycka och frid. Genom de stora *Nkondi-* och *Kula*-andarnas betvingare kan man även regera över de avlidnas onda andar och trollmänniskor.

Nkisis tjänare äro drömmarna, som uppenbara det ena och det andra från nkisi. *Miemo*, medicinblandning av löv och annat dylikt, är ock deras tjänare, som uträtta nkisis befallningar och göra människor friska. Likaså äro amuletter av olika slag tjänare åt dem. Därjämte tillkommer ock annan behandling, såsom ångbad, kraftig massage och dylikt.

Såsom förut nämnts var det fordom de stora stamhövdingarnas andar, som upptogos till nkisi och brukades för skilda ändamål. Dessutom fanns det en s. k. *nkisi nsi*, det är lands-nkisi men betyder egentligen det kungliga eller hövdingaämbetets nkisi,

ty en regent- eller kunga-kult genom en hel mängd religiösa riter såväl vid valet, kröningen, och under livet som vid döden och begravningen har förekommit ända tills den siste större regenten dog. Regenten företräder Nzambi i himmelen, och på hans tillrop måste alltid svaras: Nzambi. Detta är ett mycket intressant kapitel om såväl den sociala som politiska organisationen, vilken fick sin religiösa auktoritet genom nämnda nkisi och därmed förenade riter.

Till sin sammansättning, härkomst och kraft kan man skilja på lands- eller skogs-nkisi, vatten- och himmels-nkisi. De första ha fått sin förnämsta jordiska kraft från land och skog genom växter och djur därstädes. Vatten-nkisi har fått den förnämligast från vattnet genom växter, djur och stenar, som finnas där. De sista från himmelen, d. v. s. sådant man tänkt falla ned därifrån, såsom glimmerskiffer från blixten samt fåglar i luften såsom höken m. fl. och därtill har på magiskt sätt tagits sol, måne, stjärnor och blixten antingen direkt därifrån eller genom föremål som representera dessa ting. Gränserna för dessa s. k. medicinska föremål iakttagas ej så noga, ty i alla nkisi kunna vissa föremål tagas från det ena eller andra området.

Då nkisi härstamma från ett av de tre skilda områdena, så betyder det även, att deras förnämsta verksamhet är förlagd till samma områden. Men de gå även in på varandras områden, och deras makt blir därför rätt så mångsidig.

De äldsta och största synas ha kommit från hemlighetsfulla sjöar, skogar och bergsgrottor, varom en mängd legender tala.

Så snart kommunikationerna blevo något livligare, ingingos förbund mellan vissa stamgrupper. Nya nkisi blevo kända och upptagna. Var och en fick sin speciella användning och genom individualisering och tillkomst av nya motiv och nya faror har uppstått en mängd nkisi, vars kult börjat bestå i en massa magiska riter med påhäng av amuletter och påbud av tabu-regler, som fjättrat folket i ett hedniskt träldomsskap. Å andra sidan sätter man sitt hopp till dessa nkisi och magiska riter, så att mig tyckes, att folket ingalunda lever i en sådan förfärlig fruktan och bävan, som man vanligen tror. De skulle icke hava ett så godmodigt och jovialiskt lynne, om detta vore förhållandet. När sjukdom, död och olycka påkommer, inträder däremot ett större osäkerhetstillstånd.

Det skulle varit av intresse att följa en nkisi allt från dess första uppenbarelse och upptagning samt de många ceremonierna vid förfärdigandet, vid bruket, vid åkallan och offer av olika slag samt dess herres, nganga, förhållande till nkisi och tvärtom samt nkisis kraft och förmåga, de olika sätt han utför sin makt på m. m., men det är omöjligt. Nkisi-tron och nkisi-kulten är en vetenskap av stort omfång, som fyller ett helt band.

Jag må blott påpeka några av nkisis huvuduppgifter, varefter de kunna indelas. Vi ha då först de nkisi, genom vilka utluktaren tar reda på vad helst som kan förekomma i livet. Han ställer diagnosen på sjukdomar och säger vilken nkisi det är, som skall behandla sjukdomen. Han tar reda på brott och brottslingar, andar och allt förborgat och hemligt.

Nkondi-släkten är de onda andarnas betvingare och förmår att utdriva onda andar och en mängd sjukdomar. I den förekomma större idoler, varvid man avlägger edlig försäkran och ingår förbund, vanligen genom att slå i en järntenn till åminnelsetecken för så väl Nkandi som för klienten.

Ntinu, konungen, en vatten-nkisi med stor makt, som förorsakar och botar en mängd magåkommor m. m.

Mpodi, utsugaren, utsuger genom nganga stenar, kulor och dylikt ur sår, som uppkommit i krig.

Londa, barna-nkisi, som följer, vårdar och kurerar såväl fostret som modern och barnet till dess det vuxit upp.

Funza, tvillingarnas skapare, samt den som skapar alla slags missfoster.

Lemba, förfäders-nkisi, som giver rikedom och välgång för hela klanen.

Nziodi, boaormen, som förorsakar och botar magsjukdomar m. m.

Kinkuma, förföljaren, som förföljer och håller djuren stilla, att de lätt må dödas, fångas o. s. v.

Peppar-påsarna m. fl., som brukas som amuletter till skydd mot sjukdom.

Nkisi för s. k. gudsdomar finnas ock. Dessa anropas med allvar att de genom de prov, som anställas, måtte utpeka den skyldige och fria den oskyldige.

En albinos är en nkisi-människa, en inkarnation av en vattenande i människogestalt och ej i nkisi-bild.

Nkisi kan av trollmänniskor också brukas i deras tjänst och har då en stor makt över människans liv.

Ande-dyrkan med vissa riter förekommer förnämligast vid basimbi, vid vissa färjställen, raviner, vid en sorts stora termitstackar och då man måste stiga över en rad av vandringsmyror. Man tager några löv, beder och spottar på dem samt kastar dem i vattnet eller på nämnda termitstack eller myror o. s. v.

Vid de större nkisi offras blod av slaktade höns, då de anropas. Vid de mindre skär man en skåra i hönskammen, så att blodet droppar på nkisi. Sedan offras åtskilliga andra saker, t. ex. majskorn, jordnötter, skinn, ben av djur, bitar av tyg m. m., vilket allt lägges i nkisi-påsen eller hänges utanpå. Dessutom gives krut, som påtändes till deras ära.

Åkallan och bön till nkisi är allt efter vad han skall utföra. *Nlokolo* är då han anropas om att bruka sin makt till att överfalla och utföra kraft-

gärningar av olika slag för sin herres räkning. *Nsibulu* är bön om att han skall stilla sig, upphöra med det onda, bli god och fridfull igen. *Tangumuna* är att uppläsa formulären enligt de olika slagen av nkisi och deras ämbeten. Till detta förekommer ock sång, dans och palmvinsdrickande samt rikligt med mat till nkisis ära.

Riter, mysterier, hemliga sällskap och dylikt hava uppstått genom traditionen och äro ofta svåra att förstå. Vid en jämförande undersökning och ett ingående studium av närgränsande språk kan man dock fatta den primitiva tankegången.

Riter och ceremonier bli för den primitive av största intresse och i regel det huvudsakligaste, såsom fallet är inom alla religioner. De bestå ofta av danser, pantomimer, processioner, förklädnad, efterapning, beledsagat av sång och musik.

Vid hemligt sällskap t. ex. nkimba i Kongo samt vid invigningen av åtskilliga nkisi förebilda ceremonierna att de invigda dö, fara åt skogen till andra andar för att därefter uppstå, börja ett nytt liv med ett nytt namn och ett nytt hemligt språk.

Vid omskärelse och pubertet förekomma i Kongo ej några prov eller religiösa riter men väl magiska ceremonier.

Genom offergåvorna inträder den offrande i gemenskap med det övernaturliga och det är alltid åtföljt av vissa liturgiska riter och böner, som vanligen bli ett slags övertalning, anropande, ty man

beder och ropar för att höras för de många ordens skull.

Bland folket finnes det många mycket religiösa eller skall jag säga många som frukta andar och trollmänniskor eller många som vilja bliva så mäktiga som möjligt, ty de hava många nkisi av olika slag. Andra ha åter högst få eller inga alls. Det är dessa, som hava nkisi, som äro banganga, magiker, medicinmän, präster i en och samma person. För de olika förrättningarna finnes icke något namn. Någon klass eller kast av dessa finnes det icke heller. Var och en är fri att låta förfärdiga en nkisi åt sig. Detta kostar alltid en mindre eller större summa, som tillfaller den överste-nganga, som förut har denna nkisi, emedan han skall undervisa om, huru den göres och behandlas. Många kureras vid sjukdomstillfällen och vid havandeskap etc. och bli då föreskrivna vissa taburegler, som de måste hålla en viss tid, men sedan äro de fria från all dyrkan. Skulle sjukdomen återkomma allt som oftast, övertalas de att låta förfärdiga den nkisi, som gjort dem sjuka, att den må bo hos dem och få de offergåvor och den dyrkan, som dess överste-nganga föreskrivit. Denne blir då ett 'nganga-barn', det är en liten, ny nganga.

Nu beror det på om denne nye nganga är klok och driftig nog att använda sin nkisi till att bota med, eljest faller han liksom i glömska och förblir ensam med sin nkisi. De intelligenta och sluga

samt särskilt de, som ha en utvecklad förmåga, att komma i ekstas, bliva större banganga. De gå ock till de äldsta och mest beryktade banganga för att genom stora gåvor få en muntlig hemlig undervisning dels om verkligt äkta medicinska växter m. m. dylikt, dels om allt annat, som hör till yrket. Genom egen klokskap kunna de hitta på nya saker och utföra många slags konster, som slå folket med förvåning.

Dessa så utrustade arbeta ofta efter bestämda metoder, dels helt naturliga, vetenskapliga, grundade på verkliga fakta och dels magiska. Teorin vid magiskt förfarande är att lika framkallar lika, att en del är lika med det hela. Detta är grunden till den s. k. sympatetiska magin, en de primitives teknik, som beror på logiska slutsatser av likhet, samtidighet och delens samband med det hela. Detta sker helt omedelbart och oreflekterat utan någon på tillräcklig erfarenhet grundad kontroll. När nganga efter mycket regnande bestryker sin kropp med ränder av gulocker, rödfärg och dylikt, framkommer naturligtvis regnbågen och regnet avtager; eller då han genom svart färg framkallar de mörka molnen, genom avskjutande av krut framkallar blixten, springer in i huset och gömmer sig, så faller helt naturligt regnet i strida strömmar.

Vid jakt och krig anställes prov, så att om jägaren lyckas i ett nu träffa det uppsatta målet, kan han tryggt gå till jakten och fälla villebrådet.

Om den till kriget föreslagne snavar eller skubbar emot under provet, måste han stanna hemma.

En knivs inslagning i bröstet på de stora Nkondinkisi skall träffa ndoki, trollmänniskan, i bröstet, då hon vill äta den sjuke.

Det är nämnda sympatetiska magi, som är verksam vid de förut nämnda medicin-sorterna och föremålen, som läggas i nkisi, ty genom namnet, som är en del av det hela, kommer man i besittning av dess kraft. Likaså hår, naglar m. m. av en person, ja spåren efter honom, d. v. s. jorden, där han gått fram, tagas för att, såsom man fått makt över delen, man ock skall få makt över det hela.

Vid åkallan och anrop av en nkisi spela de upprepade namnen samma roll.

Men man kan ock tala om en negativ magi, d. v. s. en handling skall framkalla en motsatt handling, man avhåller sig från, visar likgiltighet för något för att avvärja det man är rädd för skall inträffa. Det är, såsom vi förut anfört, tabu att prata och skratta, då man far över Kongofloden, ty stillatigande skall framkalla stillhet och ro över floden, att man ej må dragas ned i de brusande virvlarna. Och skulle de komma i en av dem, kasta de sig alla rakt ned på bottnen av kanoten och tiga stilla för att åstadkomma stillhet. Av samma orsak kan ett barn få ett mycket fult namn, för att trollmänniskor och andra, som förut ätit föregående barn, måtte avhålla sig från att äta ett sådant otäckt

barn. Innebörden av tabu-reglerna går ock ofta efter samma teori.

Då nganga utför något enligt magi-teorin utan någon som helst hänvändning till övermänskliga makter, andar, nkisi och dylikt är det ren magi, men ofta och mycket ofta, ja, nästan alltid hos den religiöst primitive anropas ock nkisi eller andra övernaturliga makter. Det rent magiska förekommer oftast, där den infödde kommit i beröring med civilisationen och börjat bliva otrogen. Numer har man börjat förstå, att de medicinska örterna göra sina verkningar utan nkisi, och därmed förfaller ngangas makt och auktoritet. Hans klokskap och gärningar ha förut vilat på den hedniska religiositetens auktoritet. Då den faller, ramlar ock allt annat.

Så länge nganga brukar sin makt och sin nkisi till nytta, hålles han i stor ära. Men den största av alla förbrytelser är att bruka denna övernaturliga skicklighet till hämnd, till att skada och fördärva för vinningslystnad och dylikt på bekostnad av en medlem i klanen, vars liv, blod, han vill utnyttja. Detta kallas för svart magi. Den som utövar sådant är en trollmänniska, samhällets störste fiende, hatad av alla och även av de sina, om han överbevisas därom genom de prov han måste undergå. Detta är för den primitive synd framför andra synder, en synd mot samhället i betydelse av hela klanen, därför att man ej kan skada en annan klan enligt deras teori. Men trollmänniska kan en person vara även

om han icke är nganga. Han står då i förbund med andra bandoki och har antingen ärvt sin trolska egenskap eller ock lärt sig den av andra bandoki. De stå alltid i förbund med de avlidnas onda andar och ibland även med nkisi.

En sådan trollmänniska måste genast avrättas för att ej kunna fullfölja sin svartkonst och sitt häxeri.

Någon djävulsföreställning finnes icke i Kongo, men många använda ordet ndoki om djävulen, emedan det är, som man säger, ett mycket 'bittert' namn. Ndoki är dock en levande och icke en avliden person eller ande.

Vi hava sett, att tabu-föreställningen för oss djupast in i religionens väsen och att där framträder vad som för den primitive är sedligt rätt eller orätt. I många fall torde dock den moraliska och sedliga föreställningen föregått eller löpt parallellt med tabuföreställningen.

Många tabu följa även den sympatetiska magin och äro således magiska tabu. Andra äro rent fysiologiska tabu, som röra kroppen, andra sociala, som röra samhället, men andra religiösa, som röra förfädersandarna m. fl.

Förutom tabu finnes många andra bud och förbud av moralisk art, som antingen traditionen, hövdingar eller folket gemensamt påbjudit.

Ibland dessa märkas vördnaden för svärföräldrarna, vilket uttryckes i ordet *nsoni*, skam, d. v. s.

det är den största skam att bryta mot traditionen i dessa stycken. Överträdelsen borttages endast genom vissa ärebetygelser. Många andra brott mot traditionen gå under samma namn, nsoni, skam.

Ett annat band på folkets omoraliska karaktär är vad som rör *vumi*, respekt, vördnad, såväl inför överheten, de gamla, som inför olika kön. Det är omoraliskt att se en person av annat kön naken eller badande, och det kan även bestraffas.

Därjämte förekomma seder av olika slag, som betecknas såsom *mbi*, onda, dåliga. De bestraffas väl ibland med böter men ock bland annat genom att byns kvinnor samlas kring personen och slå på munnen, skälla och smäda så mycket som möjligt.

När man sedan ger akt på språkets många uttryck angående det moraliska begreppet, finner man en mångfald ord, som vittna om sedlig känsla.

Detta visar sig ännu mer i de många moralfablerna och sagorna.

Moralen är dock icke så synnerligt hög från verkligt religiös synpunkt sett, ty vad som kallas gott, rent, rätt är så relativt, att man inskränker begreppet till sig själv, familjen eller hela klanen. Vid större politiska sammanslutningar gäller det hela hövdinga- eller konungadömet.

Att t. ex. stjäla i hemmet eller inom familjen är strängt förbjudet och belagt med hårda straff. Men att stjäla från en annan, en helt främmande, är

snarare en dygd, blott man icke blir ertappad. Den primitiva religionen har en mycket obestämd moral och i viss mening är den morallös, därmed menas icke omoralisk, ty alla dessa tabu, bud och förordningar hava icke utgått från en personlig, översinnlig Gud, och därför vila de icke på sann gudomlig auktoritet, och då har människan icke någon plikt-, skuld- eller ansvarskänsla för Gud. Deras förfäder och andar tänkas icke ha någon högre moral, utan den är densamma i de dödas och i andens värld, och därefter handla de.

Folkets moral är således icke av religiös art. Den är av självisk art. Den rör människan själv och hennes familj och klan.

Principen i moralen är dessutom av en egendomlig juridisk karaktär, som de vita ha svårt att förstå. Bland annat må följande påpekas. Det *första* är å alla områden något utmärkande, t. ex. i traditionen rent av något övernaturligt, heligt. Det första i en handling, den första smädelsen, tillvitelsen, blir i en rättssak det avgörande och dömande. Uppkommer därav träta, slagsmål, död o. s. v. är den förste, som givit upphov därtill, den skyldige, och han ålägges betala alla böterna.

Om ett par slåss och såra varandra, är blott *en* skyldig, den, som ytterst var upphovet till trätan. Det är detta, som skall utrönas i en rättegång. Ingen känner sig skyldig, förrän han vid rättegången överbevisats därom.

Trots allt mörker i det religiösa och moraliska livet finnes hos animisten verkliga ljuspunkter; trots de upphöjda och förgudade förfäderna och synnerligast den förste, stamfadern, finnes i hans hjärta och medvetande en slumrande aning om den ende och sanne Guden, utan tvivel ett resultat av en forntida monoteistisk uppfattning hos bantufolken; och trots den partikularistiska familjedyrkan, där familjen, klanen (med sin skyddsande eller gud) är det högsta och förnämsta, finnes hos honom element av personlighetsreligion, ett helgande av sig själv för att komma i gemenskap med gudomen: allt detta samverkande till att animisten mycket snart får en klar idé av och tro på den sanne och levande Guden, som för honom blir hans fader, till vilken han kommer i ett verkligt innerligt och personligt förhållande.

Av vilken betydelse dessa anknytningspunkter äro för missionären och hans gärning skola vi i nästa föredrag närmare belysa.

MISSIONSMETODIK BLAND ANIMISTISKA FOLK.

Min uppgift skulle med hänsyn till betydelsen av ordet metodik vara att giva anvisning om ett planmässigt sätt att gå tillväga vid missionens bedrivande bland animistiska folk.

Vi böra då först fastställa det mål, vi böra ernå genom missionsarbetet och de missionsproblem, som möta oss under arbetet för detta mål.

Målet vill jag formulera så: en nationell självstyrande, självunderhållande och självutbredande kyrka eller församling.

Att formulera problemen är svårare, ty de ställa sig något olika för missionssällskapen och kunna även bliva olika med hänsyn till missionsfältets olikartade beskaffenhet och särskilda behov.

Problemen kunna vi indela i trenne grupper: sådana som möta oss under den grundläggande missionsverksamheten, sådana som möta oss under den församlingsfostrande och ledande verksamheten samt sådana som möta oss vid församlingens utbildning till en självständig nationell församling.

Denna indelning är visserligen historisk, d. v. s. följer missionens utveckling, men problemen stå till varandra i ett inbördes förhållande av största betydelse och räckvidd, så att varje problem måste lösas ej med hänsyn till det närvarande utan med hänsyn till det nyss nämnda målet: en nationell, självständig församling.

Skall missionen utföras på ett planmässigt sätt, bör framför allt missionären ha en god, tillräcklig och planmässig utbildning för sitt kall. Han bör även ha en rätt uppfattning av sitt kall och sin ställning till det folk, han kommit till för att missionera ibland. Vi lämna nu missionärens utbildning men upptaga hans ställning till hednafolket.

Det första problemet, som då möter oss, är detta: Huru skall missionären i sin uppfattning ställa sig till folkets religion, seder och bruk? Problemet kan synas ganska enkelt, men en undersökning därav skall snart visa, huru betydelsefullt, vittomfattande och invecklat det verkligen är.

Det är högst betydelsfullt och vittomfattande, emedan framgången i hans arbete bland folket mer än något annat beror härav och icke allenast hans utan missionens i sin helhet, då det gäller grundläggningen och utvecklingen av församlingen. Det är högst invecklat, emedan det berör helt främmande områden och förhållanden, där man trots trägna studier med största svårighet tränger in. Detta problem gäller således missionären själv i första rum-

met, och såsom han löser det, kommer ock hans verksamhet att bedrivas och utvecklas.

Innan jag giver någon anvisning, vill jag erinra om att missionären under alla förhållanden bör vara pedagog. En grundprincip för honom är att lära känna sin lärjunges kunskapsmått, tänkesätt och levnadsförhållanden, om han vill lyckas i sitt arbete. Han ser icke ned på lärjungen med överlägsenhet, han ler ej åt hans tankar och kritiserar ej hans barnaståndpunkt, därför att han själv står så mycket högre. Det är hans höghet, som driver honom att giva och giva rikligen och metodiskt efter lärjungens ståndpunkt för att steg för steg föra honom upp till sin egen ståndpunkt.

Missionärens ställning gent emot folket bör präglas av sympatisk förståelse, grundad på en verklig kännedom om alla sidor av folkets liv och framför allt dess religiösa föreställningar. Men vi vilja strax säga, att dessa föreställningar verkligen beröra hela deras liv, de genomgå deras motiv och handlingar i långt högre grad än vi ana. Hela deras liv är ett religiöst liv.

Någon torde vara redo att säga, att animismen icke är någon religion, helt enkelt en ren hedendom med magiska riter för att tillfredsställa självviskheten i dess olika former. Vi skulle kunna framkasta frågan: Missionera vi därför, att hedningarna hava en religion, hava ett gudsbegrepp eller därför att de icke ha det? Jag tror, att det skulle vara omöjligt

för oss att nå folket med kristendomens sanningar, om de icke hade någon religion eller någon gudsföreställning med anknytningspunkter för den evangeliska förkunnelsen.

Då det gäller missionärens förhållande till de primitiva och huru han skall umgås med dem, om han skall anse dem såsom likställda eller såsom lägre stående, måste vi beakta, att de av naturen äro såsom barn, men att de också äro våra andliga bröder, yngre bröder eller barn, som vi skola lära och uppfostra till personligheter och utbildade karaktärer. Därför skola vi i allt vårt umgänge bibehålla broderskapets ande och den auktoritet, som tillkommer oss såsom äldre bröder eller fäder. Detta är på grund av deras eget tänkesätt mycket lätt uppfattat. Utan auktoritet och kärlek kan man ej uträtta mycket. Auktoriteten hindrar ingalunda att umgänget kan bliva det hjärtligaste, men svårigheten består i att bibehålla både innerligheten och auktoriteten i umgänget. Detta sker dock, så snart missionären genom en i allo rättrådig, god, sann och helgad vandel vinner den inföddes aktning, så att han ser upp till honom.

Då jag nyss anvisat missionärens ställning gent emot religionen, ligger däri en varning för att underskatta. Intet folk är så underskattat som de primitiva. Deras språk, religion, seder och bruk, allt och ej minst deras hudfärg, t. ex. de svartas, ringaktas, ja hart när föraktas. Jag beklagar, att detta måste

sägas även om missionärer i mer eller mindre mån, och det är detta, som i första rummet hindrar dem att rätt lära känna folket. Mången menar visserligen icke så illa därmed, men det har ett högst menligt inflytande på uppfattningen och förståelsen av folket.

Jag säger, att då det gäller att förstå och känna folket, bör missionären intaga lärjungaplatsen, och då han lär folket något och tycker att det går sakta, ja allt för sakta, då skall han undersöka, huru långt han själv kommit i kunskapen om folket, i språket o. s. v. Det går lätt att le åt deras oharmoniska sång, då de sjunga för dem mycket svåra europeiska melodier, men vems tur är det att le, då den vite skall sjunga någon av deras sånger.

Vi skola vid en annan föreläsning stanna för den musikaliska accenten i kongospråket och se vad som där behöver läras för att kunna förstå och uttala språket riktigt. Men mer än en kanske säger: "Ja, inte är det nödvändigt att veta eller kunna allt detta." Se där! Vi ha då ännu ett ex. på underskattning t. o. m. av det man bör kunna. Men: Det jag icke känner, det mig icke bränner, säger ordspråket.

Missionären bör så noggrant som möjligt först lära känna de ädlare och mer religiösa elementen i religionen för att bruka dem som steg till högre begrepp, ty faktiskt är, att den animistiska religionen innesluter elementära behov hos människosjälen,

som kristendomen allena kan tillfredsställa, och detta i sin högre form uppenbarar tydligt Guds Andes verk.

Jämsides med detta ädla erkännande av allt, som är sant och gott i religionen, går missionärens universella och uttryckliga vittnesbörd om den kristna trons absoluthet. Ytlig kritik kunde säga, att dessa två ställningar äro oförenliga, så att om kristendomen allena är det sanna och slutliga, måste alla andra religioner vara falska och såsom sådana förkastliga, fördömda.

Så är dock icke fallet. Det är på grund av övertygelsen om kristendomens absoluthet, som vi finna det möjligt att taga denna sympatiska syn på animistisk religion. Vi veta, att dessa folk i Kristus hava hela raden av mänsklig nöd och därför värdera vi allt, som kan uppenbara denna nöd, huru ofullkomligt det än må vara. Den absoluta religionen kan bli förstådd endast i ljuset av den ofullkomliga religionen.

Av min framställning av animismen — ty den gick i samma ande, som här framhållits, för att finna det ädla och mest religiösa — ha åtskilliga anknytningspunkter mellan animistisk religion och kristendomen redan berörts.

Vi påpekade då, hurusom vi i tabu-föreställningen komma djupare in i religionens väsen och där finna flera viktiga och avgörande anknytningspunkter för kristendomen. Men dylika framträda

naturligtvis också vid gudsföreställningen samt vid förfädersdyrkan. Det är förtroendet och kärleken till fadern, hövdingen, som skapar känslan av att vilja ära, lyda, tjäna och älska honom här i livet. Då denna känsla försvinner och barnet ej mer anser sig beroende av fadern, försvinna ärebetygelserna och lydnaden. Genom förbannelsen uppmärksammas barnet på sitt förhållande till fadern. Detta gäller även den avlidne. Såväl av fruktan som önskan att komma i ett rätt förhållande till den avlidne, visar man på alla sätt, enligt landets sed, att man ärar den döde, offrar palmvin, giver "hjärtat", det förnämsta av de dödade djuren, av maten o. s. v.

Faderns vilja uttalas även mot slutet av livet genom bud eller föreskrifter, som röra medlemmarna av hans familj. Dessa bliva av ovillkorlig art, ty de åtföljas av välsignelse, om de efterföljas, och av förbannelse, om de icke åtlydas. Detta blir naturligtvis en lag av övernaturlig och ovillkorlig art redan medan han lever, men det blir det ännu mer efter döden, ty genom sin andlighet och makt har han ännu större förmåga att straffa den skyldige, tills denne genom offer söker sona sitt brott.

I det nya religiösa livet fattas dyrkan och tillbedjan av Gud ungefär på samma sätt. Gud fattas såsom deras skapare och kärleksrike fader, som har omsorg om dem, men som ock vakar över deras gärningar, varför de känna sig stå i ett beroendeförhållande till honom, så att de, då de genom för-

seelser och brott gjort Gud emot, känna sin synd och få behov av att bedja om nåd och förbarmande av ett beredvilligt hjärta för att i fortsättningen lyda honom. Guds personlighet uppfattas klarare och deras personliga förhållande till Gud blir innerligare. Vad Gud fordrar och älskar att få är "hjärtat", hela personens väsen i ord och gärning.

Det är genom studiet av religionen, som missionären får en sann aktning för folket och en verklig förståelse av folkets hela liv. Först då blir han i stånd att kunna hjälpa det och föra det framåt och uppåt.

Huru skall missionären kunna undervisa och fostra ett hednafolk, om han t. ex. ej känner detta folks rättsbegrepp? Man kan ej föreskriva dessa människor vilka rättsbegrepp de skola ha. Eller ha vi rätt att fordra, att de skola tänka såsom vi? Då man lärt känna deras rättsbegrepp, börjar man tänka mildare om dem, förstår deras motiv bättre och kan undervisa dem lättare.

Huru skall missionären kunna grundlägga en kristen församling efter den nationella linjen, om han ej känner folkets samhällsförfattning, seder och bruk? Många ha talat om den oräkneliga skada, som har skett i det förflutna till följd av brist på kunskap om folket. Missförstånd och avoghet ha uppstått, och detta har skapat stora hinder för evangelii framgång. Huru ofta har icke missionären t. ex. underskattat den primitives känslor och tankar,

varit benägen till att med förakt och åtlöje tala om avgudar, förfädersandar och dylikt eller med demonstrativa handlingar visa, att fruktan och vördnad för skyddsgudar är endast inbillning. Ja, när man nu rätt ser på saken från den primitives ståndpunkt, måste man säga, att missionären är lika barnslig som hedningen, då han kan tro, att dessa s. k. gudar skulle kunna skada *honom*, missionären, eftersom de skulle kunna skada den infödde. De äro ju icke den vites gudar. Animisten är partikularist, tror att varje folk, varje stam, varje klan har sin gud. Deras tankar gå därför vitt skilda vägar. Animisten skulle kunna säga: Må den vite orena och smäda sin gud, då först skola vi förstå hans demonstration, ty våra gudar ha intet att göra med honom. De äro såsom koppartråden utan elektrisk kraft, ty för dessa vita finnes ingen förbindelse med kraftkällan i dessa bilder, förfädernas andar m. m. såsom fallet är med oss. Den infödde kristne allenast är det alltså förbehållet att i vissa fall kunna demonstrera dylikt.

Ingen omvändes genom bevisföring eller genom sitt förnuft. All överlägsenhet i religiös kunskap är förkastlig, och missionären bör icke i allmänhet och aldrig med hänsyn till religionen förolämpa och såra en inföding. Om han ej ännu iakttagit, huru en svart rodnar, skall han ändock snart finna, huru känsligt hans sinne är. All polemik och överbevisning i religiösa ting är ett fåfängt arbete. *Vägen*

till avfall från avgudarna går genom kunskapen om den levande och allsmäktige Guden.

Då det gäller seder, talar man så ofta om den kinesiska etiketten, huru den bör iakttagas o. s. v., men man hör sällan något om de primitivas etikett, emedan man ej känner den och ej låtsas om den, och detta ofta till skada. Den kinesiska etiketten är ju i regel falsk, under det att de primitivas liknar barnets, har större verklighetskaraktär och är av större värde.

Detta problem, som gäller missionären personligen och som han själv måste lösa, är av grundläggande art, och han bör uppmärksamma det så allvarligt som möjligt, ty därpå beror det till stor del, om han i nämnvärd grad skall kunna medverka till framskapandet av en nationell församling.

Nästa problem är detta: Huru skall missionären såsom evangelii budbärare ställa sig och sin förkunnelse i förhållande till folkets religiösa och sociala tänkesätt? Lösningen av detta problem beror till stor del på, huru föregående problem löses. Ju närmare missionären lär känna folkets tänkesätt och själsliv, desto lättare skall det bliva för honom att närma sig ett animistiskt hjärta och bestråla det med livets ljus. Visserligen finner han där en reflex av hedendom med allt dess elände: osäkerhet, ovisshet, religiös okunnighet, lögnaktighet, bundenhet, demonfruktan och krassaste egoism, men i mörkret skym-

tar dock ljuset. Det bryter sig fram här och där. Det är ljuspunkter, ljuskällor, vilka vid kontakten med evangelii ljus flamma upp, lysa och värma.

Såsom budbärare skall missionären komma såsom en gåva, ett sändebud från Gud för att utgiva sig själv och förkunna en levande allsmäktig Gud. Han skall framställa budskapet såsom en fri, för alla tillgänglig gåva, en uppenbarelse av Gud, historien om hans makt och kärlek allt ifrån skapelsen. Han skall omtala det, berätta det så, att verkligheten får tala. Ingenting är så svårt som att berätta levande, tillämpande, men däri kunna vi lära av de infödda. Missionären skall ej fordra, kräva, utan giva, skänka glädje, frid och frihet till det därefter längtande hjärtat.

Såsom budbärare skall han ock komma såsom den barmhärtige samariten. Ett hjärta, som är fullt av elände, hjälplöshet och mörker och som känner sig vara föraktat och övergivet, behöver barmhärtighet, vänlighet, deltagande och kärleksbevisningar av alla slag. Huru uppskattade icke folket däruppe i ekvatorialskogen den minsta kärlek och vänlighet, som min hustru och jag kunde bevisa dem! De sade, att vi hade hunger efter dem. Vi voro himmelens barn, Guds barn, ja de ansågo mig vara någon av deras gamla avlidna hövdingar, som kommit för att hälsa på dem, ty huru skulle jag eljest så kunnat intressera mig för dem?

Då det gäller förkunnelsen böra vi å ena sidan förvissa oss om vad som egentligen är det levande

och bärande inom den animistiska religionen, vad som egentligen kan hålla människan tillbaka från Kristus och det, som kan vara förberedande och vägrödjande för tron på Kristus, men å andra sidan vilka de grunddrag äro av det kristna evangeliet, som har den största makten av uppfordran i att vinna och förändra animistens hjärta. Animismen är ingalunda religionens barndom. Vore den detta, kunde man ju lämna den åt sig själv till utveckling. Nej, den är en försämring, förvrängning, urartning, eller för att tala med de primitiva själva en sjukdom, som vi, den animistiska själens läkare, i likhet med andra doktorer böra studera och undersöka för att finna vad som i den evangeliska förkunnelsen är effektivast eller såsom d:r Warneck uttrycker sig, "vilka de evangelii livskrafter äro, som verka på de hedningars hjärtan, vilka böja sig under det evangeliska budskapet och som hålla på att bli kristna och huru de verka". Vi kunna icke nog anbefalla Warnecks bok Evangelii livskrafter, ej blott som ett ingående studium, utan till en före bildf ör egna undersökningar bland det folk, där vi arbeta. Vi skola ej ingå därpå utan blott för ämnets skull beröra några av huvudpunkterna enligt Warneck.

"De karaktäristiska dragen hos den animistiska hedendomen äro: en formell osäkerhet, lögn, hedendom, som är ett fjärmande från Gud, bundenhet, självviskhet, sedlighet, som är förvrängd, en

hedendom, som sysselsätter sig med världsliga intressen.

Vid första beröringen mellan hedendom och kristendom ställer sig hedendomen avvisande, men det som banar väg för evangelium är hedningens känsla av elände, hedningens bildningsbehov, den kristna rasens överlägsenhet, evangelistens sedliga personliga makt, det kristna kolonialväldets inflytande, Guds förberedande ingivelse, enstaka sanningssökande själar.

Evangelii segerrika krafter uppenbara sig därigenom, att evangelium segrar genom sitt budskaps visshet, det skänker visshet, det förkunnar den personlige, levande Guden, det bringar frälsning, det erbjuder Guds kärlek, det skapar sedlighet, det bringar hopp om evigt liv."

Nya och svåra problem tillstöta, så snart missionären en längre eller kortare tid förkunnat evangelium och detta börjat bära frukt till sinnesändring och frälsning. De första förberedande stegen till församlingens konstituerande skola tagas genom att börja en klass för katekumener, som skola undervisas för dopet. Här framträda bland andra följande frågor: Vilka skola intagas i den klassen? Vilka skola fordringarna vara? Vad skall jag undervisa dem i? Huru skall jag undervisa dem? Huru länge skall jag undervisa dem? Vilka fordringar skall jag ställa på dem, som skola döpas?

Här komma vi in på en mängd problem av olika slag, som ej lösas genom vissa bestämmelser eller former, ty vi hava livskrafter framför oss, ja nytt liv, som skall utvecklas individuellt såsom plantan växer upp efter sin egen art. Vi äro såsom trädgårdsmästare, som skola befordra detta liv, sätta plantan på sin plats, giva den det stöd och den vård den behöver, vattna och ansa den. Men växten skall Gud giva. Blott det som befordrar växten skall vara vårt mål. Behöves något band till stöd för plantan, bör det läggas så, att det ej hindrar växten och utvecklingen. Vårt mål i dopklassen och församlingen skall alltid vara att från första början söka få det andliga livet hos den enskilde och därmed hos församlingen att utveckla sig normalt, nationellt med de egenarter, som därav kunna uppkomma, ty Gud har särskilda gåvor för alla nationer och alla religionsbekännare och även för att fylla animistens själsbehov.

Fordringarna på den som skall intagas i dopklassen är, att hans inneboende andliga livsbehov börjat framträda i längtan efter att känna Gud, tro på honom och följa honom. De andliga livskrafterna komma i rörelse, och den sökande själen tillkännagiver sin önskan enskilt eller offentligt. Redan det avlagda vittnesbördet och upptagningen i dopklassen blir en upplevelse, som fyller honom med glädje och giver kraft mot synden.

Att redan vid intagandet i dopklassen uppsätta föreskrifter och bud för det ena och det andra anser jag vara att fordra en utveckling av livet, som man icke kan beräkna vid ett dylikt stadium. Har upplysningen i landet kommit så långt, att man mer och mer förstår betydelsen av att intagas i dopklassen, kunna fordringarna i viss mån höjas.

Frågan: Vad skall jag undervisa i? är naturligtvis beroende av svaret på den sista frågan: Vilka fordringar skall jag ställa på dem, som skola döpas?

Fordringarna äro, att de inneboende andliga livskrafterna böra ha börjat framträda tydligt i livet, så att man har hopp om, att det andliga livet skall kunna utveckla sig och bära frukt i den omgivning, personen befinner sig uti.

Dopklassen är såsom en plantering, där de andliga livsfröna dragas upp för att vid första lämpliga tillfälle planteras ut, så att plantans liv må utvecklas och komma till sin fullkomning. Man bör ej hasta med att döpa, ty i dopklassen ha vi dopkandidaterna i vår vård och där kunna vi mera personligt undervisa dem, följa dem i utvecklingen såväl i kunskapen som i det andliga livets förkovran. För det elementära i kristendomen har animisten en stor naturlig mottaglighet, och där slumrar även ett medvetande om återlösningen, försoningen såsom sådan, men för kristendomens historiska förutsättningar har han intet begrepp, ty han lever ju själv i en historielös världsåskådning. Att etiskt uppfatta kristendomens väsen,

kärleken och det goda, för att leva därefter är icke så svårt som att bortlägga vanan att ljuga, böjelsen till oärlighet m. m., som fordras för att bli en pålitlig och trogen kristen. Ålder och kunskapsmått böra ej vara avgörande för dopet, blott livet. Men därför skall man icke hasta att döpa den okunnige. Vanligen har man ett visst pensum att genomgå i dopklassen under en viss tid, t. ex. 6 à 12 månader eller mer, varefter man avskiljer dem, som äro värdiga, antingen att döpas eller att flyttas upp i en högre avdelning, där de få en högre undervisning och där de ännu bättre insättas i församlingsordningen och församlingslivet.

Att på missionsfältet allt ifrån dopskolan med avsikt omplantera samfundsidéerna och den historiska utvecklingen från hemlandet anser jag vara helt stridande mot grundläggandet av en nationell församling. Det sker ändå ofta oavsiktligt allt för mycket. Man kan ju frambära reformatorernas och andras höga läror och ljus utan att knyta deras namn vid läran eller samfundsbildningen o. dyl.

Där församlingen beslutat om total avhållsamhet från rusdrycker, upplösning av månggifte o. s. v., måste detta naturligtvis efterlevas av dem, som skola döpas.

Inför flera av dessa frågor stodo våra tidigare föregångare alldeles främmande. De fingo liksom känna sig fram och söka utforska det bästa. Därav uppkom en stor ovisshet med förändringar av stad-

gar och beslut undan för undan, vilket allt inverkade menligt på arbetet och församlingen. Nu är förhållandet ett helt annat. Nu fordrar man en god kunskap i hithörande frågor. Smärre och större enskilda och gemensamma konferenser hållas på missionsfältet och i hemlandet, där spörsmål i dylika frågor framläggas och diskuteras av erfarna missionsmän, som arbetat som missionärer eller inspektörer. Frågan om månggiftet är dock ännu icke löst, ty det är en social fråga, som är mycket komplicerad, emedan den berör samhällslivet å alla områden. Det finnes knappast plats för en ogift kvinna enligt de husliga och sociala förhållandena. Man får säkerligen icke heller likställa polygami med osedlighet. Missionen måste här inrikta sitt arbete på att höja samhället till en högre ståndpunkt och bjuda en ny ordning, som passar för engiftet. Ju högre de husliga och sociala förhållandena komma, desto lättare skall kampen mot månggiftet bli.

Enligt rapporten från Edinburgh-konferensen synes den åsikten vara förhärskande vad Afrika beträffar, att en i månggiftet bunden man väl kan antagas i dopklassen och där undervisas men icke döpas, förrän han kommit i den ställningen, att han antagit Kristi lag, som påbjuder engifte. Men huru skall en hustru till en polygamist bedömas? Som kvinnans ställning är en helt annan än mannens, måste hon bedömas annorlunda i de hedniska trakter, där missionen tager sin början. Jag rekommen-

derar uttalandet av den s. k. Lambeth-konferensen 1888 och 1900: "Hustrur till en polygamist må i vissa fall bli mottagna till dopet, så mycket mer som deras ställning är i väsentlig grad olika polygamistens. I de flesta länder, där månggifte är härskande, hava de ingen personlig frihet att ingå eller upplösa ett giftermål och än mer, de synas icke bryta mot den kristna befallningen, som ålägger trohet mot *en* man."

Frågan om *vad* man skall undervisa i är icke så svår att besvara som *huru* man skall undervisa, icke för att bibringa kunskap, utan för att det uppspirande andliga livet skall kunna utveckla sig efter Guds lag och vilja, uppenbarad i budorden, bergspredikan o. s. v. Märk, evangelium är icke en lära utan ett budskap, en historia om Guds kärlek, uppenbarad genom Jesus Kristus.

Guds vilja får ej framstå såsom de animistiska buden såsom en tung börda utan såsom ett behov, en glädje, en längtan att bära frukt av livet i Gud, varöver Herren gläder sig.

Vid undervisningen av dem, som gå i dopklassen, måste man lägga största vikt. Man må ej överlåta undervisningen åt sådana, som ej äro fullt kompetenta härför. Det ligger till hands att underskatta detta arbete, men det är synnerligen beaktansvärt, emedan det är grundläggande för hela livet och kan inrikta den kristnes liv i helt annan riktning än

då undervisningen blott består i en torr boklig kunskap i kristendomens sanningar.

Redan i dopklassen bör man söka utforska motiven för inträdet i klassen samt dopkandidatens uppfattning och erfarenheter angående det kristna livet. Man finner ofta att dessa, som förberedas för dopet, kommit med för andras skull.

Med hänsyn till själva undervisningen är intet så tilltalande och undervisande som de bibliska berättelserna, berättade och ytterligare levandegjorda genom bilder och liknelser enligt folkets uppfattning. De bibliska personligheterna framstå så levande för dem. Deras tro, kärlek, rättfärdiga vandel och trofasta uthållighet göra ett mäktigt intryck, och de känna och förstå, att så måste de leva, om de skola kunna täckas Gud. Det första steget blir längtan efter ett bibliskt namn.

Det bibliska namnet har blivit den omvändes sinnebild, och uppfattningen av namnet enligt animistens ståndpunkt gör, att han väljer de bästa namnen för att därmed vinna den personens tro, helgade sinne o. s. v.

Innan en dopkandidat antages, bör han ha rekommendation ej blott av läraren utan även av de kristna m. fl. i den krets, där han bor, och sedan av församlingen mottagas till dopet, ty med dopet upptages han till församlingen för att åtnjuta en medlems alla rättigheter.

Före dopet hålles offentligt förhör, och dopkandidaten avlägger vittnesbörd om sin tro samt svarar på framställda frågor med avseende på sitt liv och sitt förhållande till församlingen. Efter dopet bör på grund av skriftens auktoritet och historiskt bruk händerna läggas på de döpta, dels till bekräftelse av dopet och dels till välsignelse.

Följande skeden synas förekomma i en hednings omvändelse, dop och upptagande i församlingen.

1) Först hava vi höraren av den evangeliska predikan offentligt eller enskilt eller den, som genom en annan kristens liv blivit påverkad att mera regelbundet deltaga i gudstjänsten.

2) Han anmäler sig sedan till missionären, den infödde pastorn eller någon annan att vilja mottaga full undervisning och bli dopkandidat.

3) Han mottages då antingen i en förberedande klass eller såsom åhörare och uppmanas att offentligt inom församlingskretsen avlägga vittnesbörd om att han vill bli en kristen.

4) Han inskrives därpå såsom katekumen och erhåller undervisning under det att hans kristna liv uppmärksammas. Detta fortsätter, tills han anses vara mogen för dopet.

5) Dopet utföres offentligt i närvaro av den kristna församlingen och andra tillstädeskommande enligt den form som är bruklig för församlingen.

Då församlingen skall konstitueras och organiseras, möta problem av största betydelse. Märklig

är, att man ännu icke hört talas om någon inhemsk typ av kinesisk, indisk eller afrikansk organisation, och därför har man ingen dylik att följa. Men väl hör man om en anglikansk-, luthersk-, metodist- eller baptistkyrka o. s. v. även på missionsfältet, och man vet genast, vad dess grunddrag är. Till vilken vår kongomission hör, är mycket svårt att säga. Det torde från folkets synpunkt ej finnas mer än en församlingstyp i Nedre Kongo, fastän vi hava fyra olika missionssällskap med sina församlingar. Men detta beror därpå, att vi hittills hava döpt blott de omvända, hava samma dopsätt, ungefär samma ritual och samma församlingsordning m. m. Vad vår organisation i Kongo beträffar läsa vi i rapporten från Edinburgh-konferensen, att det svenska missionssällskapets arbete är synnerligen väl organiserat. Men på organisation beror ej livet. Det kan dock helt säkert utveckla sig bättre vid en god organisation, varför den bör beaktas.

Vid organisationen uppstå bland andra dessa problem: Huru skall församlingen organiseras, så att den enskilde kristne och den enskilda församlingen må komma till en sann utveckling, så att dessa enskilda församlingar sedan lämpligast skola kunna samarbeta i endräkt för ett enhetligt arbete inom nationen? Och huru skall man taga det kritiska steget från beroendet av hemmission till självunderhåll och självstyrelse och sedan handla vid det uppkomna förhållandet mellan missionen på fältet och

moderförsamlingen? Att helt undvara missionärens råd och hjälp kan man nämligen icke tänka på under långa tider på grund av många orsaker.

Må vi först erkänna den enorma kraft, som finnes i den hednakristna församlingen, vilken missionen visserligen grundlagt men som nu i sig själv är den största faktorn för missionens vidare utbredande. Varje själ, som utgått från hedendomen, är en levande organism, och vetenskapen lär oss, att varje liten del av liv, huru obetydlig form den än har, på grund av sitt liv i sin sammanhopning och i sin förenade verksamhet med andra delar är av en enorm förmåga. Så förhåller det sig ock med den konstituerade församlingen. Å ena sidan få vi därför icke lämna församlingen, sedan den organiserats, utan vi äro även då ansvariga för dess verksamhet, ja för dess liv och utveckling, ty ju större församlingen blir, desto större är ansvaret och desto allvarligare bliva problemen. Men å andra sidan måste vi akta oss för att utöva en ihållande, kännbar kontroll och kvarhålla församlingen i ett myndlingsskap, som till sist ropar på frihet, självstyrelse.

Man fruktar att församlingen skall uttöva sin makt ovisligt o. s. v. Ja, vem har ej utövat sin makt ovisligt och varit oförståndig på många sätt i sitt ämbete? Låtom oss sträva efter att sannskyldigt avtaga i makt, kontroll, överhöghet och dylikt över församlingen och sätta tro till Kristus, församlingens huvud, så att han får bli den kontrollerande och

hans makt och kraft tilltaga i församlingen. En församling vinner aldrig stadga, förrän den beror av sig själv. Detta säga vi under erinran om den nationalistiska ande, som råder i världen och som trängt in även bland de animistiska folken. Kommer självstyrelsen på revolutionär väg, är det fara värt, att församlingen helt uppslukas av nationalismens ande.

Då det gäller självstyrelse, anser man i regel, att de hedningkristna icke äro mogna därför, sakna ledareförmåga och äro för fattiga att kunna bära de ekonomiska bördorna. Biskopen av Lahore säger: "Visserligen finnes mycket liten ledareförmåga, men felet är delvis vår egen motströvighet att giva de infödda ansvarsposter och oberoende, så att de komma i tillfälle att visa eller utbilda sin ledareförmåga." Dr Laws princip, att missionären aldrig skulle göra något arbete, som den infödde själv kan göra, är rätt. Vi skola sätta honom till arbetet, leda och hjälpa honom att hjälpa sig själv men aldrig utföra hans arbete. Huru ofta får man icke höra: "Han kan icke lära sig det. Jag kan lika gärna göra det själv, ty jag får i alla fall göra om det."

Många röster bland de hedningkristna ha redan börjat höja sig mot att missionärerna icke önska, att de infödda skola erhålla ledareförmåga o. dyl., som skulle göra dem skickliga till att leda den kristna församlingen. Härmed menas ingalunda, att mis-

sionärerna skulle lämna dem, att de infödda ej mera behövde deras råd och ledning. Nej, man önskar fostra församlingen till en nationell, självständig församling, där missionären har samma ställning som motsvarande infödde arbetare.

Jag vill här tillägga följande för att visa, huru allvarlig och aktuell denna sak är. Vid det internationella missionsrådets sammanträde vid Lake Mahonk upptogs nämligen frågan om de hednakristna kyrkornas ställning till missionen. En ingående undersökning verkställdes. Det infödda ledareskapets röst uttalades av en kommitté, bestående av två japaner, två kineser, två negrer, en indier och en kvinnlig doktor från Birma. I stället för att framkomma med en definitiv fordran på självbestämningsrätt och oavhängighet valde de att framställa en rad av frågor av genomgripande och vidsträckt betydelse. När rådet mottog rapporten från utskottet, fann den ingen svårighet i att bli övertygad om att "kristendomens kamp på en stor del av missionsfältet, särskilt i Indien och Kina, är allvarligt hindrad på grund av dess utländska karaktär enligt folkets uppfattning, ett hinder som endast kan övervinnas i den mån ledningen övergår i de inföddas händer."

De frågor som framställdes voro dessa:

1) Huruvida, i avsikt att förminska ovan berörda olägenhet och samtidigt befrämja och möjliggöra ett infött ledareskap, det på vissa fält vore

önskvärt, att de utländska missionärerna skulle stå i förhållande till och tjäna under det lands kyrkliga auktoriteter, till vilket de äro sända, och att de därvid skulle hava samma kyrkliga status som en motsvarande infödd arbetare.

2) Huruvida det skulle vara mera i harmoni med en ande av broderligt samarbete och till bästa gagn för landets kyrka, om alla frågor, som berörde kristendomens program, kunde dryftas av infödda och utlänningar; vidare, där det icke är möjligt att på ovan angivna grunder eller av andra skäl överföra ledningen av den kristna verksamheten till den inhemska kyrkan, huru då den inhemska kyrkan bäst må givas tillfälle att få uttala sin mening i fråga om den missionspolitik som för närvarande fastställes av befintliga missionsstyrelser.

Problemet om självstyrelse få vi icke förlägga till framtiden, utan böra vi allt ifrån början arbeta och planera därför, alltid uppmärksamma de inneboende andliga gåvorna och förmågorna, som finnas hos de infödda, vidhållande en förståndig självundertryckning och återhållsamhet i makt m. m. för att tillförsäkra den infödda församlingen de slumrande gåvorna och giva rum för dess egna karaktäristiska utveckling.

Här må uppmärksammas det förhållande, som den hednakristna församlingen kan intaga gent emot moderförsamlingen, ty detta är ganska olika allt efter

hemförsamlingens principer och författning. På grund därav kan församlingen sortera under följande myndigheter: 1) Moderkyrkans kyrkliga myndigheter, 2) missionssällskapets styrelse, 3) den lokala myndigheten på missionsfältet genom missionskonferens, missionsråd eller kommitté samt slutligen 4) lokalförsamlingens myndigheter.

Det skulle ha varit av intresse att kasta en blick på åtskilliga kyrko- eller samfundsbildningar för att lämna en anvisning, men vi nöja oss med ett par varandra motsatta. Den första är den kongregationalistiska författningen, som är enklast och som i regel följes av s. k. kongregationalister, baptistmissioner m. fl. Dess första princip är, att så snart en lokalförsamling blivit bildad, är den fri från all kontroll och dessa nyss nämnda utom församlingen stående myndigheter. Den enda kyrkliga myndighet som erkännes är församlingens egen och ingen annan. Denna myndighet, som utövas av församlingen, kan därför icke räknas såsom en myndighet över församlingen. Som missionen från början ej har någon myndighet, finnes ingen övergång till självstyrelse, gradvis eller hastig. Teoretiskt är där ingen process passerande från en myndighet till en annan. Närhelst en församling grundlägges, måste den enligt detta system bli självstyrande.

Viss kontroll och inflytande utövas av missionären, vad verksamheten i sin helhet m. m. beträffar, men icke i vad som rör församlingens egna ange-

lägenheter. Detta tillämpas även bland animistiska hedningkristna församlingar och har utfallit till det allra bästa, emedan det från första början ställer församlingen på egna fötter, så att hon blir ej blott självstyrande utan även självunderhållande och självutbredande.

Engelska baptistmissionens överenskommelse av 1805 består ännu i dag. Den innehöll bland annat följande: Då församlingar grundläggas, väljas infödda pastorer och utses infödda diakoner; missionärerna skola bevara sin ursprungliga kallelse att egna sig åt nya församlingars grundläggande och till överinseende av dem, som redan äro grundlagda. År 1910 fanns det i Indien omkring 200 församlingar, tillhörande fyra missioner, men dessa strävade efter att bilda en enda för de stora gemensamma arbetena, såsom anläggandet av läroverk o. s. v.

Den andra församlingstypen, som bildas genom missionärer från de stora samfunden på kontinenten eller från den anglikanska kyrkan, är i regel helt annorlunda. Där stå församlingarna på fältet under kontroll dels av den kyrkliga myndigheten i hemlandet och dels av dylik myndighet på fältet, vilken blivit tillsatt av moderförsamlingen. Moderförsamlingen leder den hednakristna församlingens angelägenheter genom ett slags missionsråd eller genom synoder och genom konferenser. Missionen och kyrkan på fältet bliva ett och detsamma. I vissa stycken måste detta anses vara en tillbakagång jämfört

med föregående och andra författningar, då det gäller självstyrelse och självunderhåll. Inom denna församlingstyp finnes *ingen* självständig församling. En annan stor svårighet med denna författning är, att det synes omöjligt att ens gradvis kunna övergå till självstyrelse.

Men idealet för denna författning är en utbildad kyrkokonstitution. Idealet närmar sig på åtskilliga fält. Varje församling är blott en underordnad del i systemet, och det är för systemet i sin helhet, som missionen och hemkyrkan arbeta. Det är därför självstyrelse dröjer, men då den kommer, kommer den för hela samfundet på missionsfältet, som då blir ett systersamfund till hemkyrkan i Europa. På grund av denna myndighet blir det en ömsesidig överenskommelse mellan mor och dotter, då denna självstyrelse skall inträda.

Men skall vårt mål vara bildandet av systersamfund bland animistiska folk? Jag tror icke heller att målet blott är grundläggandet av enskilda självstyrande församlingar utan om möjligt en enhetlig nationell församlingsorganisation, kyrka, genom de utländska missionernas samverkan på det sätt att församlingarna, tillhörande respektive organisationer, bilda grupper, sammanslutningar, som sedermera antingen genom sina synoder eller konferenser leda nationens allmänna kyrkliga angelägenheter, eller, om de äro av ungefär samma typ, om möjligt uppgå i varandra till en enda organisation, kyrka

eller förbund, där varje församling har sina bestående rättigheter. På missionsfältet fordras mer än eljest en enhetlig front såväl mot den avkristnade civilisationen, katolicismen och muhammedanismen som mot hedendomen för att på ett målmedvetet sätt kunna arbeta på nationens evangelisering.

Vid organisationen böra vi även från början arbeta och planera för självunderhåll, ty självunderhåll och självstyrelse äro i hög grad beroende av varandra. Med avseende på självunderhåll synes regeln ha varit den, att missionärerna mottagit så mycket pengar som möjligt från hemkyrkorna för att även avlöna de infödda evangelisterna och pastorerna. Men man har mer och mer funnit att huvudfrågan vid missionsarbetet icke är att skaffa utländska pengar utan en karaktärsfråga, frågan om församlingskaraktärens utbildande. Det är ofta så, att missionärerna skaffa allt, utföra allt, och församlingen är och kallas missionärernas, utlänningarnas församling. Evangelisationen tillkommer blott en viss klass, för vilken missionären är ansvarig. Evangelister och lärare bli missionärens assistenter. De räknas såsom hans infödda medhjälpare, ombud, och kallas så både på fältet och i rapporterna. På så sätt komma ofta de utländska pengarna att bromsa på såväl församlingens självstyrelse och självunderhåll som självutbredning. Man anser sig på grund av penningebidragen i sin fulla rätt att på alla om-

råden styra och leda. Man hör därför talas om, att hemkyrkans och missionens rätt måste bevaras och bevakas. Man synes lägga kolonialpolitikens synpunkter allt för mycket på ledningen.

Pengar från utlandet hindra dock ej missionen i sin utveckling, om de på rätt sätt införlivas med församlingen och dess arbete. Det kan sägas, att det ej betyder något, varifrån pengarna komma, ty det viktigaste är att få evangelister, fostra dem och sända ut dem i arbetet. Pengarna behöva ju ej heller kallas utländska pengar, om de offrats för Kristus och hans sak. Men pengarna böra skötas såsom i Uganda, lämnas som bidrag till församlingen, inneslutande missionen och församlingen, ty de båda äro en representant för kristendomen med sitt enhetliga ansvar och arbete.

Angående självunderhållet står missionen i Uganda som en förebild, ty där var principen från första början den, att inga direkt utländska pengar finge ingå i betalningen av infödda arbetare, som voro anställda i missionen eller församlingen. Missionen blev absorberad i församlingen. Missionärerna äro med i församlingen och stå under dess auktoritet alldeles såsom de infödda ledarna. Pengarna från Europa och från missionsfältet läggas i händerna på ledarna.

Andra åter anse, att utländska pengar icke alls böra ingå i evangelisationsarbetet. En församling i Japan fick så rikliga bidrag från Amerika, att dess

egna inkomster minskades undan för undan. De utländska pengarna måste indragas, och då fördubblades församlingens. Dr Moffat i Korea säger: "Kan Indien, Kina, Mandschuriet etc. evangeliseras till fullo genom utländska pengar, nåväl, ös då ut miljonerna, men vi i Korea vilja förvisso ej ha dem för Koreas evangelisering. Vi stå där, emedan vi sett det möjligt bland dess 12 miljoner. De koreanska ledarna hålla fast därvid och tacka oss för att vi lagt bördan på dem."

Vid församlingens fostran och vård möta oss mycket grannlaga och allvarliga uppgifter, då det gäller att vårda det sedliga liv, som uppstått; att undervisa de nyomvända om att vandra värdigt sin kallelse; att leda församlingen till en sann insikt i församlingstukten, att den må förstå att tillämpa en kärlekens stränghet, så att överträdarna må bliva tillrättavisade och upprättade, de vacklande stärkta och förmanade.

Den kristnes liv bör vara ett vittnande budskap för den hedniska omgivningen, ty endast detta kan bevisa kristendomens makt att frälsa från synd och ett personligt umgänge med den helige Guden. Därför måste församlingen med helig nitälskan bevara sin renhet och hålla sig på sin höga, heliga ståndpunkt. Ett avprutande på detta skulle snart bliva högst ödesdigert.

Församlingens uppgift är icke blott att bibehålla vad den genom evangelii budskap fått mottaga utan ock att förkovras däri och framvisa ett högt mått av kristligt sedligt liv. Detta kan icke ske annat än genom utövande av vad vi kalla församlingstukt.

Den myndighet, som skall handhava församlingstukten och de föreskrifter den skall gå efter, äro ju rätt olika inom de skilda samfunden. Förr och delvis ännu ha inom olika missioner missionärerna jämte de lokala myndigheterna, äldste eller vad namn de ha, dömt i de olika fallen. Men i den mån församlingen tillväxer, lägges det i de infödda pastorernas händer, och detta är rätt. Ingen är så skicklig som de infödda att taga reda på ett felsteg och känna dess motiv. Skall församlingen komma till något mått av självstyrelse, bör detta börja vid församlingstukten, så att församlingen genom missionären läres, övas och ledes till ett rätt bedömande av de olika felstegen. Vi må även här beakta den inföddes tankegång och följa hans syn på en försyndelse, så att intet glömmes utan allt måtte få sin undersökning och dom, ty tiden läker ej såren hos animisten. Det är det ofördärvade, naturliga sinnet för rättvisa, som är drivfjädern till alla rättegångar och icke processlusta. Men här må vi ock erinra om, att så snart allt är uppklarat, avgjort och förlåtet, är det för alltid glömt, och ingen bör erinra därom. Jag minnes, huru en tjuv, som avsuttit

sin fängelsetid och lyckligen kom hem igen till sin by, mottogs med skottsalvor och stor glädje. Han fick ej mera höra, att han varit en tjuv.

Församlingen genom sina kretsar och dess äldsta och föreståndare förmanar, varnar och dömer i mindre fall på de lokala platserna. I större och allvarligare fall avgör hela församlingen det, framför allt om det gäller att sätta en medlem vid sidan av församlingen eller att utesluta honom.

De olika graderna av tukt äro: först varning och förmaning enskilt, sedan, om det är nödvändigt, suspension från deltagande i Herrens Heliga Nattvard och andra församlingens förmåner och till sist uteslutning ur församlingen. Suspension och uteslutning uttalas offentligt inför församlingen. Vid fall, då det gäller försyndelse mot landets lag, offentliggöres suspensionen eller uteslutningen på ett eller annat sätt för allmänheten. Vid förseelser mot varandra bör den felande alltid bedja om förlåtelse. Är förseelsen känd för allmänheten, är det en god sed, att den felande offentligt beder om förlåtelse i församlingskretsen såsom tecken på sann uppgörelse.

Angående suspensionen bör den räcka till dess att den felande ångrat sin synd och bättrat sig. Vissa fall äro av den art, att den skada, som skedde, har skett en gång för alla och att där ej blir fall av frestelse därtill igen. Det är då bättre att suspensionen bestämmes till en viss tid, efter vars utgång fallet upptages till avgörande enligt den fe-

landes sinnelag. Att utesluta någon på grund av att en för länge sedan begången synd, t. ex. otukt, blivit känd, anser jag vara oklokt.

Vi skola ingå på några andra fall, där församlingstukten brukas. Söndagens helighållande är ju något alldeles nödvändigt, men förhållandena på missionsfältet äro ofta sådana, att det är omöjligt att hålla strängt därpå för alla individer. Men där den kan hållas, bör man se till, att dagen helgas till gudstjänst och ett rätt bruk. I detta som i många andra fall beror det på missionärens ställning till söndagens helighållande och huru han fostrar den unga församlingen.

Dryckenskapen är på många trakter ett förfärligt ont, en kräftskada, som lämpligast bör amputeras bort genom totalförbud. Det är märkligt att de infödda församlingarna i nedre Kongo och i nästan hela övre Kongo ha beslutat att införa totalförbud, på flera ställen med missionärernas medgivande och på andra mot deras råd. Men då beslutanderätten lagts i deras hand, har förbudet måst iakttagas och upprätthållas.

Inom en annan mission har även rökning förbjudits, men detta har så vitt jag förstår tillkommit genom de vitas påtryckning.

Giftermål mellan en kristen och en hedning är på åtskilliga platser ett svårt problem. Ibland har missionen förbjudit äktenskap mellan en hedning och en kristen. På nyss upptagna fält är detta mycket

svårt att hålla och på grund av kvinnornas ställning nästan omöjligt att besluta över, och dock kan en fast ståndpunkt i principen uträtta ofantligt mycket. Missionären och församlingen skall med vaksamt öga följa giftermålet och inverka såväl på de unga som på dem, som ha rätt att bortgifta dem, så att den kristna församlingen må komma att bestå av helt kristna familjer. Detta blir så småningom en oskriven lag.

Vårt mål vid församlingsstadgarnas upprättande är icke att enligt de införddas begrepp skriva en lagbok, där varje handlings avgörande bestämmes såsom synd eller icke, utan målet är att fostra såväl individen som församlingen till att avgöra allt i ljuset av Herrens ord och under Guds Andes ledning, att hon måtte komma bort från den lagträldom, under vilken folket fordom levde.

Vidare förekomma många fall av vidskepelse, föreställningar och tvetydigheter, som dock vanligen äro avgjorda och som redan dopkandidaten måste avstå från för att bliva döpt. Men man skall ej döma en hel del efter västerländskt mönster och ignorera seder och tänkesätt, varigenom folket berövas sin nationalitet och sina egendomligheter, så att det hela blir en utländsk mission. Det finnes i stället så mycket, som är tvivelaktigt, vilket noga bör undersökas och till vilket man måste intaga en bestämd ståndpunkt, såsom vissa lekar, danser m. m. annat. Här följas tvenne nästan motsatta linjer. Den

ena, då man redan i församlingens barndom, då dess medlemmar stå liksom under förmyndarskap, uppställer bestämda regler och bud, som kräva lydnad och efterföljelse, men vilka man lossar på såsom bestämda förbud, då församlingen växt till och fått sitt samvete undervisat, så att fallen kunna avgöras av det individuella samvetet, renat och levandegjort, till hopp om en rätt utgång.

Den andra linjen är att åtskilligt, som ej är önskvärt, tolereras under församlingens barndomstid, medan förståndet växer till en klar övertygelse och då med tillhjälp av ett stadgat omdöme av församlingen en regel må fastställas, som den av hela sitt hjärta samtycker till, emedan det innehåller deras uppfattning av Kristi vilja.

Båda dessa principer äro sunda och skola tillämpas i skilda fall. Svårigheten ligger i att kunna tillämpa dem rätt.

Men det gives ett tredje, en princip, som bör genomgå allt vårt arbete och särskilt i dessa fall, då det gäller en del seder och bruk samt lekar och dylikt. Vi skola icke kasta bort den gamla hackan eller den obrukbara biten av yxan, utan vi skola av järnet göra ett nytt, brukbart verktyg. Vi möta nämligen hos de primitiva primära, instinktmässiga tendenser, som äro en stor fond av energi, nyttiga för livets högre mål, om vi blott rätt förstå dem och söka utnyttja dem vid framskapandet av det nya samhällslivet. Vi böra t. ex. uppmärksamma

de primitivas böjelse för vänskap, för att verkligt glömma uppgjorda oförrätter o. dyl., för hemmet, byn eller klansystemets principer, vilka jag ofta framhållit och tillämpat för att framställa den rätta innebörden av församlingsbegreppet o. s. v. Vidare deras förkärlek för naturen, ordspråk, moraliska idéer, som visa, att de icke alla äro grundade på tabu. Man tänke på maktföreställningen m. m. Om det än understundom kan vara sant, att den primitive ofta från falska premisser kommer till sunda slutsatser och från en inbillad eller ogrundad teori härleder en nyttig praktik, få vi dock icke taga detta som regel, ty om vi gräva djupt, skola vi finna många förborgade och överraskande idéer. Vid studiet av de primitiva finna vi ofta, att forskaren gör dem allt för barnsliga för att genom barnatanken finna problemens lösning. De primitivas själsliv är dock allt för invecklat för att man till fullo skulle kunna lära känna dem och deras motiv på den vägen.

Hos de primitiva finnes ock en tendens till att vilja utbilda, härda de unga, så att de måtte utvecklas till samhällsnyttiga män och kvinnor, men seder och bruk, som därvid brukas, äro ofta sådana, att de måste förbjudas. Här liksom vid lekar och andra sätt att roa sig gäller det att finna andra vägar. Att blott och bart förbjuda och förbjuda räddar ej ungdomen och samhället. Vårt arbete måste inrikta sig på att få de spontana böjelserna in på sunda, kristliga vägar. Det säges, att sir R. Baden-Powel, då

han planerade för tränandet av Boy Scouts, följde delvis de principer, som adopterats av zuluer och andra afrikanska stammar. Om man vid lek o. dyl. inför européiska idéer, som ej tilltala de infödda, får man ej förundra sig över, om de snart tröttna på det. Vi måste gå andra vägar. Vi skola behålla det ursprungliga, det nationella, så långt möjligt är, men förädla det.

Församlingstukten är visserligen ett prövande och själsdödande arbete, om det tages allt för juridiskt, men om man ser på dess innebörd, skall man förstå det bättre och känna sig lycklig i sin uppgift, ty här gäller ett liv, som på alla sidor är omgivet av hedendom och i sig självt är fattigt på kunskap och erfarenheter, jämfört med förhållandet i kristenheten. Vi äro kvicka att se felen, men låt oss ock vara kvicka i att se Guds Andes verk i deras hjärtan.

Vi måste erinra oss, att det verksammaste medlet vid begynnandet och utövandet av församlingstukten är uthållig undervisning, icke med sträv ton, utan med en öm, vaksam omsorg, understödd av sympati och böner, så att felsteget icke måtte behöva komma under dom. Det är av större värde att göra samvetet känsligt än att utöva tuktan, som synes hård och omotiverad, så länge samvete och förstånd äro oupplysta. I att utöva en varsam församlingstukt synes mig de infödda ha stora förmågor. De

tröttna icke, då en annan uppgivit hoppet. Därför lyckas de också i regel.

Bland många frågor, som uppstå i församlingsvården äro även dessa: Huru väcka medvetande om synd mot Gud? Huru väcka ansvarskänsla, skuldkänsla och en verklig syndakännedom? Ja, detta sammanhänger med andra problem, som måste lösas ungefär samtidigt. Vi vilja här nämna skapandet av en ny uppfattning om samhället samt om personligheten och dess förhållande till samhället. Det synes som om det nyss nämnda icke hade någon direkt anknytning beträffande det religiösa tänkandet, rättsväsendet eller sederna. De gryende anlagen till medvetande om verklig synd och skuldkänsla bliva ett alldeles nytt moment i deras liv, en psykologisk upplevelse, som många döpta synas stå främmande för. De ha kommit till en ståndpunkt, där de känna sig nöjda och glada. En allvarlig längtan och strävan efter renhet och innerlighet känna de icke. Härmed inträder ett stillestånd, som skapar slöhet och religiös trötthet. Finner man någon eller något, som förorsakat syndafallet eller medverkat därtill, är alltid den förste, upphovsmannen, den verkligt skyldige. Att man ej är fullt medveten om sin synd mot Gud, beror på idén om att allt orätt, som göres, berör familjen, klanen, icke främlingen och andra familjer. På grund härav riktar den felande, då han ber om förlåtelse, alltid sina ord i första rummet

till församlingen och dess äldsta, som är det nya samhället, och sällan till Gud.

Att Gud förlåter, fattar animisten snart, men om förlåtelsen ej förmår väcka syndakännedom och skuldkänsla, framstår förlåtelsen såsom ett överseende, en eftergift, och detta väcker icke den känsla av ovärdighet, tacksamhet eller kärlek, som förmedlar en innerligare gemenskap med Gud.

Här måste vi alltså förstå att så framställa evangelii härliga nådegåva, att bristerna fyllas. Syndakänslan förde icke den kristne till Gud. Vi måste här giva av Jesu kärlek och liv på ett innerligt och levande sätt i ord och handling. Kristus skall framställas i fullheten av sin nåd som försonaren, rättfärdiggöraren, livgivaren, den sig till korsets död utgivande Frälsaren, icke för sin egen skull utan för världens. Endast hans korsgestalt och kärleksbild kan öppna ögonen för egen synd och väcka drivkraften till fortsatt kamp mot synden och till en innerlig längtan att likna Jesus.

Till församlingens uppbyggande och fostran är framför allt söndagen med sin gudstjänst och sina möten av största värde. I den unga församlingen intager undervisningen det främsta rummet. Ofta kunna frågor direkt framställas och svar givas för att sentera de kristna sanningarna. Det är ofta lämpligt att text och minnesord läsas högt tillsammans. Allt som kan fästa de djupa sanningarna i åhörar-

nas hjärtan bör uppmärksammas, ty söndagen är för många den enda dagen, då de höra Herrens ord. De flesta torde nämligen ej kunna läsa och bo kanske mycket avlägset. Att predikan bör lämpas efter åhörarnas ståndpunkt och framställas på ett för dem lättfattligt och naturligt sätt är tydligt men mycket svårt att uppnå. Söndagens morgon- eller förmiddagsgudstjänst får inom skilda samfund sin särskilda prägel enligt moderkyrkans ritual. Högtidlighet och stämningsfullhet är dock för animisten något främmande, och mången missionär tager anstöt av ett leende, ett litet skratt o. dyl. vid högtidliga tillfällen. Men det är lika förvånande för animisten att se en vit fälla tårar vid glädjetillfällen, såsom då någon döpes. Högtidlighet och stämningsfullhet utöva därför ej samma verkan på animisten som t. ex. på en europé. Men sann värdighet i utförandet, predikan och ceremonier bör man inöva. Allt som tyder på slentrian, former och mångahanda riter o. dyl., som hör till animismen, bör undvikas. I flera missioner brukas bönböcker eller böneformulär för att uppodla och höja det andliga sinnet, och de sägas vara av stor betydelse.

Angående kyrkan består den ju till en början ofta av ett grässkjul, men längre fram byggas bättre och bättre hus. Man bör dock bygga hovsamt och ej över förmågan, något som de infödda ej kunna få råd till eller förstå att utföra. All utveckling bör ske gradvis efter folkets förmåga och intelligens.

Eftermiddags- eller aftonmöten böra ha ett mera fritt och omväxlande program med bönemöten, vittnesbördsmöten o. s. v.

Vissa söndagar, t. ex. en gång i månaden, hållas större möten för hela distriktet med församlingsmöte, då församlingens olika angelägenheter avgöras och då nattvard firas, dop, vigsel, intagning och uteslutning av medlemmar m. m. förrättas.

Församlingen och kretsarna hava efter gudstjänsten ofta bibelsamtal och samtal om arbetet. Då få ock frågor framställas av olika slag angående sådana skriftens ord, som anses vara svårförstådda.

Barngudstjänster och söndagsskolor böra hållas flitigt, ty barnahjärtat vinnes först.

Men en stor del av de äldre, som blivit omvända på ett hednafält, behöva i regel särskild undervisning, emedan de icke kunna läsa och i flera avseenden stå efter de andra. Morgon- eller aftonsammankomster böra hållas för dessa. Om de hava tid därtill, böra de ock då undervisas i bibelkunskap och innanläsning, på det att de sedermera måtte kunna läsa den heliga skrift. Bibelläsning och bibelkunskap böra utgöra huvudämnet i alla skoltyper vid stationen eller i byarna.

Härigenom bliva småskolor och folkskolor av största betydelse för församlingens uppbyggande och utveckling. Såväl från synpunkten av folkets fostran som för församlingens uppbyggande och vård bör varje mission ha åtminstone en, eller om möj-

ligt en på varje station väl organiserad s. k. boarding-school av lämplig typ, där framför allt kristna kunna uppfostras, så att de därifrån kunna återvända till sina byar för att där förtjäna sitt livsuppehälle och samtidigt höja bysamhället. Andra av dem torde komma att behövas i missionens tjänst.

En dylik skola skall stå under en erfaren missionärs ledning eller annan jämnställd.

Underhållet av skolan bör täckas genom utfört arbete eller genom direkta bidrag från föräldrarna, dem själva eller församlingen.

En annan fråga, som ofta diskuteras, är nämligen om man vid grundläggandet av en församling och vid arbetets bedrivande bör lägga huvudvikten vid enskildas omvändelse eller föra samhällena under kristligt inflytande. Problemet är huruvida vi icke böra söka omvända individer genom att bortröja de hinder, som omgiva dem, så att de finna vägen till frälsning. Vi veta huru hela vår omgivning och kristendomens inflytande och framträdande medverkat till varje individs omvändelse. Så är icke förhållandet på hednafältet. En verklig kristen kan icke vara en sann samhällsmedlem, så länge samhället, seder och bruk äro hedniska. Man finner därför ofta, att de kristna bilda egna byar, om det är tillåtet av myndigheterna. Detta är säkerligen icke den rätta vägen. Men det är då icke underligt, att de kristna icke nå en sådan utveckling och fullkomning såsom vi önska. De sakna utvecklings-

möjligheter på grund av omgivningen. Där måste bli en ömsesidig utveckling. Samhället måste mer och mer komma under kristligt inflytande. För att åstadkomma detta är ej *en* missionärs kraft och arbete tillräckligt. För att möta hedendomens enhet kräves missionens enhet i gemensam strävan att åstadkomma kristligt tänkesätt, kristliga känslor, en kristlig litteratur och uppfostran, kristlig konst och vetenskap, kristna lagar och kristen folkopinion. Allt detta är missionernas gemensamma arbete var och en på sin ort, och det är högst viktigt. Att föra byar eller kommuner under kristligt inflytande är ett medel till de enskildas omvändelse, icke målet självt. Varje omvänd hedning skall förstå detta och därför vara villig att medverka därtill. Det är som någon sagt: Vi hava icke gjort vår plikt med hänsyn till evangeliseringen av barnet förrän vi hava evangeliserat den atmosfär, i vilken det skall uppväxa och utföra sitt värv. D. v. s. vi böra ha till mål att göra tillträdet till Guds rike fritt från alla sådana hinder, som kunna nedbrytas genom ett kristligt inflytande.

Vidare böra vi uppmärksamma betydelsen av familjeandakt och smärre möten i byarna till gemensam uppbyggelse, familjelivets höjande och därmed hela bysamhället. I en och annan mission lägges familjeandakten redan på dopkandidatens hjärta.

Ett flitigt besökande och inspekterande av skolor, församlingen och annat arbete är alldeles nöd-

vändigt. Härvid må ock ihågkommas husbesöken, vilka omfattas med mycket intresse av dem som besökas.

Större möten och konferenser inom distrikten samt mellan olika stationers församlingar äro av största nytta för att arbetet inom missionen skall utveckla sig enhetligt och endräktigt. De bliva tider av andlig vederkvickelse och livaktighet. Ofta äro dessa förbundna med en konferens för infödda arbetare, som diskutera de olika missionsproblemen och leda de offentliga mötena.

De stora högtiderna samla ock församlingens spridda medlemmar till en intimare beröring med varandra.

Bröllop och begravningar med sina högtidliga ceremonier framföra ock det kristna familjelivet till en högre nivå. Om än civiläktenskap förekomma, är en religiös ceremoni av stor betydelse. Vid begravningar samlas många, som eljest icke gå att höra evangelii predikan. Åtskilliga avfällingar nödgas ock då komma med på grund av släktskap med den döde.

Där barndop praktiseras, förekommer ock den högtidliga konfirmationen med begående av Herrens Heliga Nattvard.

För missionsarbetets alla grenar behövas infödda krafter. Det är onödigt att säga, att församlingens arbetare böra vara lika många som dess

medlemmar. Och församlingens arbetare äro icke en bestämd klass, om somliga än må hava namn av pastorer, äldste, evangelister, bibelkvinnor.

Vid utbildningen av missionsarbetare finnas många grader, börjande så långt bakåt som till dopklassen och söndagsskolan och så upp till lärare för folkskolorna och seminarierna samt till pastorerna.

Frivilliga arbetare i söndagsskolor m. m. böra alltid ha en längre eller kortare tids undervisning såväl i bibelkunskap som låt oss säga missionsmetodik, allt efter den kunskap de förut förvärvat. Månadsmöten för dem enskilt eller tillsammans med evangelistkåren är till stor nytta.

Evangelister och icke ordinarie lärare böra utbildas på den station, de tillhöra, i särskilda evangelist- och lärarekurser, varefter de skola arbeta vissa provår för att man må se, om de äro lämpliga till fortsatt arbete och utbildning, innan de mottagas i högre utbildningsanstalter.

Vilka ämnen, som skola läsas i de teologiska seminarierna, andra seminarier och högre skolor, beror på bildningsnivån hos folket och församlingen. Dock skall man ej år efter år stampa på samma ståndpunkt utan syfta framåt, högre och högre. På så sätt blir bildningsnivån bland folket runt omkring en äldre station betydligt högre än omkring en nyare station. Skolämnena bliva flera och kraven på lärare, pastorer m. fl. bliva större och större, och därför måste de olika utbildningsanstalternas

schema med förberedande skolor och kurser rätta sig därefter.

Med hänsyn till pastorers utbildning sade biskopen av Birmingham vid Edinburgh-konferensen bland annat: "Det är upprörande, att infödda pastorer i så stor utsträckning i våra olika religiösa samfund blivit utbildade med tillhjälp av precis samma symbola, som vi funnit nyttiga i Amerika eller England." Vidare: "Intet är så maktpåliggande som det arbetet att uppfostra och utbilda varje lands församling på dess egen grund, i dess egen ande och i Kristi ande och särskilt utbildningen av dem, som skola bli sitt eget folks ledare och pastorer."

Språket, på vilket undervisningen skall ske, har numera de flesta kolonialregeringarna redan fastställt. I Franska Kongo måste vi i av regeringen erkända skolor redan från första klassen i småskolan meddela undervisningen på franska språket. Det är ju alldeles orimligt begärt, men man måste försöka för att ej riskera att skolan stänges.

En del praktiska arbeten av olika slag böra även vid seminarierna icke försummas. Vid ett seminarium i Kongo, där eleverna med sina hustrur underhålla sig själva, måste de naturligtvis få tid till jordbruksarbete.

Vilka skola kalla och underhålla dessa lärare av högre och lägre grader? Vid allt grundläggande arbete underhålles arbetet och kallas arbetare av missionen, men så snart en sökare- eller dopklass

upprättats, måste principerna om självunderhåll framhållas, och så fort några blivit döpta och intagna i församlingen äro de ansvarsskyldiga medlemmar. Mycket beror på en rätt undervisning. Här måste en principiell ståndpunkt tagas av missionen i sin helhet, ty förmågan att vara principfast i dessa stycken är mycket olika. Enskilda missionärer kunna föra en församling mycket långt fram, då en annan vid ombytet mången gång icke förmår att bibehålla församlingen, där den stod vid tillträdet.

Så snart församlingsmedlemmarna förökats, så att en krets eller församling kan konstitueras, behöver och begär en pastor, bör den ock underhålla honom. Det bör vara en fast princip hos missionerna att ej ordinera någon, förr än församlingen kan underhålla honom. Fördelen av en sådan princip är helt naturlig. Där självunderhållningsprincipen ej är så sträng, får kretsar hjälp delvis eller helt, tills de gemensamt kunna börja underhålla verksamheten. Underhåll till missionärer, stationer m. m. dyl. gives i regel av missionen. Inom andra missioner deltaga de infödda blott obetydligt till missionens underhåll. Det mesta utgår från moderförsamlingen.

Huru stort underhållet skall vara, beror ju till största delen på hurudana förhållandena äro i landet och vilket arbete, som skall utföras. På grund av principen om självunderhåll få ej lönerna ställas högre än att församlingen kan betala dem. Till en

början synas de för de infödda mycket stora, men allt eftersom resurserna utveckla sig och civilisationen tränger fram, blir det gott om arbete, och lönerna stiga. Då blir ock församlingen bärkraftigare. Allt för stor skillnad på lönegraderna för olika arbetare är icke bra. För att uppkomma i högre lönegrad bör naturligtvis vissa föreskrifter finnas, t. ex. ett oförvitligt arbete under viss period, en viss högre utbildning m. m. Slarviga och undermåliga arbetare skola icke erhålla högre betalning, ty då befordras slarv. Hos de primitiva ligger samma tanke som här hemma: Samma arbete, samma avlöning, huru det än skötes. Efter den regeln kan man varken arbeta, betala eller mottaga betalning i missionsgärningen. Här bör troheten uppmärksammas och ej blott begåvning och fallenhet.

Högre undervisningsanstalter böra om möjligt upprättas gemensamt av de olika missionerna för att spara krafter och medel. Dessutom bliva de av stor betydelse för det enhetliga arbetet inom nationen.

Vilka andliga frukter framvisar församlingen? Vilken syn skola vi hava på dem? Vad kunna vi göra för att befordra ett högre andligt liv i ord och gärning till nationell självstyrelse?

Vi böra alltid jämföra förhållandena bland folket självt och ej med västern, dess tänkesätt och syn på förhållandena. Man tänke sig själv vara en

animist, som fått sina ögon öppna för Gud och hans makt och vill börja ett kristligt liv. Det blir ett helt annat problem, som framträder här i begynnelsen av det kristna livet bland en fullt hednisk omgivning. I förhållande till oss och vår omgivning har animisten säkerligen tagit jättesteg och tager dem alltfort, ehuru vi äro så benägna att ofta tänka helt annat. Det yttre hedniska livet förändras snart och en viss civilisation inträder, men på djupet vilar alltfort ett tjockt mörker i animistens själ. Man finner därför, att det är få bland de gamla, som övergå till kristendomen. Våra största framgångar vinna vi bland barnen och de yngre, där hedendomen ej slagit så djupa rötter.

De kristna äro, såsom Origines fordom sade, då han gjorde jämförelse bland sin tids hedningar och hedningkristna, såsom stjärnor, som lysa fram ur mörkret. Vad ha icke de fått lämna av landets vilda och lastfulla liv och huru mycket ha de icke fått försaka, som för dem ter sig såsom långt större försakelser, än dem vi få göra. Med vilka fjättrar har icke animisten varit bunden under fruktan och andlig träldom. Hela hans liv har varit fullt av orenhet i tal, i osedlighet, i lögn, i tjuveri o. s. v. Genom månggiftet har hans köttsliga begärelser blivit så mäktiga, att det fordras en kamp, som få torde fatta, för att den kristne skall kunna avstå från månggiftet och från otukt. Det torde vara den

synd de flesta falla i, men låt oss förstå detta och döma därefter.

När vi därför se de första sköna frukterna av godhet, givmildhet, kärlek, ett förlåtande sinne, kamp mot lögn och andra synder, finna vi, att Gud utfört ett stort verk. Jag tror även, att det kristna livet utvecklar sig jämförelsevis lika fort och ädelt där som här hemma. Huru utvecklar sig ej familjelivet. Kvinnans ställning blir högre och högre, och det kristna inflytandet blir allt större.

Även i verksamheten finna vi stor livaktighet. Det dröjer icke länge, förrän församlingsmedlemmarna allmänt och regelbundet gå ut om söndagarna till omkringliggande hedniska byar för att sjunga och vittna om Frälsaren. De kunna även utstå förföljelse och lidande för Kristi skull.

Deras böner och böneliv är ett uppmuntrande tecken på verkligheten av deras andliga liv. Deras barnaenfaldiga tro, fasta förtröstan på bönens betydelse, villighet och glädje att samlas till bön och deltaga däri, visar ju tydligt innerligheten i deras tro.

Det finnes dessutom många sköna drag bland de infödda kristna, som mången gång saknas här hemma, t. ex. att göra upp oförrätter, förlåta och glömma allt. Och då vi jämföra förhållandena här hemma med de hedningkristnas därute, måste vi understundom spörja, om det kristna livet här hemma är bättre. Vi synas ofta i vår församlingstukt vara mycket strängare i flera avseenden än här hemma.

Vi äro därför uppfyllda av största tacksamhet till Gud för hans mäktiga och underbara frälsande kraft.

Ett av de bästa medlen till kristendomens spridning och till ett fortsatt framgångsrikt arbete är den kristna litteraturen, varav bibeln på modersmålet är det förnämsta. Mången har trott, att Gamla testamentet ej är av så stor betydelse, men vi ha funnit det vara tvärtom. Det är knappt något som så intresserar dem som Gamla testamentet och icke minst ordspråksboken. Detta ha vi funnit vid s. k. frågemöten.

Vid bibelöversättningen möta vi så stora svårigheter och uppgifterna synas så höga och svårlösta bland animisterna, att man vore färdig att uppgiva arbetet. I de hedniska kulturländerna står den religiösa uppfattningen mycket högre. De hava sina heliga urkunder, de religiösa termerna äro fastställda, och tankegången närmar sig den kristna. Men hos animisten är det helt annorlunda.

Mycket skulle här vara av intresse och även lärorikt att påpeka för att visa, huru uppgifterna lösas, men vi måste avstå därifrån.

Jämte bibelöversättningen fordras biblisk historia och en ständig tillökning av kristlig litteratur. Framför allt bör man ej försumma att giva hjälpkällor av olika slag till de infödda evangelisterna, lärarna och pastorerna. Härvid, såsom då del gäller skolböcker och annan litteratur, bör man söka få det bästa. Därmed mena vi, att varje bok om

möjligt bör utarbetas efter folkets ståndpunkt. "Vi ha bra läroböcker på franska för våra barn", skriver en fransk missionär, "men vi ha ingen fransk bok, som passar här för fangfolkets barn. Om läroböcker utarbetades och utgåvos på franska eller engelska, alltefter koloniens officiella språk, kunde de användas över hela Afrika och, där modersmålet får brukas, lätt översättas därtill. Det vore en stor vinst av kraft och medel.

Man bör ock vara vaken över den osunda litteratur, som börjar spridas till läskunniga infödingar. Detta motarbetas bäst genom att giva dem annan, bättre litteratur. Detta behov måste tillgodoses alltefter som missionen utvecklas. Men här fordras originalarbeten och högst få översättningar. Det är sanning, vad en hindu sagt: "Översättningar äro bra, men de träffa ej hjärtat." Man bör beakta detta och därför med allra första börja fostra infödda krafter till att deltaga i skriftställeri liksom i allting annat. Man kan ej fordra något, förr än man lärt och fostrat därtill. Jag ser endast av vår kongotidning, huru intresserade de äro av den och huru slående originella tankar de kunna framställa. Mina bästa medarbetare äro av dessa, som så ha utvecklat sig. Jag ser, vad de redan kunna prestera, och de skola kunna göra ännu mera, om de blott uppmuntras och föras in på rätta spår. Detta synes vara en brist överallt. Det är den västerländska överlägsenheten, som hindrat de infödda att

utveckla sig i detta såväl som i åtskilligt annat. Man ser på de första försöken och tycker dem vara så tarvliga, att man ej vill forsätta.

Låt oss se på sången, som så befordrar det kristna livet. Huru ha icke många infödda där bidragit med mycket goda sånger. Skola vi någonsin få någon inhemsk musik till sången, så är det de infödda, som skola prestera denna. Om den västerländska visheten kommer till korta, så låt den primitiva komma fram.

Det närvarande missionsläget fordrar ett allvarligt övervägande av det litterära problemet, så att förberedelser företagas och alla krafter utnyttjas. Av vad som behöves må påpekas korta, sakrika kommentarier över Gamla och Nya testamentets böcker, uppbyggelseböcker över vissa delar av den heliga skrift för dagligt eller annan betraktelse, missionslitteratur med biografier, ej blott av missionärer utan även av infödda kristna, böcker, som på olika sätt befordra kristligt vetande, kristen tro och kristligt liv.

I folkbildningens tjänst har missionen alltid gjort en stor insats, om än den icke satt folkundervisningen på sitt program. Bland de primitiva synes dock detta vara något alldeles nödvändigt, åtminstone där regeringen står helt likgiltig för dylikt. Ett uppvaknande i detta stycke synes ha skett på flera håll, men utan missionens inslag med religions-

undervisning skulle en dylik folkuppfostran bli allt för världslig och skapa fostringshärdar för uppror, såsom den indiska handelskammaren i ett öppet brev 1908 ställde till statssekreteraren, där det heter: "En mängd unga män ha vuxit upp, som varken frukta Gud, ära konungen eller vörda föräldrarna, och deras oförsynta beteende mot sina lärare är notoriskt."

Men på samma gång är ett dylikt folkupplysningsarbete under missionens tillsyn och ledning utsatt för vissa svagheter och för faror, som göra det nödvändigt att granska dess principer och dess utförande.

Så har det inom engelska och amerikanska missioner visat en tendens till att bliva en engelsk eller amerikansk uppfostran, synnerligen om engelska språket brukas i skolan. Utbildningen har då dels lidit av dessa svagheter och dels avlägsnat de kristna från sina landsmäns liv och sympatier, vilket gjort kristendomen till något utländskt, något främmande. Här om någonsin måste folkuppfostran gå efter nationella linjer och i samband med ett kristligt kolonialintresse i sympati med landets regering.

Har regeringen händelsevis upprättat skolor, måste missionsskolorna av jämförande typ vara av fullt lika hög karaktär, så att de ej falla i vanrykte.

Vad som behöves för att kunna utföra ett dylikt skolprogram är infödda lärare och ledare. Detta synnerligast med tanke på att församlingen skall bli

oberoende och självstyrande. Missionen bör då framför allt inrikta sin strävan på att utbilda ledare för folkundervisningen i byar och kommuner, ty det är endast under de inföddas ledarskap man kan nå folket.

Men härtill fordras även, att missionen låter utbilda lämpliga missionärer för detta kall. Om möjligt bör man taga sådana inom missionärskåren, som visat särskilda pedagogiska förmågor och börjat bliva inövade i detta arbete. Men missionspedagoger behövas ock för den rent andliga verksamheten. Det stora behovet av utbildade pedagoger kan aldrig nog beaktas, och detta behov blir större alltefter som missionen utvecklar sig. Missionären är folkuppfostraren och grundläggaren av den kristna nationen. Det är han, som skall leda och inrikta församlingens utveckling och de olika pedagogiska institutionerna m. m., så att allt blir rikt fruktbärande för hela nationen. Han bör förstå att leda och utföra arbetet genom andra och ej själv vara med och lägga sin hand vid utförandet. Han bör vara en såningsman, som sår en säd, som gror och växer upp genom sitt eget liv och icke såsom en byggmästare, som uppför en fullständig byggnad genom sitt eget oavbrutna arbete.

Om regeringsskolorna utveckla sig, böra missionens skolor ock göra detta. Lämpligast är då att vid högre anstalters anläggande flera missioner samarbeta. Att låta de religionslösa och ofta reli-

gionsfientliga skolorna få överhand, vore att äventyra hela missionens framtid.

Här möta flera svåra och invecklade problem, men som de ej äro av kyrklig eller dogmatisk art, bliva de enklare och gemensamma för alla missioner, ty de avse i första rummet en fostran och ett höjande av den infödda kristna församlingen eller kyrkan som sådan, att den må växa upp i sann mening nationellt, oberoende av utländskt inflytande och understöd.

Med hänsyn till Afrika måste vi säga, att folkundervisningen i stort sett står på det primära stadiet. Läsning och skrivning är det mest nödvändiga, men det är ju ock nyckeln till vidare kunskap. Detta är ock nödvändigt för att de kristna skola kunna läsa sin bibel och för att de må kunna komma i närmare gemenskap med varandra genom brevväxling etc.

Vid sidan därom utvecklas tanken och hjärnan genom handslöjd och andra praktiska arbeten. Utvecklingen går snabbt framåt på de upptagna fälten. På de äldsta såsom i Sydafrika m. fl. platser har folkuppfostran kommit mycket långt. Det är glädjande, att missionens andel däri så högt uppskattats. En kommission, som år 1903 tillsattes i Sydafrika för att grundligt undersöka frågor rörande de infödda, anmärkte, att vad de missionerande kyrkorna genom sitt systematiska arbete hade utfört för att sedligt höja de infödda, vore ojämförligt

större än annat gott inflytande, som utövats. Därför voro de av den åsikten, att regelbunden kristen religionsundervisning bör meddelas i alla regeringens skolor.

Trots missionens stora företagsamhet och oerhörda uppoffringar för folkuppfostran hotas den av faror, ekonomiska och politiska, ja även religionsfientliga. Muhammedanismen är i detta stycke en farlig fiende, och genom rusningen till handelsföretagen och arbeten i gruvor, hamnar och städer med dess frestelser och ruinerande inflytande hämmas folkupplysningen betydligt. Genom regeringarna och dess ämbetsmän har stammens organisation underminerats, och folket har blivit såsom ett spån på havet och ett rov för all godtycklighet, så att, då de som bäst behövde hjälp och ledning, äro de lämnade åt sitt öde. Vad som därför behöves är en fostrande, diciplinär organisation på upplysningens väg, där missionen genom sitt arbete utövar ett mäktigt inflytande till individens höjande och en ny syn på personlighetsvärdet. Men såsom fordom på Madagaskar synes man ock nu i Franska Kongo m. fl. länder se på missionen såsom ett irriterande moment i folkupplysningen, ty man önskar blott en yttre, världslig, konfessionslös, ja antireligiös civilisation. Man är överallt rädd för att nationalismen skall bruka folkupplysningen i sin tjänst. Jag är dock övertygad om, att regeringarna icke ensamma kunna lösa de inföddas problem, varför det tillkom-

mer missionen att med folkupplysningen följa dessa och tjäna så långt möjligt är.

Det väckte min förvåning, att ställningen i Sydafrika ännu står på den punkt, som förre generalguvernören Buxton vid en middag angav, vilket återfinnes i sista numret av 'Journal of the African Society'. Han konstaterade, att man hade stora skäl till oro bland folket, emedan de nu mer än eljest kommit till insikt om, att de spela en så stor roll i den politiska, sociala och ekonomiska utvecklingen av landet. De veta: 1) att de ingen egentlig röst ha i sina egna stamaffärer, 2) att de betala hustaxa men icke få utöva någon kontroll över dess förvaltning, emedan det är en ringa del, som de få nytta av, 3) att de ej ha något effektivt medel att nå regeringen med i sina svårigheter, 4) att de lagar, som röra dem, stiftas utan deras hörande (det enda de höra om dem är, att de måste lyda dem), 5) att pengar slösas på vitas fostran men helt obetydligt på de svartas, 6) att de infödda i städerna veta, huru osanitära deras bostäder äro jämfört med de vitas, 7) att det skall vara likhet inför lagen, men att de sällan få rätt, 8) att då de mottaga arbeten, de alltid få de sämsta. Härtill kommer att de hört om Nationernas Förbund och den nationalistiska agitationen strävar efter självbestämmanderätt för de svarta.

Ehuru folkuppfostran av missionen å ena sidan synes farlig från statlig synpunkt, veta vi redan av

erfarenheten, att det endast är en levande kristendom, som skall kunna förmå avstyra de blodbad, som möjligen komma att bryta fram över de vita inkräktarna. Man kan därför aldrig överskatta en väl planlagd kristlig folkundervisning. Att framvisa resultaten härav skulle vara önskligt, t. ex. genom de många läroverk och institut, som upprättats i Sydafrika m. fl. platser, men även de förberedande skolorna äro av största betydelse. De äro såväl nedrivande som grundläggande. Nedrivande, i det att lärjungen på ett övertygande sätt finner animismens ohållbarhet såväl som världsproblem som religion. Grundläggande, ty här börjar karaktären att utbildas. De få för första gången i sitt liv lyda. De ledas till flit, ordning, snygghet, sannfärdighet, försonlighet m. m. Allt är en pedagogisk grund för en harmonisk utveckling av befolkningen.

Belgiska Kongo har kommit i ett nödläge på grund av den decimering befolkningen undergått, ty i tropikerna kan man ej undvara den infödda arbetskraften, och därför har regeringen vänt sig till missionssällskapen om samarbete och även begärt att de skulle hjälpa dem vid utbildningen av vissa yrkesmän, förnämligast murare och byggnadssnickare. Vi ha givit dylik utbildning och skola fortsätta därmed i Franska Kongo. Det är utan tvivel denna vår kulturella verksamhet som gör, att regeringen tolererar vårt rent religiösa arbete.

Men å andra sidan uppsättas nya och strängare förordningar angående skolverksamheten med inspektion av samma slag som på Madagaskar. Monsieur Bianquis meddelar, att det på Madagaskar även varit förbjudet att bilda K. F. U. M.-föreningar för studerande, emedan de infödda ingen rätt ha att bilda sällskap. På grund av flera restriktioner har skolarbetet där förblivit på en lägre nivå, och planen för en högre skola i huvudstaden har helt förfallit.

Vid planen för folkundervisningen böra vi naturligtvis ihågkomma flickor och kvinnor och därjämte söka utöva en god ordnad tillsyn över alla, som ha genomgått missionens undervisningsanstalter.

De primitiva i Afrika behöva alltså mera kunskap och färdighet i praktiska arbeten och nödvändiga yrken, varvid början göres redan i de lägre skolorna. I de högre böra eleverna även undervisas i att handleda dylika arbeten. Men utbildning av särskilda lärare och ledare gives i speciella kurser. Detta är ytterst nödvändigt, dels för att ersätta den utländska kraften och dels för att lättare få yrkesskickligheten upparbetad bland folket. Att även i denna del av undervisningen allt göres för folkets speciella och säregna fostran är naturligt. Det måste vara den innerligaste förbindelse mellan skolan och hemmet och skolan och församlingen. Bland folket finnes understundom vissa yrkesgrenar och fallenhet för vissa arbeten, vilket bör uppmuntras och utveck-

las till landets fördel. Man kan även förmedla handel med dylikt till andra och till Europa.

Målet med slöjd-, industri- och andra praktiska skolor är dels utbildning av den individuella karaktären och dels att stärka och höja den ekonomiska ställningen inom samhället och landet. De flesta folkuppfostrarna sätta endast sitt hopp till arbetet. Arbeta och arbeta är deras lösen för Afrika. Men även detta bör ske metodiskt, och innan de kunna arbeta, böra de undervisas. Det är icke meningen, att Afrikas barn skola förbliva i sitt nya slaveri under plantageägarna m. fl. dylika. Varhelst en mission ensam eller flera tillsammans kunna upprätta en institution, som är både industriell och undervisande, där folket får lära sig de evangeliska sanningarna och olika hantverk, som passa dem i livet, bör man göra det. Vi hava flera dylika typer, vars arbeten äro vitt kända, t. ex. Lovedale-institutionen i Sydafrika. Elementär undervisning i slöjd och praktiska arbeten bör givas vid alla missionsstationer, då folket står på den primitiva ståndpunkten, ty mer än någonsin behöver här handen övas och utbildas i jämbredd med hjärnan.

Vid missionsuppfostran bör beaktas, att den i främsta rummet skall vara evangeliserande, en dragande kraft att föra de unga under kristendomens inflytande, en evangelisationsfaktor. Den bör vidare vara uppfostrande och uppbyggande för hela sam-

hället, i det att den upplyser och undervisar dess medlemmar. Den bör vara genomsyrande, så att nationens liv gradvis genomtränges av de kristna sanningarna, uppenbarade i ett högre intellektuellt och kulturellt liv. Därav uppstår en kristlig atmosfär, som sätter sin prägel på livet och gör, att missionen omfattas med allt större förtroende.

Motivet för missionsfostran kan ock innesluta filantropisk önskan att främja hela folkets välfärd. Den kristna missionen kan anse sig tvingad härtill alltefter de resurser den har. Detta kan den ock göra på flera sätt utan att missionen kastar sig in i stora anläggningar eller grundlägger kulturella institutioner. Detta senare kan av missionssällskapen gemensamt eller av annan kristlig sammanslutning bli en särskild verksamhetsgren av genomgripande betydelse. Även handel, jordbruk och boskapsskötsel upptagas ofta på missionens program genom kristna och filantropiska bolag.

Då det gäller lärare för olika fostringsskolor, böra vi ihågkomma, att en nation läres bäst genom sina egna landsmän, och detta ännu mera, då det är en sådan skillnad på raser med vitt skilda tänkesätt, seder och behov. Vi européer kunna endast hoppas att hjälpa de primitiva att hjälpa sig själva.

Vid undervisningen beror allt på läraren. Begåvning och kunskap äro viktiga, men personlighet, karaktär och ledareförmåga äro ännu viktigare.

Mången tror, att det ej är nödvändigt att sända ut de bästa krafter, missionen har att förfoga över, till de primitiva, men erfarenheten har visat något helt annat. För flera år sedan upptogo katolikerna arbete bland en primitiv stam uppe bland bergen i Indien. Ett protestantiskt sällskap hade där under åratal med stor möda arbetat, men resultaten voro små. Katolikerna utvalde till ledare för sin mission en skicklig rektor för ett av deras förnämsta läroverk, och efter tio år låg hela stammen för hans fötter. Dylika ex. finnas ock från protestanternas arbete i Afrika.

Ämnen och kurser, som skola genomgås vid utbildning av lärare för uppfostringsskolorna, bero ju helt och hållet på, av vilken typ skolan är och huru högt allmänbildningen kommit. Inspektioner av skolorna och konferenser för lärarna äro nödvändiga för att befordra utvecklingen och uthålligheten i arbetet. Allteftersom missionen utvecklas, bör man uppmärksamma alla infödda lärare, som kunna utbildas till ledare. De böra insättas på ansvarsfulla platser, att ledareförmågan må utvecklas, ty utan infödda ledare kan missionen vid kritiska tillfällen falla sönder.

Ett annat arbete för folkets väl är det medicinska, men i detta måste vi såsom i andra arbeten så fort som möjligt utbilda infödda arbetare. Sådana, som kunna sköta enklare sjukdomsfall i byarna, samt sedan andra med högre utbildning, ty det me-

dicinska arbete, som samlas kring missionsstationerna, och det medicinska evangelisationsarbetet kan aldrig i längden uppehållas av missionärerna eller missionsläkarna.

Men för att detta skall kunna ske, måste man uppmärksamma de infödda krafter, som lämpa sig härför, uppmuntra dem och utbilda dem.

I allt uppfostringsarbete måste missionären alltid stadigt ha själens frälsning och karaktärens danande i sikte, att han ej må förlora sig själv i sitt arbete, såsom man säger. Detta är väl dock missledande, ty syftet med all fostran är väl religiöst. Den bäste uppfostraren är den bäste missionären. Faran ligger dock däri, att man nöjer sig med det lägre, boklig kunskap, och ej själens omvändelse till Gud och dess fostran. Därför bör missionsmotivet vara det tvingande och dominerande från början till slut i alla detaljer.

Vid de inföddas fostran måste vi även beakta såväl deras som vår ställning gentemot regeringen och dess ämbetsmän samt andra vita. När den infödde fått erfara återlösningen genom Kristus och känner sig dubbelt fri, ej blott från syndens straff och makt utan ock från onda andar och makter av olika slag, vill han även vara befriad från skatt, tvångsarbete och andra pålagor och bud. Vi kunna nog ofta i själ och hjärta ge honom rätt, men vi bedöma lätt andra vita orättvist och sätta oss icke alltid in i deras svåra uppgifter. Likaså då det gäl-

ler kolonialpolitiken. Ty kolonialintressena och kulturens intressen löpa ingalunda paralellt utan bryta sig ofta skarpt mot varandra. Arbetareproblemet är mycket svårlöst och likaså problemet om emancipationen.

Vi få icke ställa oss avvisande till allt detta, utan vi få försöka samverka till en god lösning på de sätt, det kan bli oss möjligt. Målet måste därför vara, så svårt det än ibland är, att fostra de kristna till absolut lydnad mot överheten. Numera kunna agenters orättfärdiga beteenden beivras på ett eller annat sätt, om det sker finkänsligt och rättrådigt.

Så snart missionen grundlagt sitt arbete inom ett visst område och verksamheten utvecklat sig, bör missionen stadigt följa utvecklingen och befordra den kraftigt, såsom i det föregående är anvisat. Men missionen får ej nöja sig härmed. Den måste själv vara agressiv för att kunna fostra en agressiv och självutbredande församling. Såväl missionen som den hedningkristna församlingen måste förstå denna tidens tvingande nödvändighet att sprida evangelii budskap till den icke kristna världen.

Hela världen är nu känd, t. o. m. nästan alla delar av Central-Afrikas urskogar. Den västerländska civilisationens fördärvbringande inflytande genom handelsagenter, kolonialagenter m. fl. är oerhört. Och den största faran för de primitiva är

muhammedanismen, som utbreder sig i oroväckande grad. Den är för den primitive en högre religion. Den förkunnas av svarta, som väl stå åtskilligt högre än de primitiva, men dock icke så högt och främmande för folket som européen. Är den en gång mottagen, blir den kristendomens fruktansvärdaste fiende. Den är i många fall värre än hedendomen. Dessutom tillåter den månggiftet. Härtill kommer mycket annat, som bör tvinga oss att med jättesteg söka utbreda oss. Det är ock en hunger efter bildning bland de primitiva, en längtan efter utveckling till frihet och höjande såsom aldrig tillförne på grund av det senaste världskriget, som fört dem i kontakt med den civiliserade världen på ett helt annat sätt än fordom. Tiden är synnerligen allvarlig. Tillfällena äro enastående. Dörrar öppnas, och dörrar slutas. Är församlingen på fältet med missionen i spetsen redo att draga framåt?

Bland animister och för övrigt i hela världen är Afrika det land, som har de av mission oupptagna, största vidderna och som erbjuder de största svårigheterna på grund av de många språken, de svåra resorna, klimatet, de ringa kommunikationerna, folkets låga samhällsställning m. m. och delvis rätt fientliga regeringar, då det gäller protestantisk mission.

Mycket vore att här påpeka, men vi erinra blott om det oerhört stora Franska Ekvatorial-Afrika, 4 gånger större än Frankrike med blott våra få sta-

tioner i södra delen och Parisermissionen vid kusten samt sedan hela Franska Occidental-Afrika med en mycket obetydlig mission. De primitivas nöd är skriande.

Huru skall detta problem lösas? Först måste en sann kunskap om förhållandet givas. Okunnigheten härom är ännu mycket stor. En strategisk plan skall utarbetas av de till de oupptagna fälten närliggande missionerna och därefter fullföljas. Till ett effektivt besättande fordras såväl flera missionärer som en stab av infödda medarbetare, vilka på ett planmässigt sätt i god tid böra utbildas därför. På en ny station och på ett nyupptaget fält är den infödde, om än av annan stam, av alldeles särskilt stor betydelse, ty han lär språket fort, kommer de infödda närmare än missionären, är snart insatt i alla förhållanden och blir den egentliga kraften i evangelisationsarbetet och missionen i sin helhet, så att arbetet där från första början kommer att få en helt annan start och grundläggning än på de äldre stationerna och i missionens början. Det säger sig naturligtvis självt, att alla slags erfarenheter i det föregående arbetet övervägas för att det bästa och mest effektiva må upptagas vid en ny stations grundläggning.

De mest effektiva och oumbärliga metoder äro först förkunnelsen om Gud och frälsningen genom Jesus Kristus, sedan grundläggandet och uppbyggandet av en infödd församling, översättning av den

heliga skrift, bibliska historien o. dyl. Härmed skall skolverksamhet och evangelistverksamhet kring stationen och ut över hela trakten löpa parallellt.

Låt oss ock beakta den stora insats, som den infödda församlingen kan göra vid missionens utvidgning, ty det är omöjligt att tala om världens evangelisering utan dessa församlingars medverkan.

Mission genom missionären har sina fördelar men även sina nackdelar. Missionären har ett enormt inflytande bland de primitiva. Han representerar en högre ras, stor kunskap, överlägsen makt m. m. För deras sinne framstår han såsom allierad med den utländska makt, som tagit deras land. Man visar honom därför hänsyn och vördnad. Hans goda kristliga sinne och osjälviska arbete vinner folkets förtroende och nödgar även fientliga individer att bära aktning därför. Detta hjälper honom till att få en stor åhörarekrets för evangelii budskap, respekt för hans råd och eftergivenhet för hans fordringar. Allt detta har dock en viss fara med sig, ty det blir ofta en frestelse för den infödde att söka anslutning till honom av andra motiv än ett uppriktigt mottagande av det evangelium han förkunnar. Tillslutningen till församlingen, som en utlänning presiderar över, är förmer än den sanna betydelsen av medlemsskapet i den kristna församlingen. Andra nackdelar framträda i det följande, då vi se på den inföddes fördelar.

Den infödda församlingen genom sina pastorer m. fl. har många och tydliga fördelar. Församlingen är fri från alla begränsningar och avbrott, som oförmodat inträffa för missionären genom klimatet m. m. Det är ingen skillnad mellan folket och församlingen med avseende på vördnad, levnadssätt, samhällsställning o. dyl. Men det är dock när vi komma till det väsentliga, d. v. s. själva framställningen av evangelium till folket såsom sanningen, makten att frälsa o. s. v. som de infödda kristnas företräde i evangeliseringsarbete m. m. blir tydligt. För det första talar den infödde språket. Är dialekten främmande, lär han sig den mycket fort. Få vita kunna någonsin så lära sig språket. Många äro nöjda med att blott bliva förstådda och en och annan att missionera genom tolk. För det andra förstår den infödde folkets sinnelag, dess tänkesätt, dess begrepp om det ena och det andra, vilket argumenteringssätt som inverkar mest, vilka bilder och liknelser, som passa bäst och tilltala mest. Han känner deras tro, traditioner, seder, etikett, det som rör deras känslor och som uppväcker tankar, m. a. o. hela deras själsliv och den värld, folket lever i.

Många missionärer upptäcka aldrig de hinder, som skapas av deras okunnighet om det infödda sinnelaget, dess värld och dess sätt att tänka och arbeta. Den infödde är hemma i allt detta, och det giver honom ovärderliga företräden vid den evangeliska förkunnelsen.

Vidare äro de infödda själva ett ojävaktigt vittnesbörd om vad evangelium vill göra för det icke kristna folket såväl individuellt som samhälleligt. Mången missionär söker t. ex. ofta demonstrera oförmågan hos en helig förfädersbild eller avgud såsom vi säga, genom att taga i den o. s. v., men där mötas icke alls de inföddas tankar, utan de gå den gamla linjen: Vart och ett folk sin gud, varje stam sin stamgud, varje klan sin klangud o. s. v. Den vite har sin. Må han orena och smäda honom, då först skola vi förstå hans demonstration, ty våra gudar ha intet att göra med honom. De skulle kunna säga: De äro såsom en koppartråd utan elektrisk kraft, ty för honom finnes ingen förbindelse med kraftkällan i dessa bilder, d. ä. förfädernas andar m. m., såsom fallet är med oss, ty dessa våra medicinpåsar m. m. ha vi mottagit från vår första förfader och från hans skapare Nzambi.

Missionären kan ej påvisa, att kristendomen icke är något utländskt och att man kan vara en införing, bibehålla sin nationalitet, sina goda seder o. s. v. och vara en sann kristen. Det var dylikt, som alltid mötte oss i början av vår verksamhet och som för oss var till stort hinder i verksamhetens framgång. Den kristnes liv, glädje och den höga utveckling, han kommit till, är ett mäktigt vapen till evangelii seger bland folket.

Nackdelarna, som finnas hos de infödda animistiska kristna, äro de, som komma från deras barna-

ståndpunkt med de alldeles nya erfarenheter, de fått göra. De leva i ljus och glädje, i en vårens tid, då allt står i blom. Det fordras tid till att orientera sig i det nya livet. Det fordras mycken vård och tillsyn, så att icke alltför många blommor falla utan att sätta frukt som mognar. Men detta är intet fel, blott en tidsfråga, om än det tager längre tid för vissa individer och vissa folk än för andra.

Vid missionens utvidgning till närgränsande eller långt bort boende folk bör ej blott vissa lärare utan hela den infödda församlingen införlivas och så ledas, att det blir församlingens arbete, för vilket den har ansvar och plikter. Det vore gott, om även här och ej blott inom församlingen missionären eller den utländska missionen ej vore det synliga huvudet men väl hjärnan, som tänker och leder, och huvudet de infödda ledarna. Man skulle då ej längre höra talas om missionärernas eller de vitas församling eller bangelozos, d. v. s. engelsmännens, protestanternas, i motsats till katolikernas, såsom de säga i Kongo. Detta missionsarbete blir då för dem en yttre mission, i vilken de komma att taga livlig del. Såsom hos oss skall den yttre missionen bliva dem själva till stor välsignelse och livaktighet. Vi ha även exempel på, att enskilda infödda lärare kunna gå mycket långt bort för att missionera och grundlägga mission. En tysk missionär sökte en gång att räkna efter, huru många procent voro vunna genom utländska missionärer,

och det var blott fem proc., från infödda lärare var det tjugufem proc. och från församlingsmedlemmar var det sjuttio proc. Vid ett stort möte i Kina framställdes en fråga: Vilja alla de, som blivit dragna till kristendomen genom sina kristna grannar stå upp. Missionärerna blevo förvånade, ty hela skaran stod upp.

Allt detta visar, vilken mäktig insats de infödda kunna göra, och av vilken vikt det är att utbilda evangelister och dugliga ledare för missionen och deras eget folk. Men om icke den infödda församlingen är bärkraftig nog att underhålla dem och utvidga missionen? Många äro av flera orsaker ej mäktiga att följa självunderhållningsprincipen, som följes vid Uganda m. fl. platser, utan inför det stora kravet och de tvingande missionstillfällena taga de emot med tacksamhet, vad de kunna få, och räkna det ej som utländska pengar, utan, då de offrats för missionen, äro de missionspengar för att på det mest effektiva sätt bedriva missionen. Men de böra då ingå som missionsbidrag till och genom församlingen.

Den förnämsta hjälpkällan och den största kraften ligger dock icke i metoderna utan i budskapet om Jesus Kristus, världens Frälsare, i budbärarna, som förkunna dess fullhet i trosvisshet och de kristna, som därigenom blivit nya skapelser. Låtom oss därför alla vara trogna Guds kallelse till oss genom Jesus Kristus såsom hans budbärare till hedningarna!

Missionslitteratur.

Evangelii livskrafter. Av Teol. D:r *Joh. Warneck.* Pris häft. 6 kr.

Boken har i författarens hemland, Tyskland, utgått i ett flertal upplagor och väckt stort uppseende.

Den lägger evangelii skatter i öppen dag till uppmuntran för Guds folk och till upplysning för alla.

Kommendör Ögrim.

Världen och Evangeliet. Av *J. H. Oldham.* Översättning från engelskan av fil. kand. Herta Sommarström. Förord av d:r Karl Fries. Häft. 4: 50.

På ett övertygande sätt och i innehållsrika, ofta originella satser behandlas här det aktuella spörsmålet om såväl evangeliets innehåll som dess betydelse för individer och folk.

En kunskapsmättad framställning, som på varje punkt återspeglar den varmaste hängivenhet för missionens sak och den gedignaste insikt i den nutida missionens problem.

G. W. Lindeberg i Sv. Morgonbl.

Boken Världen och Evangeliet är ett av de rikaste missionsstudier, som under senare tid kommit ut i tryck.

Medelpads Dagblad.

Svenska Missionsförbundets Förlag
Stockholm C.

Missionslitteratur.

Världsmissionen. Kortfattad översikt av missionens utveckling och nutidsläge jämte en framställning av de icke kristna folkens religion. Av *J. E. Lundahl.* Pris häft. kr. 5: 50, inb. 7: —.

Det är en tacknämlig gåva, den svenska missionsförsamlingen mottagit i detta missionssekreterare Lundahls arbete. — Framställningen är alltigenom saklig och opartisk. Det är världsmissionen som ett enda stort verk, som behärskat författaren från början till slut.

Professor Ad. Kolmodin i Svensk Missionstidskrift.

Det har ofta klagats över, att vår svenska missionslitteratur saknar verkliga missionshandböcker, som kunna erbjuda intresserade en lätt och bekväm tillgång till fakta och data, ägnade att belysa såväl missionens utvecklingshistoria som dess nuvarande läge och omfattning. Det är därför med stor tillfredsställelse man hälsar utgivandet av detta arbete, författat av en av vårt lands mest framstående missionskännare, missionssekreterare Lundahl.

Docent G. W. Lindeberg i Den Evangeliska Missionen.

I de svartas land. Skildringar av afrikansk natur, växt- och djurvärld av *Elin Börrisson.* Boken är rikt illustrerad och tryckt på fint papper.

Pris häft. kr. 3: 75, bunden 5 kr.

En högst intressant bok. Innehåller allt vad man vill ha reda på om Kongo — i etnografiskt, zoloogiskt och botaniskt hänseende m. m. Boken är värd att läsas, värd att komma in i varje hem. Den rekommenderas på det varmaste. *D:r P. Hedström.*

Svenska Missionsförbundets Förlag,
Stockholm C.

88 c 1

Pris Kr. 2: 50.
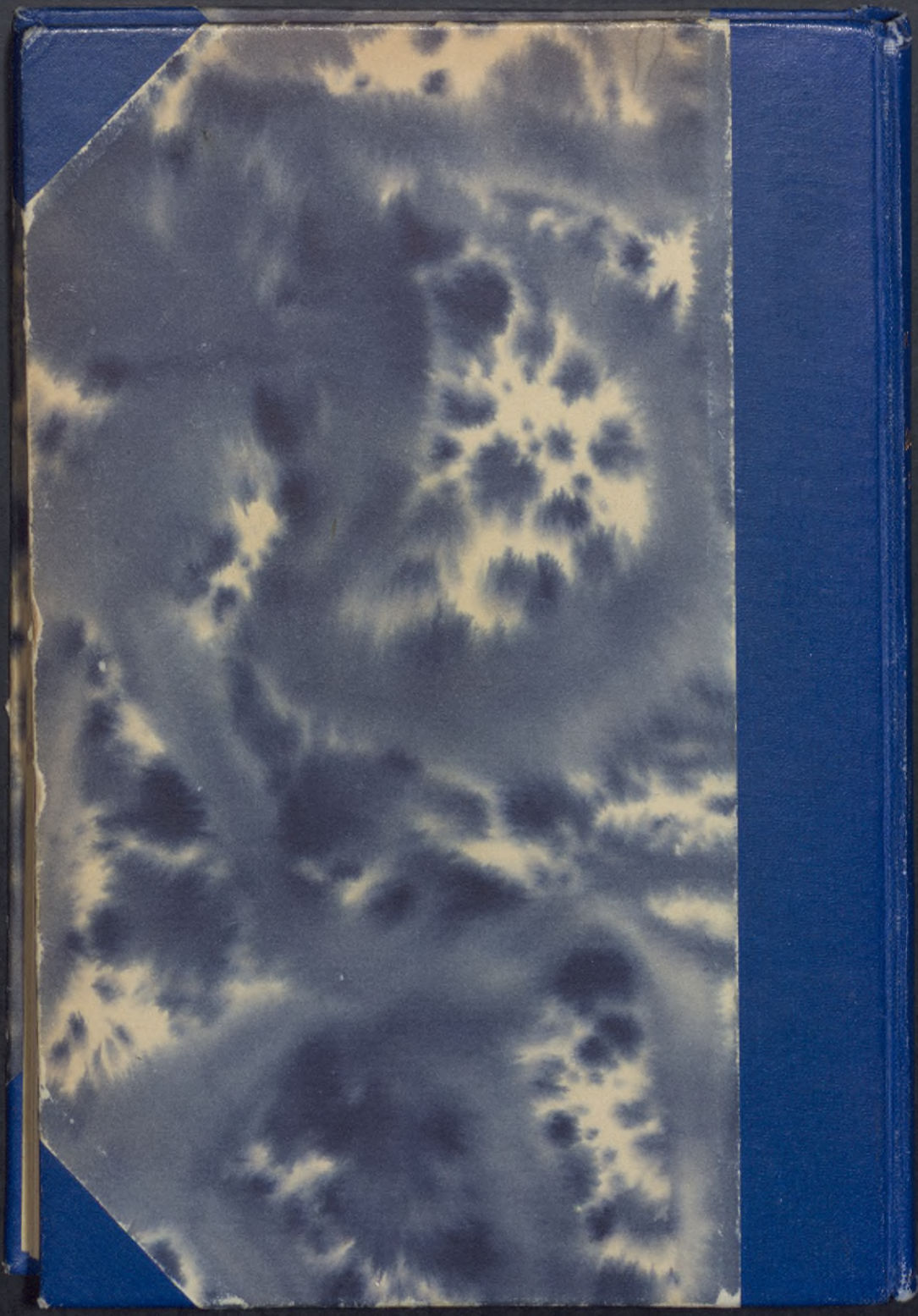
Stockholm
P. A. Palmers Eftr.